JOHDANTO

Suomen eläkejärjestelmä koostuu työeläke- ja kansaneläkejärjestelmistä. Työeläkejärjestelmästä saavat eläkettä ne, jotka ovat olleet työeläkelakien mukaisessa työ- tai virkasuhteessa tai toimineet yrittäjinä. Kansaneläkettä maksetaan Suomessa asuneille asumisajan mukaan.

Työeläkkeitä voidaan ansaita sekä julkisella että yksityisellä puolella. Yksityisellä puolella eläkelakeja on kuusi:

* työntekijäin eläkelaki (TEL),
* lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL),
* taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki (TaEL),
* merimieseläkelaki (MEL),
* yrittäjien eläkelaki (YEL) ja
* maatalousyrittäjien eläkelaki (MYEL).

Julkisella puolella eli valtiolla (VEL), kunnilla (KVTEL), Ahvenanmaan maakuntahallituksella, Suomen Pankilla, Kansaneläkelaitoksella sekä luterilaisella (KiEL) ja ortodoksisella kirkolla (OrtKL) on omat eläkelakinsa. Yksityisen ja julkisen puolen eläkkeiden laskentaperiaatteet eroavat toisistaan jonkin verran. Näistä eroista on esitetty liitteenä lyhyt yhteenveto.

Tässä oppaassa käsitellään vain yksityisen puolen eläkelakeja. Opas on rakennettu niin, että jokainen työeläkelaki laskentaperiaatteineen ja eläkelajeineen käsitellään omissa luvuissaan. Oppaan TEL-osassa käsitellään eri laeille yhteisiä piirteitä, joihin viitataan myöhemmissä luvuissa, jos eroja eri lakien välillä ei ole. Näiden lukujen ulkopuolella käsitellään eläkelajeista kuitenkin osa-aikaeläke ja perhe-eläke, koska ne poikkeavat niin paljon muusta eläkkeen laskennasta. Eläkkeiden yhteensovitus käydään läpi omassa luvussaan. EU/ETA-eläkkeenlaskenta muodostaa niin ikään oman kokonaisuutensa, minkä vuoksi EU/ETA-eläkkeenlaskentaan liittyviä sääntöjä ei ole otettu huomioon aikaisemmissa luvuissa.

1 TEL-ELÄKE

1.1 Työntekijäin eläkelaki (TEL) 2
1.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit 2
1.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika 3
1.2.1 Työsuhdeaika 3
1.2.2 Tuleva aika 5
1.2.3 Täysitehoinen eläkeaika 10
1.2.4 Eläkkeen korotuksiin oikeuttava aika 11
1.3 Eläkkeen karttuminen 11
1.4 TEL-indeksi 14
1.5 Eläkepalkka 16
1.5.1 Eläkepalkkaan luettavat ansiot 16
1.5.2 Palkansaajan työeläkemaksun vaikutus 16
1.5.3 Eläkepalkan laskenta 17
1.5.4 Poikkeuksia eläkepalkan laskentaan 26
1.6 Eläkkeen korotukset 27
1.6.1 Työeläkelisä 27
1.6.2 Lapsikorotus 31
1.6.3 Lykkäyskorotus 31
1.7 Automaattinen katkaisu 31
1.8 Tekninen katkaisu 35
1.9 Eläkelajit 36
1.9.1 Vanhuuseläke 36
1.9.2 Varhennettu vanhuuseläke 37
1.9.3 Lykätty vanhuuseläke 38
1.9.4 Työkyvyttömyyden perusteella myönnetyt eläkkeet 39
1.9.5 Työttömyyseläke 43
1.10 Kertasuoritus ja viivästyskorotus 49
1.10.1 Kertasuoritus 49
1.10.2 Viivästyskorotus 49
TEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä 51

2 TEL

1.1 Työntekijäin eläkelaki (TEL)

Työntekijäin eläkelaki, TEL, tuli voimaan 1.7.1962, mutta sitä sovelletaan jo lain antamispäivänä 8.7.1961 ja sen jälkeen voimassa olleisiin työsuhteisiin. Lain piiriin kuuluu yksityisessä työsuhteessa oleva työntekijä, jonka

* työansio on ainakin työsuhteen **ensimmäisenä** täytenä kuukautena vähintään 224,22 euroa/kk vuonna 2003 (15,14 euroa vuonna 1966), ja jonka
* työsuhde on kestänyt vähintään kuukauden ja joka on jatkunut
* 14 ikävuoden täyttämisvuoden alun ja 65-vuotispäivän välisenä aikana.

Jos työsuhteen ansiot laskevat ensimmäisen kuukauden jälkeen ja jäävät alle TEL:n alarajan vähintään kuutena peräkkäisenä kuukautena, voi työnantaja siirtää vakuutuksen TaEL:n piiriin.

Pääsääntöisesti yksityisellä puolella työskentelevä työntekijä kuuluu TEL:n piiriin. Kotitaloustyönantaja vakuuttaa työntekijänsä kuitenkin aina TaEL:ssa, vaikka edellä mainitut ehdot täyttyisivätkin (ks. tarkemmin Luku 3). Myös maatalous-, metsä-, rakennus- ja satama-aloilla työskentelevät (LEL), merimiehet (MEL) sekä esiintyvät taiteilijat (TaEL) vakuutetaan omien lakiensa mukaisesti (ks. tarkemmin luvut 2-4).

1.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit

Eläke lasketaan jokaisesta työsuhteesta erikseen. Työsuhteista kertyneet eläkkeet lasketaan yhteen eläkkeelle jäädessä. Eläkkeen määrään vaikuttavat työsuhteen pituus ja työansiot. Yleinen eläkeikä on 65 vuotta.

Eläkettä karttuu **työnteon ajalta** 1,5 % vuotta kohden eläkkeen perusteena olevasta palkasta eli eläkepalkasta sen vuoden loppuun, jolloin työntekijä täyttää 59 vuotta. Sen vuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 60 vuotta, karttumisprosentti on 2,5.

Eläkkeitä myönnetään vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys-, osa-aika- ja perhe-eläkkeinä. Vanhuuseläke voidaan myöntää myös varhennettuna tai lykättynä. Työkyvyttömyyseläkkeet voivat olla joko täysiä tai osaeläkkeitä. Yksilöllinen varhaiseläke ja määräaikainen kuntoutustuki ovat myös työkyvyttömyyseläkkeitä. Perhe-eläkkeitä myönnetään lesken- ja lapseneläkkeinä ja joissain tapauksissa entisen puolison eläkkeenä.

1.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika

Eläkkeeseen oikeuttava aika on yleensä sama kuin työsuhteen voimassaoloaika. Lisäksi aika eläketapahtumasta eläkeikään eli tuleva aika oikeuttaa eläkkeeseen tietyin ehdoin. Työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusajoilta kertyy työeläkelisää. Eläkeaika voi myös kartuttaa uutta eläkettä.

Eläkkeeseen oikeuttava aika lasketaan joko päivä- tai kuukausitekniikalla työsuhteen päättymisajankohdan mukaan. Jos työsuhde päättyy 31.12.1997 jälkeen, lasketaan eläkkeeseen oikeuttava aika työsuhteesta päivän tarkkuudella (päivätekniikka). Täysistä kuukausista yli jääneet päivät lisätään kuukausien määrään muuntamalla nämä päivät ensin kuukausiksi. Muuntaminen tehdään jakamalla päivät 30:llä. Pyöristämätön jakolaskun tulos lisätään täysien kuukausien määrään. Välitulosta ei pyöristetä.

Jos työsuhde on päättynyt ennen 1.1.1998, lasketaan eläkkeeseen oikeuttava työsuhdeaika päivän tarkkuudella, joka pyöristetään alaspäin täyteen kuukauteen (kuukausitekniikka). Kuitenkin eläkkeen tulevan ajan osuus lasketaan päivän tarkkuudella, jos eläketapahtuma on 31.12.1997 jälkeen. (ks. A 45/97)

Kalenterikuukaudessa on aina 30 päivää. Kuukauden 31. päivä on siis 30. päivä, samoin 28.2 tai 29.2. Jos työsuhde on alkanut 28.2 ja päättyy 27.3, työsuhde on kestänyt silloin vain 28 päivää. Työsuhdeaika ennen 1.7.1962 puolitetaan ja mahdollinen puolikas päivä pyöristetään ylöspäin täydeksi päiväksi.

1.2.1 Työsuhdeaika

Eläkettä karttuu yleensä koko TEL-työsuhteesta. Työsuhteen on kuitenkin jatkuttava vähintään kuukauden, jotta se oikeuttaisi TEL-eläkkeeseen. Työsuhdeaika ennen TEL:n voimaantuloa, 1.7.1962, oikeuttaa eläkkeeseen, jos työsuhde oli voimassa 8.7.1961 tai alkoi sen jälkeen. Aika ennen 1.7.1962 otetaan huomioon vain puolena sen todellisesta kestosta.

Vanhuuseläkettä karttuu työntekijän 23-vuotispäivästä 65-vuotispäivään. Työsuhdeaika ennen 23 vuoden iän täyttämistä oikeuttaa kuitenkin työkyvyttömyyseläkkeeseen ja perhe-eläkkeeseen, jos työntekijä tulee työkyvyttömäksi tai kuolee alle 23-vuotiaana ja hänellä on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen (ks. 1.2.2). Tällöin eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luetaan ainoastaan aika työkyvyttömyyden alkamisesta tai kuolemasta eläkeikään.

TEL-työsuhde päättyy sinä päivänä, jolta työntekijälle viimeksi maksettiin palkkaa ennen työsuhteen katkeamista tai ennen eläkkeeseen oikeuttavan työkyvyttömyyden tai yksilöllisen varhaiseläkkeen alkamista. Työsuhteen lopussa oleva palkaton aika ei oikeuta eläkkeeseen. Jos työntekijä on työsuhteen katkeamatta ollut palkattomalla lomalla ja palannut myöhemmin takaisin työhön,

on palkaton loma eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa. Jos palkaton jakso kestää yli vuoden, työsuhde päätetään siihen päivään, jonka perusteella viimeksi maksettiin palkkaa. (A 16/92, A 7/2002, A 9/2002)

Asevelvollisuusaika sekä vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeinen työsuhdeaika eivät oikeuta eläkkeeseen (A 16/92). Eläkettä korotetaan siltä ajalta, jolta eläkkeen alkaminen lykkäytyy yli 65 vuoden iän.

Esimerkki 1.1 Eläkkeeseen oikeuttavan ajan laskeminen

Työsuhdeaika on 27.8.1992—28.9.2002. Eläkkeeseen oikeuttava aika on silloin päättymis- ja alkamispäivämäärien erotus

2002	9	28
1992	8	27

10 v 1 kk 2 pv *) = $121 \frac{2}{30}$ kk

*) Koska eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa laskettaessa otetaan mukaan myös työsuhteen alkamispäivä, on päivien erotukseen lisättävä yksi päivä. Täysien kuukausien yli jääneet päivät muunnetaan kuukausiksi jakamalla päivät 30:llä.

Esimerkki 1.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika, kun työsuhde on alkanut ennen 1.7.1962

Työsuhdeaika on 14.3.1962—28.2.2002. Eläkkeeseen oikeuttava aika on silloin

1962	6	30	2002	2	30
1962	3	14	1962	7	1
	3 kk	17 pv	39 v	7 kk	30 pv

puolitettuna 1 kk 24 pv

Eläkkeeseen oikeuttava aika on yhteensä

39	8	-
	1	24

39 v 9 kk 24 pv = 477 $\frac{24}{30}$ kk

1.2.2 Tuleva aika

Tulevalla ajalla tarkoitetaan aikaa, joka lasketaan eläketapahtumasta, esimerkiksi työkyvyttömäksi tulosta, vanhuuseläkeiän täyttämiseen. Tuleva aika liitetään yleensä viimeiseen työsuhteeseen eli se lisätään työsuhdeaikaan. Tulevan ajan eläke lasketaan ko. työsuhteen eläkepalkan perusteella (ks. myöhemmin Tulevan ajan liittäminen). Tulevan ajan sisältävä eläke on **täysitehoinen eläke**. Eläke, jossa ei ole tulevaa aikaa, on **vapaakirjaeläke**.

Tuleva aika voi liittyä työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläkkeisiin. Vuonna 2000 tai sen jälkeen myönnetyissä työttömyyseläkkeissä voi tuleva aika olla lepäävänä vanhuus- tai perhe-eläkkeen alkamiseen asti. Lepäävä tuleva aika tarkoittaa, että tulevan ajan eläkkeenosaa ei makseta eläkkeeseen, vaikka siihen olisi oikeus. Lepäävän tulevan ajan työttömyyseläkkeet ovat täysitehoisia eläkkeitä (ks. tarkemmin 1.9.6).

Esimerkki 1.3 Tulevan ajan laskeminen

Työntekijä on syntynyt 7.7.1942. Työsuhdeaika on 1.4.1974—30.1.2002. Työkyvyttömyys alkaa 1.6.2002 (eläketapahtuma). Eläkkeeseen oikeuttava aika on silloin

työsuhdeaika			tuleva aika		
2002	1	30	2007	7	7
1974	4	1	2002	6	1
27 v	9 kk	30 pv	5 v	1 kk	7 pv

Eläkkeeseen oikeuttava aika yhteensä

27	10	-
5	1	7

32 v 11 kk 7 pv = 395 $\frac{7}{30}$ kk

Tässä esimerkissä on laskettu vain työsuhdeajan ja tulevan ajan pituudet. Työsuhdeaika ja tuleva aika jaetaan eläkettä laskettaessa eri karttumajaksoihin (ks. 1.3 Eläkkeen karttuminen).

Tulevan ajan oikeus

Tulevan ajan oikeus tutkitaan joko
- eläketapahtumapäivänä,
- ensimmäisenä lisäpäivänä eli 501. työttömyyspäivärahapäivänä tai
- ensimmäisen sellaisen työsuhteen alkamispäivänä, johon sovelletaan lakia 55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta (ns. 10-työsuhde, ks. myöhemmin Tulevan ajan liittäminen), silloin kun eläketapahtuma sattuu 1.1.2000 tai sen jälkeen.

Työntekijällä on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen, jos tietyt asumis- ja vakuutusaikaa koskevat ehdot täyttyvät.

5 vuoden asumis-aika

Tulevan ajan huomioon ottamiseksi edellytetään, että työntekijä on **asunut Suomessa ennen eläketapahtumaa vähintään viisi vuotta**. Tähän aikaan rinnastetaan myös asuminen tai työskentely EU- ja ETA-maissa ja muissa sosiaaliturvasopimusmaissa. (28/85)

12 kk/10 vuoden sääntö

Tulevan ajan edellytyksenä on myös, että työntekijä on ollut **vakuutettuna Suomessa vähintään 12 kuukautta** eläketapahtumavuoden ja sitä edeltäneen 10 vuoden aikana. Tähän 12 kuukauteen ei siis hyväksytä vakuutuskausia EU/ETA-maissa tai muissa sosiaaliturvasopimusmaissa. Vakuutusaikaan otetaan mukaan työsuhdeaika ennen 23 vuoden iän täyttämistä. TEL-vakuutusaika lasketaan kuukausi- tai päivätekniikalla työsuhteen päättymisajankohdan mukaan (ks. 1.2). Jos eläketapahtuma on sattunut ennen vuotta 1996, ei 12 kuukauden edellytystä ole. (A 46/95)

Jälki-karens-siaika

Edellisten edellytysten lisäksi työsuhteen päättymisen ja eläketapahtuman välillä saa olla enintään 359 päivää. Tätä ns. **jälkikarenssiaikaa** pidentävät sairaus-, työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusetuuspäivät seuraavasti (A 33/93):

* Työttömyysturvalain mukaiset päivärahapäivät: perus- ja ansiopäivärahapäivät sekä päivät, joilta henkilö on saanut soviteltua tai vähennettyä päivärahaa, enintään 500 päivää. Työmarkkinatukiaikaa saa sisältyä näihin 500 päivään 180 päivää, joka määrä työmarkkinatukiaikaa enintään otetaan huomioon. Jokainen päivä, jolta henkilö on saanut soviteltua tai vähennettyä päivärahaa, pidentää jälkikarenssiaikaa yhdellä päivällä. ETK:n rekisteriin sovitellut ja vähennetyt päivärahapäivät on kuitenkin ilmoitettu täysiksi päiviksi ”pakattuina” työeläkelisän laskentaa varten (ks. 1.6.1), joten rekisteristä ei välttämättä suoraan saada jälkikarenssia pidentäviä päiviä. (LA 14/96)
* Sairausvakuutuslain mukaiset päivärahapäivät kolmen viimeisen vuoden aikana välittömästi ennen eläketapahtumaa (eläketapahtuma 1.1.1989 tai sen jälkeen). (LA 17/97)

* Kuntoutusrahapäivät, jotka on maksettu työeläkelakien, kuntoutusrahalain, tapaturmavakuutuslain tai liikennevakuutuslain perusteella (eläketapahtuma 1.10.1991 tai sen jälkeen).
* Työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen koulutustukipäivät, sisältäen sekä perus- että ansiotukipäivät (eläketapahtuma 1.1.1994 tai sen jälkeen).
* Omaehtoista ammatillista aikuiskoulutusta varten koulutus- ja erorahastosta myönnettävät etuuspäivät (eläketapahtuma 1.1.1994 tai sen jälkeen).
* Pitkäaikaistyöttömien omaehtoista opiskelua koskevan lain mukaiset etuuspäivät (koulutusvakuutuksen I vaihe). (A 22/97, A 4/98)
* Työttömien koulutuspäivärahapäivät (koulutusvakuutuksen II vaihe). Koulutuspäivärahapäivät luetaan työttömyyspäivärahan 500 päivän enimmäiskestoon ja ne yhdessä jatkavat tulevan ajan oikeutta enintään 500 päivää. (A 4/98)
* Opintovapaa (eläketapahtuma 1.7.1981 tai sen jälkeen). (23/80, 18/81)
* 10-työsuhdeaika, jos eläketapahtuma on ennen 1.1.2000 (A 16/98, A 20/98, A 23/99, LA 5/2001).

Liitteessä 3 on mainittu eri etuuksien enimmäispäivät kuukaudessa.

Työttömyyspäivärahan maksaja muuntaa työsuhteen päättyessä maksettavan lomakorvauksen ja ns. kultaisen kädenpuristuksen yleensä vakiintuneena pidettävän palkan perusteella ajaksi työsuhteen päättymisestä lukien. Näiltä ns. jaksotusajoilta ei makseta työttömyyspäivärahaa, joten nämä ajat kuluttavat jälkikarenssiaikaa. Työttömyyskassa tai Kela laskee tämän päivärahattoman ajan. (A 32/96, LA 24/96)

Työttömälle, joka on täyttänyt 57 vuotta ennen kuin hän on saanut 500 päivää työttömyyspäivärahaa, voidaan maksaa päivärahaa sen kuukauden loppuun, jolloin hän täyttää 60 vuotta. Näiden lisäpäivien saajilla työsuhteen päättymisen ja ensimmäisen lisäpäivän välinen aika yleensä ratkaisee, liitetäänkö tuleva aika eläkkeeseen. Jos tämä aika on vähemmän kuin 360 sellaista päivää, jotka eivät pidennä jälkikarenssiaikaa, tuleva aika tulee mukaan eläkkeeseen. Jälkikarenssia pidentävät työttömyyden perusteella vain ne päivät, joilta todella maksetaan työttömyyspäivärahaa. Työttömyysaikana lauantait ja sunnuntait eivät siis pidennä jälkikarenssiaikaa. (A 4/92, A 42/93, A 32/96, A 23/99, A 37/99, A 23/2001)

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan myös, jos hänellä on ollut alle 3-vuotias lapsi jälkikarenssiajan päättymisen ja eläketapahtuman välisen ajan, ja hän on saanut tämän lapsen perusteella SVL:n mukaista äitiys-, isyys-, tai vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea. Tämän perusteella oikeus voi säilyä enintään 9 vuotta normaalin 360 päivän jälkikarenssiajan lisäksi. Säännös on toissijainen tulevan ajan perussäännöksiin nähden: lapsenhoitoaika pidentää jälkikarenssiai-

kaa vain, jos tulevan ajan oikeus ei ole voimassa minkään muun edellä mainitun säännön perusteella. (LA 2/92)

Tulevan ajan liittäminen

6 kk sääntö

Tuleva aika liitetään viimeiseen vähintään kuusi kuukautta jatkuneeseen ansiorajamäärän ylittävään TEL- tai MEL-työsuhteeseen tai YEL/MYEL-yrittäjätoimintajaksoon tai tulevan ajan ansiorajan ylittäviin LEL- tai TaEL-ansioihin. Jos henkilöllä ei jälkikarenssin aikana ole ollut yhtään tällaista yli kuusi kuukautta kestänyttä ansiotoimintajaksoa tai LEL:n/TaEL:n tulevan ajan ansiorajan ylittäviä ansioita, tuleva aika liitetään vanhimpaan ansiotoimintajaksoon jälkikarenssiaikana. Tätä kutsutaan **uimissäännökseksi**. (A 14/89)

Pääsääntöisesti tuleva aika liitetään sellaisiin kuusi kuukautta kestäneisiin TEL-työsuhteisiin, joiden ansiot ylittävät TEL:n rajamäärän. Jos yhtään yli rajamäärän ylittävää (kuusi kuukautta tai alle kestänyttä) tulevaan aikaan oikeuttavaa työsuhdetta ei ole, liitetään tuleva aika alle rajamäärän olevaan vanhimpaan jälkikarenssin aikaiseen TEL-työsuhteeseen. (A 7/98)

10-työsuhde

55 vuotta täyttänyttä työtöntä koskee 1.7.1998 voimaantullut työttömien työllistymisedellytysten parantamiseksi annettu laki. Sen tarkoituksena on säilyttää työttömyyttä edeltäneen ansiotason mukainen eläketurva 55 vuotta täyttäneellä työntekijällä myös silloin, kun hän menee enintään 10 kuukautta kestäneeseen työsuhteeseen työttömänä ollessaan. Tulevaa aikaa ei liitetä tähän 10-työsuhteeseen, vaan siihen työsuhteeseen, josta on tulevan ajan oikeus ensimmäisen 10-työsuhteen alkaessa. Tästä 10-työsuhteesta karttuu eläkettä kuitenkin normaalisti eläketapahtumaan saakka. Tätä lakia sovelletaan eläketapahtuman sattuessa 1.1.2000 jälkeen, kun kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät:

* henkilö on vähintään 55-vuotias 10-työsuhteen alkaessa,
* henkilö on 1.1.1998 jälkeen ollut työttömänä työnhakijana vähintään 30 päivää ennen 10-työsuhteen alkua,
* henkilöllä on tulevan ajan oikeus olemassa jostain työsuhteesta ensimmäisen 10-työsuhteen alkaessa ja
* 10- työsuhde päättyy 30.6.1998 jälkeen.

Sääntöä 10-työsuhteesta muutettiin tulevan ajan määräytymisen osalta vuoden 2000 alussa. Ennen vuotta 2000 tulevan ajan oikeuden piti olla voimassa sekä jokaisen 10-työsuhteen alkaessa että eläketapahtumahetkellä.

Jos työsuhde kestää yli 10 kuukautta (esimerkiksi 10 kk 1 pv), tuleva aika liitetään tähän työsuhteeseen kuuden kuukauden pääsäännön mukaan. (A 23/99, A 37/99, LA 5/2001)

Rinnakkainen työskentely ja tuleva aika

Työntekijä voi olla samanaikaisesti useammassa työeläkelakien piiriin kuuluvassa työssä. Tällöin työntekijällä voi olla oikeus saada tuleva aika hyväkseen kahden tai useammankin työsuhteen tai yrittäjänäolojakson perusteella (ks. kuva 1.1.). Ehtona kuitenkin on, että vähintään kuusi kuukautta rinnakkain jatkuneet työsuhteet tai yrittäjänäolo ovat päättyneet jälkikarenssiaikana (laista riippuen 360 tai 540 päivää). Vaikka 10-työsuhteet jatkuisivat rinnakkain yli 6 kk, niihin ei kuitenkaan liitetä tulevaa aikaa (A 23/2001).

Kuva 1.1 Oikeus tulevaan aikaan rinnakkaisista työsuhteista

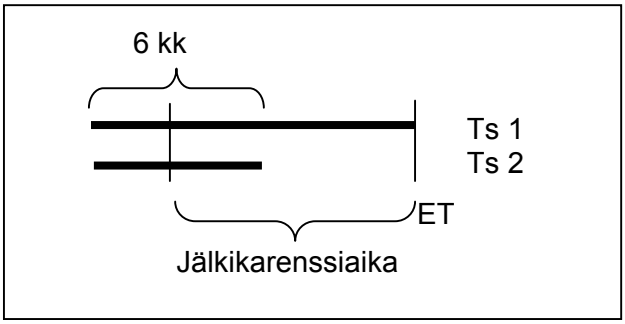

TEL ja LEL

Työntekijä saa tulevan ajan oikeuden sekä TEL-työsuhteen että LEL-ansioiden perusteella, jos hän ansaitsee LEL:n tarkoittaman ylemmän rajamäärän vähintään kuusi kuukautta jatkuneen TEL-työsuhteen kestäessä. Tulevan ajan oikeuden on oltava voimassa erikseen sekä TEL:stä että LEL:stä. Oikeus tulevaan aikaan syntyy samalla tavalla seuraavista rinnakkaisuuksista: TEL ja TaEL, MEL ja LEL, MEL ja TaEL, YEL ja LEL, YEL ja TaEL.

MYEL ja LEL

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan MYEL:n ja LEL:n perusteella, jos hän on ansainnut vähintään kuusi kuukautta jatkuneen MYEL-toiminnan rinnalla vähintään LEL:n alemman rajamäärän. Tulevan ajan oikeuden on oltava voimassa erikseen sekä MYEL:stä että LEL:stä kummankin oman jälkikarenssiajan perusteella. Samoin syntyy oikeus tulevaan aikaan, kun MYEL ja TaEL ovat rinnakkain.

LEL ja TaEL

Työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan sekä LEL- että TaEL-ansioiden perusteella, jos hänellä on molempien ansiotoimintojen perusteella erikseen tulevan ajan oikeus (ks. tarkemmin luvut 2 ja 3).

Oikeus päättyy

Kahden tai useamman työskentelyn perusteella saavutettu tulevan ajan oikeus rinnakkaisista toiminnoista päättyy, jos työntekijä rinnakkaisuuden päätyttyä **uuden** vähintään kuusi kuukautta jatkuneen TEL-, MEL-, VEL-, tai KVTEL-työsuhteen tai yrittäjätoiminnan perusteella saavuttaa oikeuden tulevaan aikaan (ks. kuva 1.2). (A 14/89, A 12/96) Oikeus tulevaan aikaan rinnakkaisista työskentelyistä päättyy myös silloin, jos oikeus tulevan ajan LEL- tai TaEL-eläkkeeseen syntyy rinnakkaisuuden päättymisen jälkeen.

Kuva 1.2 Oikeus tulevaan aikaan uudesta työsuhteesta

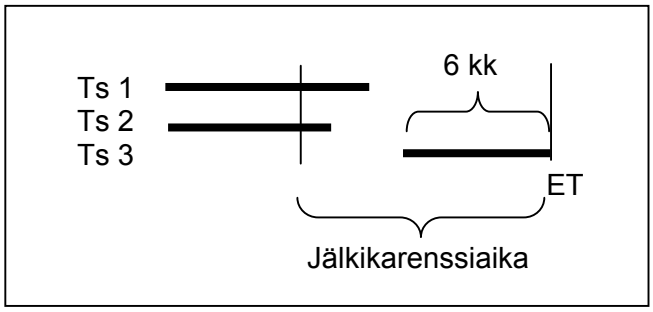

Lyhyet työsuhteet

Tuleva aika liitetään pääsääntöisesti niihin jälkikarenssiaikana päättyneisiin, vähintään kuusi kuukautta rinnakkain jatkuneisiin TEL-työsuhteisiin, joiden palkat ovat vähintään ansiorajamäärän suuruiset. Jos jälkikarenssiaikana on kuitenkin vain sellaisia TEL-työsuhteita, jotka ovat kestoltaan vähintään kuusi kuukautta, mutta eläkepalkat ovat alle TEL:n ansiorajamäärän, liitetään tuleva aika kaikkiin rinnakkaisiin TEL-työsuhteisiin.

Jos alle ansiorajamäärän olevan, kuusi kuukautta jatkuneen TEL-työsuhteen kanssa on rinnakkain LEL:n tai TaEL:n ylemmän rajamäärän ylittäneitä ansioita, liitetään tuleva aika vain LEL:iin tai TaEL:iin. Samoin tuleva aika liitetään vain MEL:n, YEL:n tai MYEL:n mukaisiin työ- tai yrittäjätoimintajaksoihin, jos ne ovat alle ansiorajamäärän olevan TEL-työsuhteen kanssa rinnakkain. (A 7/98)

1.2.3 Täysitehoinen eläkeaika

Työntekijän omaan ansiotyöhön perustuvia täysitehoisia eläkkeitä ovat tulevan ajan sisältävät työkyvyttömyyseläke, yksilöllinen varhaiseläke ja vuoden 1994 säännösten mukainen työttömyyseläke sekä vuoden 2000 säännösten mukainen lepäävän tulevan ajan työttömyyseläke.

Jos tällainen täysitehoinen eläke päättyy ennen eläkeikää esimerkiksi työhön menon vuoksi, syntyy täysitehoisesta eläkejaksosta vapaakirja. Sen suuruutta laskettaessa palkkana käytetään sen työsuhteen palkkaa tai yrittäjän työtuloa,

jonka perusteella tämä täysitehoinen eläke oli laskettu. Eläkejakson pituus lasketaan eläketapahtumasta eläkkeen päättymiseen. Silloin, kun eläke on myönnetty vapaakirjana, eläkejaksosta ei synny vapaakirjaa, eli siitä ei kartu uutta eläkettä, kun eläkejakso päättyy ennen eläkeikää.

Työskentely täysitehoisen eläkkeen aikana ei kartuta lisää eläkettä. Jos sen sijaan eläke on myönnetty vapaakirjana, työskentely eläkeaikana kartuttaa eläkettä. Eläkkeellä oleva voi ansaita palkkaa jonkin verran eläkettään menettämättä. Ansaintarajat eläkelajeittain ovat liitteessä 12.

Eläkkeelläoloaika ei pidennä jälkikarenssiaikaa. Jälkikarenssi lasketaan työsuhteen, ei siis eläkejakson päättymisestä.

1.2.4 Eläkkeen korotuksiin oikeuttava aika

Eläkettä korottavat työttömyys-, ammatilliset koulutusetuus- ja kuntoutusetuuspäivät **työeläkelisän** muodossa. Työeläkelisällä kompensoidaan työeläketurvan tasoa heikentävien työstä poissaolojaksojen vaikutusta työeläkkeeseen. Työeläkelisän laskemisesta tarkemmin ks. 1.6.1.

Aika 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen ei kartuta eläkettä, vaikka työsuhde jatkuisikin. Vanhuuseläkkeeseen lasketaan kuitenkin lykkäyskorotus jokaiselta kuukaudelta, jolta vanhuuseläkkeelle siirtyminen lykkääntyy (ks. 1.9.3).

1.3 Eläkkeen karttuminen

Eläkkeen karttuminen alkaa 23-vuotispäivästä. Työntekijä voi kuitenkin saada työkyvyttömyyseläkkeen jo alle 23-vuotiaana ja edunsaaja perhe-eläkkeen alle 23-vuotiaana kuolleen työntekijän jälkeen. Eläkettä karttuu päivän tarkkuudella.

$$\text{Eläke} = \frac{\text{karttumisprosentti}}{100} \times \text{eläkkeeseen oikeuttava aika} \times \text{palkka}$$

Eläkettä karttuu 1.7.1962 alkaen 1,5 % vuodessa työansion perusteella lasketusta eläkepalkasta. Eläkettä karttuu myös ajalta ennen 1.7.1962, jos työsuhde on jatkunut 8.7.1961 tai alkanut sen jälkeen. Työsuhdeaika ennen 1.7.1962 puolitetaan ja tältä puolitetulta ajalta karttuu eläkettä 1 % vuodessa.

Eläke lasketaan euroina kuukaudessa, joten karttumisprosentit muunnetaan kuukausitasoisiksi kertoimiksi. Karttumiskertoimet kuukautta kohden ovat:

ajalta ennen 1.7.1962: $\frac{1}{100 \times 12} = \frac{1}{1200}$ (aika puolitetaan)

ajalta jälkeen 30.6.1962: $\frac{1,5}{100 \times 12} = \frac{1}{800}$

Eläkettä karttuu työssäoloajalta 2,5 prosenttia vuodessa sen kalenterivuoden alusta, jolloin henkilö täyttää 60 vuotta. Eläkettä voi karttua tämän korotetun karttuman mukaisesti aikaisintaan 1.1.1994 alkaen.

Karttumiskerroin kuukautta kohden **sen vuoden alusta**, jolloin työntekijä täyttää 60 vuotta:

$$\frac{2,5}{100 \times 12} = \frac{1}{480}$$

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta eläkettä karttuu 1,2 % vuodessa **50-vuotispäivää seuraavasta päivästä** 60 vuoden iän täyttämispäivään ja 0,8 % **60-vuotispäivää seuraavasta päivästä** 65 vuoden iän täyttämispäivään. Karttumiskertoimet tulevalta ajalta ovat

ikävälillä 50-60 $\frac{1,2}{100 \times 12} = \frac{1}{1000}$

ikävälillä 60-65 $\frac{0,8}{100 \times 12} = \frac{1}{1500}$

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä oli **lomautettuna** ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta 1,5 %:n karttumaan. (A 46/95)

Eläke **yhteensovitetaan** eli rajataan 60 prosenttiin korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta ansiosta (ks. tarkemmin Luku 9).

Ennen 1.1.1998 päättyneistä työsuhteista karttui eläkettä vain täysiltä kuukausilta ns. kuukausitekniikalla. Tällöin eri karttuma-ajoilta täysistä kuukausista yli jääneet päivät siirrettiin yhtäjaksoisen työsuhteen seuraavaan karttumajaksoon. Vaikka eläkettä kartuttava aika lasketaan nykyisin päivän tarkkuudella, voi edelleen tietyissä tilanteissa syntyä jäännöspäiviä (A 45/97 s.3).

Esimerkki 1.4 Eläke karttuu 23-vuotiaasta

Työntekijä on syntynyt 10.2.1940. Työsuhdeaika on 15.8.1960—29.5.1998. Eläkepalkka (ks. 1.5) on 1 600 e/kk. Eläkkeeseen oikeuttava aika on

1998	5	29
1963	2	10

35 v 3 kk 20 pv = 423 $\frac{20}{30}$ kk

Eläkkeeseen oikeuttaa aika vasta työntekijän 23-vuotispäivästä lähtien.

Työntekijälle työsuhteesta karttunut eläke on

$$\frac{423 + 20/30}{800} \text{ x } 1\,600 = 847{,}33 \text{ e/kk.}$$

Eläkkeen karttumaprosenttia laskettaessa täysistä kuukausista yli jääneet 20 päivää muunnetaan kuukausiksi jakamalla päivät 30:llä. Jakolaskun tulos lisätään täysien kuukausien lukumäärään. Eläkekarttumaa laskettaessa välituloksia ei pyöristetä.

Yhteensovitusraja on 0,60 x 1 600 = 960 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen (ks. Luku 9).

Esimerkki 1.5 Eläkkeen karttuminen eri karttumajaksoista

Työntekijä on syntynyt 6.6.1940. Työsuhdeaika on 4.1.1993—10.6.2002 ja eläkepalkka 1 700 e/kk. Aikaisemmista työsuhteista karttunut eläke on yhteensä 415,60 e/kk. Työkyvyttömyys alkaa 11.6.2002.

Eläkkeeseen oikeuttava aika, jolloin eläke karttuu 1,5 prosentin mukaan, on 4.1.1993—31.12.1999 = 83 kk 27 pv.

$$\frac{83 + 27/30}{800} \text{ x } 1\,700 = 178{,}29 \text{ e/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika, jolloin eläke karttuu 2,5 prosentin mukaan, on 1.1.2000—10.6.2002 = 29 kk 10 pv.

$$\frac{29 + 10/30}{480} \text{ x } 1\,700 = 103{,}89 \text{ e/kk}$$

Tuleva aika, jolloin eläke karttuu 0,8 prosentin mukaan, on 11.6.2002—6.6.2005 = 35 kk 26 pv.

$$\frac{35 + 26/30}{1500} \text{ x } 1\,700 = 40{,}65 \text{ e/kk}$$

Eläke yhteensä on 415,60 + 178,29 + 103,89 + 40,65 = 738,43 e/kk. Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 700 = 1 020 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.4 TEL-indeksi

Eläkkeet, eläkepalkat ja eläkkeen perusteena olevat työtulot on sidottu TEL-indeksiin eli eläkkeet tarkistetaan vuosittain hinta- ja palkkatasossa tapahtuneiden muutosten mukaan. Myös työeläkelaeissa mainitut rahamäärät on sidottu TEL-indeksiin. Alkuperäiset rahamäärät TEL:ssä ovat vuoden 1966 indeksissä 142 (lukuunottamatta TEL 19 d § 4 mom. viivästyskorotuksesta, joka on vuoden 1984 indeksissä 1006).

Vuodesta 1996 lähtien käytössä on ollut kaksi eri indeksisarjaa, toinen alle 65- ja toinen yli 65-vuotiaille. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa vuosittain nämä kaksi indeksipistelukua hinta- ja palkkatasomuutosten perusteella (ks. Liite 1).

Ensimmäinen indeksipisteluku, **työikäisen indeksi**, on tarkoitettu ns. työikäisten eläkkeiden, eläkepalkkojen ja eläkkeen perusteena olevien työtulojen tarkistamiseen. Tätä indeksiä käytetään sen vuoden loppuun, jona työntekijä täyttää 65 vuotta. Tähän indeksiin palkkojen ja hintojen muutokset vaikuttavat samalla painolla.

Toinen indeksipisteluku, **eläkeikäisen indeksi,** on tarkoitettu eläkkeiden tarkistamiseen sen vuoden jälkeen, jona työntekijä on täyttänyt 65 vuotta. Tässä indeksissä hintojen muutoksella on suurempi paino (80 %) kuin palkkojen muutoksella (20 %).

Indeksitarkistus suoritetaan siten, että tarkistettava rahamäärä jaetaan sen vuoden indeksipisteluvulla, josta rahamäärä muutetaan (lähtövuosi) ja tämä osamäärä kerrotaan sen vuoden indeksipisteluvulla, johon rahamäärä halutaan muuttaa (maksuvuosi). (STM:n päätös 19.12.1995/1607)

Indeksitarkistus työikäisen indeksillä:

$$\text{Rahamäärä x } \frac{\text{Työikäisen indeksi maksuvuonna}}{\text{Työikäisen indeksi lähtövuonna}}$$

Indeksitarkistus eläkeikäisen indeksillä:

$$\text{Rahamäärä} \times \frac{\text{Eläkeikäisen indeksi maksuvuonna}}{\text{Eläkeikäisen indeksi lähtövuonna}}$$

Maksussa oleva eläke tarkistetaan käyttäen työikäisen indeksipistelukuja siihen vuoteen asti, jolloin eläkkeensaaja täyttää tai edunjättäjä täyttäisi 65 vuotta. Kun eläkettä tarkistetaan seuraavan vuoden tasoon, otetaan lähtövuoden indeksiksi 65 vuoden iän täyttämisvuoden eläkeikäisen indeksi ja maksuvuoden indeksiksi se eläkeikäisen indeksin pisteluku, joka on voimassa sille vuodelle, jolloin eläkkeensaaja täyttää tai edunjättäjä täyttäisi 66 vuotta.

$$\text{Rahamäärä} \times \frac{\text{Eläkeikäisen indeksi 66 ikävuonna}}{\text{Eläkeikäisen indeksi 65 ikävuonna}}$$

Kun rahamääriä joudutaan tarkistamaan yli koko sen vuoden, jolloin työntekijä täytti 65 vuotta, käytetään kumpaakin indeksiä. Näin tehdään silloin, kun eläke myönnetään takautuvasti ajalta ennen 65 vuoden iän täyttämisvuoden alkua ja sitä aletaan maksaa 65 vuoden iän täyttämisvuoden jälkeen. Näin menetellään myös silloin, kun tehdään uusi yhteensovitus 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen tai eläkesovitus sen vuoden jälkeen, jolloin edunjättäjä olisi täyttänyt 65 vuotta. Rahamäärä tarkistetaan ensin kertomalla se osamäärällä, jossa jaettavana on työntekijän 65 vuoden iän täyttämisvuoden työikäisen indeksipisteluku ja jakajana lähtövuoden työikäisen indeksipisteluku. Saatu tulos kerrotaan sen jälkeen osamäärällä, jossa jaettavana on maksuvuoden eläkeikäisen indeksipisteluku ja jakajana työntekijän 65 vuoden iän täyttämisvuoden eläkeikäisen indeksipisteluku (ks. lisäesimerkki 11.1). (A 44/95)

$$\text{Raha-}\atop\text{määrä} \times \frac{\text{Työikäisen ind. 65 ikävuonna}}{\text{Työikäisen ind. lähtövuonna}} \times \frac{\text{Eläkeikäisen ind. maksuvuonna}}{\text{Eläkeikäisen ind. 65 ikävuonna}}$$

Laissa mainittuja rahamääriä tarkistettaessa otetaan lähtövuodeksi aina se vuosi, jonka tasossa rahamäärä on laissa ilmoitettu. Sen sijaan maksussa olevaa eläkettä korotetaan aina seuraavaan vuoteen, eli lähtövuosi ja maksuvuosi ovat peräkkäisiä vuosia.

Eläkkeisiin tehdään indeksitarkistus vuosittain 1. tammikuuta lukien. Indeksipisteluvut ilmoitetaan ETK:n yleiskirjeellä sen jälkeen, kun STM on lokakuussa vahvistanut indeksipisteluvut (ks. Liite 1).

Esimerkki 1.6 Työikäisen indeksitarkistus

Vuonna 1938 syntyneen eläkkeensaajan työttömyyseläke vuoden 2001 työikäisen indeksissä 1981 on 700 e/kk. Vuoden 2002 indeksi on 2054, jolloin eläke vuonna 2002 on

$$700 \times \frac{2054}{1981} = 725{,}80 \text{ e/kk.}$$

Esimerkki 1.7 Eläkeikäisen indeksitarkistus

Vuonna 1926 syntyneen eläkkeensaajan vanhuuseläke vuoden 2000 eläkeikäisen indeksissä 1838 on 700 e/kk. Vuoden 2001 indeksi on 1912, jolloin eläke vuonna 2001 on

$$700 \times \frac{1912}{1838} = 728{,}18 \text{ e/kk.}$$

Vuoden 2002 indeksi on 1968, jolloin eläke vuonna 2002 on

$$728{,}18 \times \frac{1968}{1912} = 749{,}51 \text{ e/kk.}$$

1.5 Eläkepalkka

1.5.1 Eläkepalkkaan luettavat ansiot

Eläkepalkka määräytyy kustakin työsuhteesta erikseen siitä työansiosta, jonka katsotaan olevan vastiketta tehdystä työstä. Sitä ovat normaalin aika- tai urakkapalkan lisäksi mm. palvelurahat, luontoisedut, erilaiset lisät ja korvaukset, lomarahat, palkkaturvalain mukaiset korvaukset, tulospalkkiot, työntekijälle otetun säästöhenkivakuutuksen ja eräin edellytyksin yksilöllisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut.

Työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosiloman korvausta ei oteta mukaan eläkepalkkaa laskettaessa. Myöskään vahingonkorvauksia, työsuhdekeksintökorvauksia, rojalteja eikä kulukorvauksia oteta mukaan eläkepalkkaa laskettaessa, koska ne eivät ole työstä saatua vastiketta. (A 8/90, LA 3/95)

1.5.2 Palkansaajan työeläkemaksun vaikutus

Eläkepalkan määräämisen perusteena olevien kalenterivuosien ansioista vähennetään kunkin vuoden palkansaajan työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä

(**palkansaajan työeläkemaksuvähennys**). Vähennyksen määrä saadaan kertoimen perusteella, joka ilmoitetaan vuosittain ETK:n yleiskirjeellä. Vähennys tehdään ensimmäisen kerran vuoden 1996 ansioista. Vähennyskertoimet ovat liitteessä 1. Ansiot oikeuttavat eläkkeeseen, jos ne ylittävät alarajan ennen maksun vähentämistä. (A 2/92, A 47/92, A 65/93)

Esimerkki 1.8 Palkansaajan työeläkemaksun vaikutus eläkepalkan laskentaan mukaan otettavien vuosien ansioihin

Työntekijän ansiot vuosina 1996—2001 vuoden 2001 työikäisen indeksissä ovat

v. 1996 20 700 e
v. 1997 21 100 e
v. 1998 22 300 e
v. 1999 23 500 e
v. 2000 24 300 e
v. 2001 26 000 e

Eläkepalkan laskennassa käytetään ansioita, joista tehdään palkansaajan työeläkemaksuvähennys seuraavasti:

v. 1996 20 700 - (20 700 x 0,0343) = 20 700 - 710,01 = 19 989,99 e/v
v. 1997 21 100 - (21 100 x 0,045) = 21 100 - 949,50 = 20 150,50 e/v
v. 1998 22 300 - (22 300 x 0,047) = 22 300 - 1 048,10 = 21 251,90 e/v
v. 1999 23 500 - (23 500 x 0,047) = 23 500 - 1 104,50 = 22 395,50 e/v
v. 2000 24 300 - (24 300 x 0,047) = 24 300 - 1 142,10 = 23 157,90 e/v
v. 2001 26 000 - (26 000 x 0,045) = 26 000 - 1 170,00 = 24 830,00 e/v

1.5.3 Eläkepalkan laskenta

Eläkepalkan laskenta muuttui vuoden 1996 alusta. Aikaisemmin eläkepalkka laskettiin enintään työsuhteen neljän viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Nykyisten sääntöjen mukaan eläkepalkka lasketaan enintään työsuhteen 10 viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Laskenta muuttuu kuitenkin asteittain siirtymäkauden aikana, jolloin joudutaan ottamaan huomioon sekä uudet, vuodesta 1996 alkaen voimassaolevat laskentasäännöt että vanhat laskentasäännöt ajalta ennen vuotta 1996.

Pitkissä, yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa eläkepalkan laskentaan ei oteta eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta mukaan, mikäli se on vajaa vuosi. Lyhyissä, enintään kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa sen sijaan otetaan myös vajaa päättymisvuosi mukaan laskentaan.

Vanhuuseläkkeeseen päättyvissä työsuhteissa eläkepalkkaa laskettaessa työsuhteen katsotaan päättyneen eläkeiän täyttämispäivänä, vaikka työsuhde ja palkan maksaminen jatkuisikin pidempään. Eläkeiän täyttämisvuosi tulee pitkissä, koko vuoden jatkuneissa työsuhteissa eläkepalkan laskentaan mukaan vain, kun henkilö on syntynyt 30. tai 31.12.

Ansiot otetaan huomioon myös ajalta ennen 23 ikävuoden täyttämistä, jos ansiovuodet eläkepalkan laskentasääntöjen mukaisesti kuuluvat eläkepalkan laskentaan.

Laskentasäännöt työsuhteissa, jotka päättyivät ennen vuotta 1996

Vuosina 1994—95 voimassa olleen laskentasäännön mukaan eläkepalkka laskettiin neljän viimeisen kalenterivuoden indeksitarkistetuista ansioista. Näistä neljästä vuodesta jätettiin pois se vuosi, jolloin indeksitarkistetut keskikuukausiansiot olivat pienimmät ja se vuosi, jolloin keskikuukausiansiot olivat suurimmat. Eläkepalkka oli jäljelle jäävien, ansioiltaan kahden keskimmäisen kalenterivuoden keskimääräinen kuukausiansio. Eläketapahtumavuoden ansioita ei otettu huomioon, jos työsuhde eläketapahtumavuosi mukaan lukien oli jatkunut vähintään kolmen kalenterivuoden aikana ja työsuhde oli jatkunut eläketapahtumaan. Ennen vuotta 1994 eläketapahtumavuosi otettiin mukaan eläkepalkan laskentaan (ks. Liite 4 TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta). (A 42/93, A 45/95)

Jos eläkepalkan laskentaan mukaan otettavaa työsuhdeaikaa oli vähemmän kuin neljä täyttä vuotta, laskettiin eläkepalkka seuraavasti:

Jos eläkepalkan laskentaan valittavaa työsuhdeaikaa oli ollut

* vain yhden kalenterivuoden aikana, eläkepalkka oli sen vuoden keskimääräinen kuukausiansio.
* vain kahden kalenterivuoden aikana, eläkepalkka oli näiden kahden vuoden keskimääräinen kuukausiansio.
* vain kolmena tai neljänä kalenterivuotena
  - ensimmäisen vuoden ansio otettiin huomioon vain, jos työsuhde oli silloin kestänyt vähintään kuusi kuukautta.
  - kolmesta kalenterivuodesta eläkepalkkaa laskettaessa jätettiin ottamatta huomioon se vuosi, jolloin ansio oli ollut pienin.

Laskentasäännöt 1.1.1996 tai sen jälkeen alkavissa työsuhteissa

Vuoden 1996 alusta voimaan tulleen laskentasäännön mukaan eläkepalkka lasketaan pääsääntöisesti enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen keskikuukausiansioiden perusteella. Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, jolloin ansiot ovat alle puolet kaikkien valintavuosien keskiarvosta, jätetään

pois eläkepalkan laskennasta. Tätä laskentatapaa sovelletaan niiden työsuhteiden eläkepalkkaan, jotka alkavat vuonna 1996 tai sen jälkeen.

Eläkepalkan laskennassa jätetään yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneen työsuhteen päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi pois laskennasta, jollei se ole kokonainen. Työsuhde on kestänyt koko vuoden, jos se päättyy tai eläketapahtuma sattuu 30. tai 31.12.

Kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa tai sitä lyhyemmissä työsuhteissa myös vajaa päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi otetaan mukaan laskentaan. Vanhuuseläkettä laskettaessa eläkeiän täyttämisvuoden ansiot otetaan tällöin huomioon vain eläkeiän täyttämispäivään asti, vaikka työsuhde jatkuisi vuoden loppuun. Ansiot ositetaan eläkeiän täyttämispäivään. Vain silloin, kun henkilö täyttää vanhuuseläkeiän 30. tai 31.12, ko. vuoden ansiot otetaan kokonaan mukaan laskentaan.

Niitä enintään 10 vuotta, jotka valitaan eläkepalkan laskennan perusteeksi, kutsutaan **valintavuosiksi**. **Laskentavuosia** ovat sellaiset vuodet, joiden keskiarvona eläkepalkka lopulta lasketaan, kun valintavuosista on poistettu ne enintään kolmasosa valintavuosista, joina ansiot ovat alle 50 % kaikkien valintavuosien keskiarvosta. Vuosia jätetään pois järjestyksessä pienimmän ansion vuodesta alkaen seuraavan taulukon mukaisesti. (A 45/95, A 49/96)

Taulukko 1.1 1/3-säännön soveltaminen

Valintavuosien lukumäärä	Poisjätettäviä vuosia enintään
1–2	0
3–5	1
6–8	2
9–10	3

Valintavuosien ansiot tarkistetaan indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon, jonka jälkeen näistä indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään kyseisten vuosien palkansaajan työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä.

Kuukausitasoinen eläkepalkka lasketaan siten, että indeksillä tarkistetut, työeläkemaksulla vähennetyt laskentavuosien ansiot lasketaan yhteen, summa jaetaan näiden vuosien työsuhdepäivien (vuodessa enintään 360) yhteenlasketulla lukumäärällä ja osamäärä kerrotaan 30:llä.

Esimerkki 1.9 Eläkepalkka, kun työsuhde alkanut vuoden 1995 jälkeen

Työsuhdeaika on 1.6.1996—15.2.2003. Ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty kyseisten vuosien palkansaajan työeläkemaksua vastaava vähennys.

Valintavuosiin tulevat mukaan työsuhteen päättymisvuotta edeltäneet korkeintaan 10 kalenterivuotta, tässä tapauksessa seitsemän vuotta.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1996	12 000	210	1 714,29
1997	13 500	360	1 125,00
1998	22 000	360	1 833,33
1999	25 500	360	2 125,00
2000	7 500	360	625,00
2001	5 000	360	416,67
2002	28 000	360	2 333,33
	113 500	2370	

50 %:n vertailua varten on laskettava valintavuosien keskimääräinen kuukausiansio.

$$30 \times \frac{113\,500}{2370} = 1\,436{,}71 \text{ e/kk}$$

50 % keskimääräisestä kuukausiansiosta: 0,5 x 1 436,71 = 718,36 e/kk.

Ansiot vuosilta 2000 ja 2001 ovat alle 50 % keskimääräisestä kuukausiansiosta. Seitsemästä vuodesta voidaan jättää pois enintään kaksi alle 50 %:n vuotta, joten kumpikin näistä vuosista jätetään pois eläkepalkan laskennasta. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1996—1999 ja 2002 ansioiden keskimääränä.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1996	12 000	210	1 714,29
1997	13 500	360	1 125,00
1998	22 000	360	1 833,33
1999	25 500	360	2 125,00
2002	28 000	360	2 333,33
	101 000	1650	

Laskentavuosien keskimääräinen kuukausiansio (eläkepalkka) on

$$30 \times \frac{101000}{1650} = 1\,836{,}36 \text{ e/kk.}$$

Laskentasäännöt siirtymäkauden aikana, kun työsuhde oli voimassa 1.1.1996

Eläkepalkan laskentamuutos tulee voimaan asteittain vuoteen 2006 mennessä. Siirtymäkautena ovat voimassa sekä uudet että vanhat laskentasäännöt, jos työsuhde jatkui yli 1.1.1996.

Valintavuodet ajalta ennen 1996

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla enintään neljä, vuodet 1992—1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla enintään 10.

Laskentavuodet ajalta ennen 1996

Jos valintavuosia ajalta ennen vuotta 1996 on neljä, laskentavuosiin otetaan mukaan ne kaksi keskimmäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Silloin, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 1.1.—29.12.1996, eläkepalkka lasketaan aikaisemmilla säännöillä neljästä viimeisestä vuodesta (1992—1995) kahden ansioiltaan keskimmäisen vuoden keskikuukausiansiona. Vuotta 1996 ei oteta mukaan laskentaan, koska uusien sääntöjen mukaan eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta ei oteta eläkepalkan laskentaan pitkissä työsuhteissa. Kun eläketapahtuma sattuu tai yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde päättyy 30.12.1996—29.12.1997 (tai tehdään automaattinen katkaisu, ks. 1.7), valintavuosia ovat vuodet 1992—1996. Laskentavuosia ovat tällöin kaksi keskimmäistä vuotta ajalta 1992—1995 sekä vuosi 1996. Näin laskentaan tulee mukaan aina vuosi lisää siihen asti kunnes valintavuosia on 10.

Jos ajalta ennen 1.1.1996 valintavuosiin tulee mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti ikään kuin työsuhde olisi päättynyt vuoden 1995 lopussa. Kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi. Jos työsuhde on kestänyt alle kuukauden vuoden 1995 puolella ja työsuhde jatkuu yli vuodenvaihteen, ei työsuhteen ansioita vuodelta 1995 oteta mukaan eläkepalkan laskentaan.

Kuva 1.3 Eläkepalkan laskentaan mukaan otettavat vuodet, kun eläkkeelle siirrytään ennen vuotta 2003.

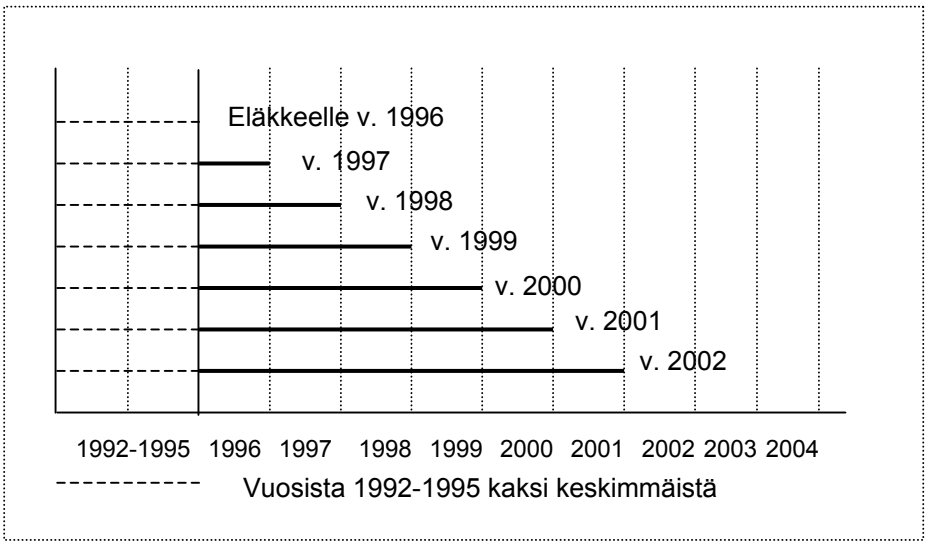

Valintavuosia voi olla enintään 10, joten siinä vaiheessa siirtymäkautta, kun vuoden 1995 jälkeisiä valintavuosia on seitsemän, voidaan ajalta ennen 1.1.1996 ottaa valintavuosiin mukaan enää kolme vuotta. Laskentavuosiin siltä ajalta tulevat mukaan silloin ne kaksi vuotta, joiden indeksitarkistetut ansiot ovat korkeimmat. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuosia on kahdeksan, voi ajalta ennen 1.1.1996 tulla mukaan kaksi valintavuotta, jotka ovat samalla myös laskentavuosia. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuosia on 10, ei vuosia ajalta ennen 1.1.1996 oteta enää mukaan.

Kuva 1.4 Eläkepalkan laskentaan mukaan otettavat vuodet, kun eläkkeelle siirrytään vuosina 2003—2006.

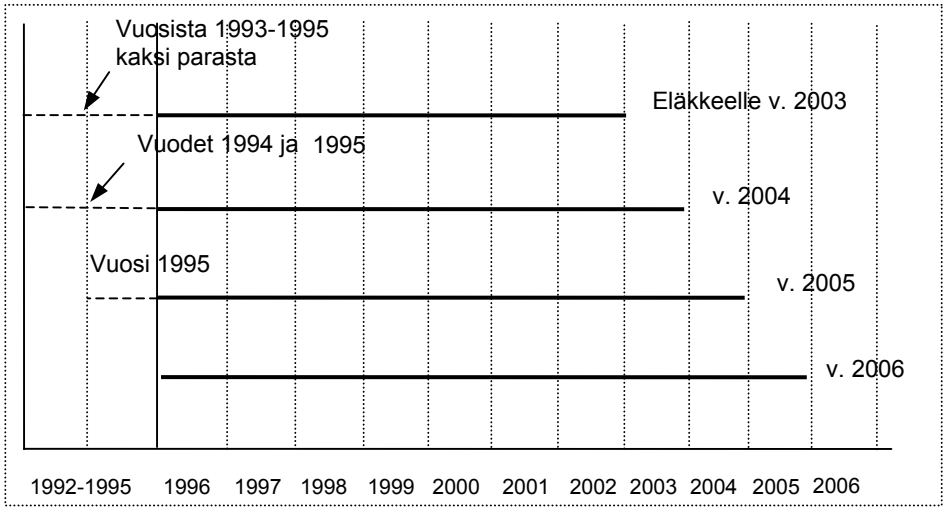

Esimerkki 1.10 Eläkepalkan laskenta siirtymäkaudella

Työsuhdeaika on 1.1.1990—30.9.2001. Esimerkissä ansiot on tarkistettu indeksillä päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty palkansaajan työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1992	21 600	360	1 800
1993	22 200	360	1 850
1994	18 000	360	1 500
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	24 000	360	2 000
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
2000	27 600	360	2 300

Eläkepalkan laskentaan otetaan ajalta ennen vuotta 1996 mukaan ansioiltaan keskimmäiset vuodet 1992 ja 1995 sekä vuodesta 1996 alkaen kaikki vuodet 1996—2000.

1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	24 000	360	2 000
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
2000	27 600	360	2 300
	166 200	2520	

Eläkepalkka on $30 \times \frac{166\,200}{2520} = 1\,978{,}57$ e/kk.

1/3 -sääntö

Kun siirtymäkaudella sovelletaan 1/3-sääntöä, vuotta 1996 edeltäviä valintavuosia käsitellään hieman eri tavalla kuin vuoden 1996 ja sen jälkeisiä valintavuosia. Ensin valitaan ne vuodet, joiden ansioista keskiarvo 50 %:n rajaa varten lasketaan. Ennen vuotta 1996 otetaan vain laskentavuodet, joita voi olla enintään kaksi, kun taas vuoden 1996 ja sen jälkeiseltä ajalta otetaan kaikki valintavuodet tämän keskiarvon laskentaan. Näin valittuja vuosia kutsutaan **keskiarvon laskentavuosiksi**. Keskiarvon laskentavuosien lukumäärän perusteella määritellään se kolmasosa vuosia, jotka voidaan vähentää. Alle 50 %:n vuosia voidaan vähentää kuitenkin vasta vuodesta 1996 alkaen. Ensimmäisen kerran alle 50 %:n vuosia voi vähentää, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 30.12.1996.

Kuva 1.5 Valintavuosista laskentavuosiksi

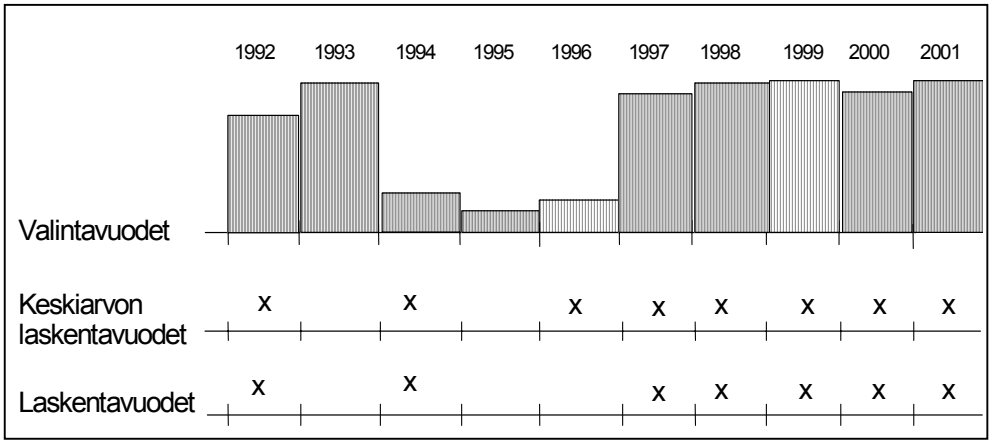

Esimerkki 1.11 Alle 50 %:n ansiovuosien vähentäminen

Työsuhdeaika on 1.6.1980—17.2.2000. Esimerkissä ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty palkansaajan työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1992	21 600	360	1 800
1993	22 200	360	1 850
1994	18 000	360	1 500
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	6 000	360	500
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150

Laskentavuosiin otetaan mukaan ansioiltaan keskimmäiset vuodet 1992 ja 1995 ajalta ennen 1.1.1996. Lasketaan keskiarvon laskentavuosien ansioista keskiarvo 50 %:n vertailua varten. Vajaata vuotta 2000 ei oteta mukaan.

1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	6 000	360	500
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
	120 600	2160	

$$30 \times \frac{120\,600}{2160} = 1\,675{,}00 \text{ e/kk}$$

50 %:n raja: 0,5 x 1 675,00 = 837,50 e/kk

Ansiovuosista jätetään pois vuosi 1997. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1992 ja 1995 sekä 1996 ja 1998—1999 keskiarvona.

1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
	114 600	1800	

$$\text{Eläkepalkka on } 30 \times \frac{114\,600}{1800} = 1\,910 \text{ e/kk.}$$

Lyhyet työsuhteet

Lyhyissä, enintään kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa, jotka päättyivät vuonna 1996 tai 1997, myös vajaa päättymisvuosi otettiin eläkepalkan laskentaan mukaan. Eläkepalkan laskentavuosia ovat ne yksi tai kaksi vuotta ajalta ennen vuotta 1996, joista eläkepalkka olisi aikaisempien sääntöjen mukaankin laskettu (olettaen, että työsuhde olisi päättynyt vuoden 1995 lopussa) ja uudet vuodet, mukaan lukien vajaa päättymisvuosi (A 23/97).

Esimerkki 1.12 Lyhyen työsuhteen eläkepalkka

Työsuhdeaika on 1.3.1994—10.5.1996. Palkansaajan työeläkemaksuvähennys tehdään ensimmäisen kerran vuonna 1996. Vähennyskerroin on silloin 0,0343.

Vuosi	Ansiot e/v	Ind.	Ansiot e/v v. 96 ind.	Ansiot e/v*)	Pv	Ansiot e/kk
1994	20 200	1688	21 061,61	21 061,61	300	2 106,16
1995	25 800	1712	26 523,36	26 523,36	360	2 210,28
1996	10 000	1760	10 000,00	9 657,00	130	2 228,54
				57 241,97	790	

*) Vuoden 1996 ansioista on vähennetty palkansaajan työeläkemaksu.

Vuoden 1996 palkansaajan työeläkemaksuvähennys tehdään seuraavasti:

10 000 - (10 000 x 0,0343) = 9 657 e/v.

Eläkepalkka on indeksitarkistettujen ja palkansaajan työeläkemaksulla vähennettyjen ansioiden keskimäärä kuukautta kohden

$$30 \times \frac{57\,241{,}97}{790} = 2\,173{,}75 \text{ e/kk.}$$

Eläkepalkan laskennan eteneminen

* Otetaan valintavuosiin mukaan työsuhteen päättymistä edeltäneet enintään 10 viimeistä kalenterivuotta, joista enintään neljä ajalta ennen vuotta 1996.
* Tarkistetaan ansiot työsuhteen päättymisvuoden tasoon työikäisen indeksillä
* Vähennetään vuosiansioista kunkin vuoden palkansaajan työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä (vuodesta 1996 lähtien).
* Muutetaan indeksitarkistetut ja palkansaajan työeläkemaksulla vähennetyt vuosiansiot kuukausitasoisiksi jakamalla vuosiansiot näihin vuosiin sisältyvien työsuhteen päivien lukumäärällä ja kertomalla 30:llä.
* Valitaan keskiarvon laskentavuodet (enintään kahden laskentavuoden ansiot vuosilta 1992—95 sekä vuoden 1996 ja sen jälkeisten valintavuosien ansiot), joista lasketaan keskikuukausiansio.
* Lasketaan 50 %:n raja kertomalla keskikuukausiansio 0,5:llä.
* Jätetään vuoden 1996 ja sen jälkeisistä valintavuosista alle 50 %:n ansiovuodet pois. Poisjätettäviä vuosia voi olla enintään 1/3 keskiarvon laskentavuosien lukumäärästä. Jäljelle jäävät vuodet ovat laskentavuosia yhdessä niiden ennen vuotta 1996 olevien enintään kahden vuoden kanssa, jotka vanhojen sääntöjen mukaan olisi otettu mukaan lopullisen eläkepalkan laskentaan.
* Lasketaan jäljelle jäävistä laskentavuosista keskikuukausiansio.

1.5.4 Poikkeuksia eläkepalkan laskentaan

Tasoituspalkka

Jos tuleva aika on liitettävä alle kuusi kuukautta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen, tulevan ajan eläkepalkka lasketaan tarkastelujaksolta useamman eläketapahtumaa edeltäneen työsuhteen eläkepalkkojen painotettuna keskiarvona, eli ns. tasoituspalkkana. Tarkastelujakso on jälkikarenssiaika ja sitä edeltävä vuosi eli pääsääntöisesti kaksi vuotta. Aika voi olla pidempikin, jos jälkikarenssia pidentävät liitteessä 3 mainitut etuudet.

Tasoituspalkkaa laskettaessa työsuhdeaikaa otetaan huomioon tarkastelujaksolta täysinä kuukausina eläketapahtumasta taaksepäin työsuhteiden päättymisjärjestyksessä enintään 12 kuukautta. Tasoituspalkkaa laskettaessa otetaan huomioon sekä TEL:n ansiorajamäärän ylittävät että alittavat työsuhteet. Tasoituspalkkaan ei oteta mukaan 10-työsuhteita (ks. Tulevan ajan liittäminen ja lisäesimerkki 11.2). (A 14/89, A 20/98, LA 4/98)

Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen

Eläkepalkka voidaan myös laskea muiden kuin pääsäännön mukaisten viimeisten vuosien ansioista. Jos ansiot ovat esimerkiksi sairauden takia alentuneet merkittävästi siten, että eläkepalkka ei vastaa työntekijän vakiintunutta ansiotasoa, voidaan eläkepalkka tarkistaa eläketapahtuman yhteydessä harkinnanvaraisesti. Ansioiden alentumisella täytyy kuitenkin olla olennainen vaikutus (20 %) eläketurvaan, jotta harkinnanvaraista tarkistusta voidaan soveltaa. Harkinnanvaraisen tarkistamisen soveltamisraja on noussut asteittain vuodesta 1996 nykyiseen 20 prosenttiin. (A 7/89, A 30/93, A 45/95, Liite 4)

Harkinnanvaraista eläkepalkan tarkistusta voidaan soveltaa vuorotteluvapaan vuoksi silloin, kun työsuhde päättyy työntekijästä itsestään riippumattomista syistä. Osa-aika- ja vanhuuseläkkeelle siirryttäessä eläkepalkkaan ei sovelleta harkinnanvaraista tarkistusta vuorotteluvapaan vuoksi (A 17/96, LA 3/96). Harkinnanvarainen tarkistus voi tulla kyseeseen osa-aikalisää saaneen työntekijän eläkepalkkaan (A 6/98).

Lapsenhoitoaika

Jos eläkepalkan määräämisen perusteena oleviin vuosiin sisältyy palkatonta lapsenhoitoaikaa, lasketaan eläkepalkka viimeisten sellaisten vuosien perusteella, joihin sitä ei sisälly. Eläkepalkka lasketaan kuitenkin normaalisäännön mukaan, jos se siten muodostuu suuremmaksi (ks. lisäesimerkki 11.3). (A 26/90, A 45/95, A 23/97)

1.6 Eläkkeen korotukset

1.6.1 Työeläkelisä

Muuta kuin osa-aikaeläkettä korotetaan työeläkelisällä, jos työntekijä on saanut seuraavia etuuksia (mainittu myös liitteessä 3):

* Ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha (oikeutti myös aikaisemmin maksettuun työttömyyslisään). Sovitellut ja vähennetyt päivärahapäivät on muutettu työeläkelisän laskentaa varten täysiksi päiviksi. (LA 14/96)

* Yrityksen osaomistajan (TTL 1 a §:n 1 momentin 1—3 kohdissa mainitut) yrittäjäkassalta saamat ansiopäivärahat (YEL- ja MYEL-yrittäjien ansiopäivärahat eivät oikeuta työeläkelisään).
* Työvoimakoulutuksen ansiotuki (määräytyy samoin kuin ansioon suhteutettu päiväraha). (LA 10/99)
* Koulutus- ja erorahaston omaehtoiseen ammatilliseen aikuiskoulutukseen myöntämä henkilökohtainen tuki.
* Erorahan aikuiskoulutuslisä omaehtoiseen ammatilliseen aikuiskoulutukseen.
* Ammattikoulutusraha.
* Valtiokonttorin myöntämä ammattikoulutusraha ja erorahan aikuiskoulutuslisä omaehtoiseen ammatilliseen aikuiskoulutukseen.
* Työeläke- ja kuntoutusrahalakien mukaiset kuntoutusrahat.
* Tapaturmavakuutuslain ja liikennevakuutuslain kuntoutusta koskevien säännösten perusteella maksetut ansionmenetyskorvaukset.
* Pitkäaikaistyöttömien omaehtoista opiskelua koskevan lain mukaiset etuuspäivärahat (koulutusvakuutus).
* Työttömien koulutuspäivärahat (koulutusvakuutus)
* Aikuiskoulutustuki (koulutus- ja erorahasto) (A 21/2000, A 4/2001)

Työeläkelisään oikeuttavat etuuspäivät ovat ETK:n työsuhderekisterissä.

Edellä luetellut etuudet eivät kuitenkaan oikeuta työeläkelisään, jos etuus on maksettu

* ajalta ennen sitä kalenterivuotta, jolloin työntekijä on täyttänyt 23 vuotta,
* eläketapahtumavuodelta tai sen jälkeisiltä vuosilta
* ennen 1.1.1967,
* kalenterivuodelta tai ennen sitä, jolloin työntekijällä on ollut ensimmäinen TEL 8 § 4 mom. mukainen työeläkettä kartuttava työ- tai virkasuhde tai yrittäjätoiminta, mikä tarkoittaa, että työeläkelisää ei tule koskaan siltä vuodelta, jona henkilö täyttää 23 vuotta,
* sellaiselta kalenterivuodelta, jonka ajan työntekijä on ollut kokonaan työeläkelakien mukaisessa työ- tai virkasuhteessa tai yrittäjänä, jollei hän ole samana kalenterivuonna ollut myös LEL:n piiriin kuuluvissa töissä (ks. Luku 2) ja ansainnut LEL:n mukaista palkkaa vähintään LEL:n alempaa rajamäärää (ks. Liite 5).

Muut etuudet paitsi ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha oikeuttavat työeläkelisään vasta 1.1.1994 lähtien. (A 31/93, A 42/93)

Työeläkelisän laskeminen

Työeläkelisään oikeuttavat etuuskuukaudet lasketaan etuuslajeittain etuuspäivien perusteella. Etuuslajeittain yhteenlasketut päivät muutetaan kuukausiksi

käyttäen jakajana kunkin etuuslajin osalta niiden päivien lukumäärää, joilta etuutta enintään keskimäärin voidaan maksaa kuukaudessa (mainittu liitteessä 3). Ainoastaan täydet kuukaudet otetaan huomioon. Esimerkiksi työttömyyspäivärahojen osalta jakaja on 22.

$$\text{Työttömyyskuukaudet} = \frac{\text{Työttömyyspäivät}}{22}$$

Työeläkelisä lasketaan siten, että eläkkeen määrä kerrotaan eri etuuslajien yhteenlaskettujen etuuskuukausien lukumäärällä. Näin saatu tulo jaetaan luvulla, joka saadaan, kun etuuskuukausien lukumäärä vähennetään niiden täysien kuukausien lukumäärästä, jotka sisältyvät aikaan henkilön 23 vuoden iän täyttämisestä 65 vuoden iän täyttämiseen, aikaisintaan kuitenkin 1.7.1962 alkaen.

Vuoden 1996 jälkeiset työeläkelisäkuukaudet kerrotaan kuitenkin luvulla 0,8 työeläkelisää laskettaessa. Jos työeläkelisään oikeuttavaa aikaa on vuodenvaihteen 1996/1997 kummallakin puolen, voi näistä erikseen laskettavista jaksoista syntyä jäännöspäiviä, kun päivät muunnetaan kuukausiksi. Kunkin etuuslajin mahdolliset jäännöspäivät lasketaan etuuslajeittain yhteen. Jos yhteenlasketuista päivistä muodostuu kokonainen kuukausi, lisätään se ennen vuotta 1997 kertyneiden kuukausien määrään. Yhdessä kalenterivuodessa on kuitenkin enintään 12 etuuskuukautta. (A 2/97)

Työeläkelisä on tällöin

$$\frac{\text{Työeläkelisäkuukaudet ennen 1.1.97} + 0{,}8 \times \text{työeläkelisäkuukaudet 1.1.97 alk.}}{\text{(aika 1.7.62/23 v. - 65 v.) - työeläkelisäkuukausien summa}} \times \text{eläke}$$

Etuuspäivät otetaan huomioon enintään 64 vuoden iän täyttämisvuoden loppuun. Työeläkelisä lasketaan ennen mahdollista lapsikorotusta, yhteensovitusta, varhennusta ja lykkäystä. Entisin perustein myönnettävään eläkkeeseen työeläkelisä lasketaan uudestaan uuden eläketapahtuman mukaisesti (A 2/97). Työeläkelisän määrä muuttuu myös silloin, kun vuoden 2000 säännösten mukainen työeläkelisää sisältävä täysitehoinen työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi (ks. Työttömyyseläkkeen määräytyminen).

Työeläkelisäprosentti on valmiiksi laskettuna Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriotteella työntekijöiden ja yrittäjien osalta erikseen (ks. laskemisen eroista luvut 5 YEL ja 6 MYEL).

Esimerkki 1.13 Työeläkelisän laskeminen

Työntekijä on syntynyt 2.9.1947. Työkyvyttömyys alkaa 1.3.2000. TEL-eläke on 840 e/kk.

Työttömyyspäivärahapäivät:

ennen 1.1.1997
v. 1994 116 pv
v. 1995 59 pv
175 pv : 22 = 7 kk 21 pv

jälkeen 31.12.1996
v. 1997 80 pv
v. 1998 55 pv
135 pv : 22 = 6 kk 3 pv
24 pv : 22 = 1 kk

Työttömyyspäivärahapäivien jäännöspäivistä (21 + 3 = 24) muodostunut kuukausi lisätään työttömyyspäivärahaetuuskuukausiin ennen 1.1.1997.

Kuntoutusetuudet:

ennen 1.1.1997
v. 1996 23 pv : 30 = 0 kk 23 pv

jälkeen 31.12.1996
v. 1998 50 pv
v. 1999 120 pv
170 pv : 30 = 5 kk 20 pv
43 pv : 30 = 1 kk

Kuntoutusetuuksien jäännöspäivistä (23 + 20 = 43) muodostuu 1 kuntoutusetuuskuukausi ajalle ennen 1.1.1997.

TEL-eläkkeen työeläkelisäkerroin:

Aika 23 vuoden täyttämisestä eläkeikään 2.9.1970—2.9.2012 = 504 kk

$$\frac{(7 + 1 + 1) + 0{,}8 \times (6 + 5)}{504 - 20} = 0{,}036777$$

TEL-eläkkeen työeläkelisä = 0,036777 x 840 = 30,89 e/kk.

1.6.2 Lapsikorotus

Jos ennen 1.1.1939 syntyneellä eläkkeensaajalla tai hänen puolisollaan on sellainen alle 18-vuotias lapsi, jolla olisi eläkkeensaajan jälkeen oikeus perhe-eläkkeeseen (ks. Luku 8 Perhe-eläke), lisätään eläkkeeseen lapsikorotus. Sen suuruus määräytyy eläkkeensaajan syntymävuoden perusteella liitteenä 2 olevan taulukon mukaan. Kahdesta tai useammasta lapsesta korotus on kaksinkertainen. (16/71)

Esimerkki 1.14 Lapsikorotuksen laskenta

Eläkkeensaaja on syntynyt 1.1.1937. Hänen TEL:n mukainen yhteensovittamaton vanhuuseläkkeensä on 810 e/kk. Hänellä on kaksi alle 18-vuotiasta lasta.

Vuonna 1937 syntyneelle TEL-lapsikorotus on 2 %. Kahdesta lapsesta korotus on kaksinkertainen:

2 x 0,02 x 810 e/kk = 32,40 e/kk.

Vanhuuseläke + lapsikorotus = 810 + 32,40 = 842,40 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,60 x 1 500 = 900 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.6.3 Lykkäyskorotus

Yhteensovitettuun vanhuuseläkkeeseen lasketaan lykkäyskorotus, joka on 0,6 % eläkkeen määrästä kuukautta kohden 1.1.2000 alkaen, jos työntekijä lykkää vanhuuseläkkeelle siirtymistä yli 65 vuoden iän täyttämisen (ks. kohta 1.9.3 Lykätty vanhuuseläke). Ennen 1.1.2000 olevalta lykkäysajalta lykkäyskorotus on 1 % kuukautta kohden. (A 23/99, A 6/2000)

1.7 Automaattinen katkaisu

Automaattisen katkaisun tarkoituksena on estää eläketurvan heikentyminen vanhemmalla iällä ansioiden mahdollisen alenemisen vuoksi. Automaattinen katkaisu tarkoittaa sitä, että työsuhde katkaistaan eläkkeen laskemista varten automaattisesti katkaisun edellytysten täytyttyä, vaikka työsuhde jatkuukin.

Automaattinen katkaisu tehdään aikaisintaan sen vuoden lopussa, jolloin työntekijä täyttää 54 vuotta, viimeistään kuitenkin sen vuoden lopussa, jolloin hän täyttää 62 vuotta. Lisäksi edellytetään, että työntekijän työsuhde on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään 10 vuotta. Jos siis työntekijälle tulee kymmenen vuot-

ta työsuhdeaikaa täyteen esimerkiksi 58-vuotispäivänä, katkaisu tehdään sen vuoden lopussa, jolloin työntekijä täyttää 58 vuotta. Automaattinen katkaisu on voitu tehdä kuitenkin aikaisintaan 31.12.1994.

Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansiotaso lasketaan ilman automaattista katkaisua (A 8/98).

Katkaisun jälkeen työsuhteesta muodostuu eläkkeen laskentaa varten kaksi erillistä työsuhdejaksoa. Eläke määräytyy näistä työsuhdejaksoista kuten kahdesta erillisestä TEL-työsuhteesta. Automaattisesti katkaistusta työsuhteesta eläke lasketaan kahdella tavalla: yhtäjaksoisen työsuhteen ja katkaistujen työsuhdejaksojen palkkojen perusteella. Työsuhteesta karttunut eläke on näistä suurempi.

Eläketapahtuman yhteydessä vertaillaan yhteensovitettuja työeläkkeitä. Vertailua varten lasketaan yhteensovitetut eläkkeet yhtäjaksoisesta työsuhteesta ja aikaisemmista vapaakirjoista sekä katkaistun työsuhteen jaksoista ja aikaisemmista vapaakirjoista. Näin lasketuista yhteensovitetuista eläkkeistä valitaan suurempi. (ELK:n päätös 2107/98)

Yhtäjaksoisen työsuhteen tulevan ajan eläkepalkkana käytetään sen omaa eläkepalkkaa ja katkaistun työsuhteen tulevan ajan eläkepalkkana jälkimmäisen jakson eläkepalkkaa. Silloin kun jälkimmäinen jakso ei ole kestänyt kuutta kuukautta, tulevan ajan palkkana käytetään ensimmäisen jakson eläkepalkkaa.

Jos automaattinen katkaisu on tehty vuoden 1994 lopussa, eläkepalkka lasketaan katkaisuun asti ennen vuotta 1996 voimassa olleen eläkepalkan laskentasäännön mukaan ja katkaisun jälkeen siirtymäkauden säännön mukaan. Jos automaattinen katkaisu on tehty vuoden 1995 lopussa, eläkepalkka lasketaan katkaisuun asti samoin ennen vuotta 1996 voimassa olleen eläkepalkan laskentasäännön mukaan, mutta katkaisun jälkeen 1.1.1996 voimaan tulleiden sääntöjen mukaan.

Kuva 1.6 Automaattinen katkaisu eläkepalkan laskennan siirtymäkaudella

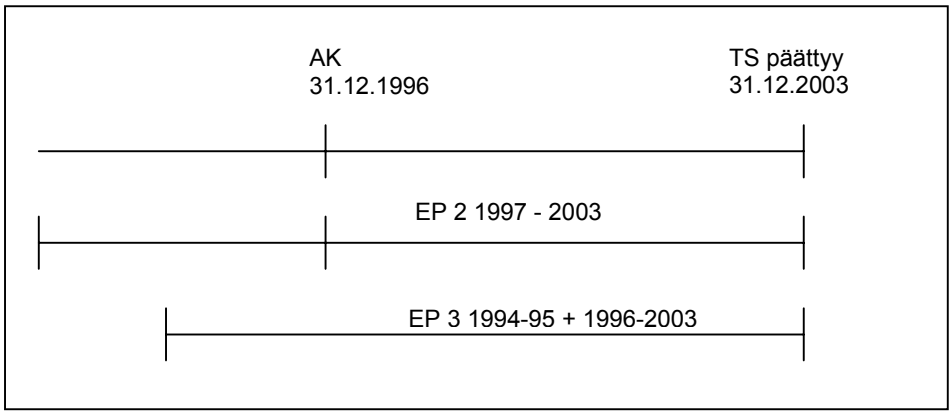

Katkaisu poistetaan, jos työsuhde päättyy ennen kuin kuukausi on kulunut katkaisusta. (A 30/93)

Esimerkki 1.15 Automaattinen katkaisu

Työntekijä on syntynyt 10.10.1941. Työsuhdeaika on 1.1.1986—30.6.2000. Automaattinen katkaisu 31.12.1995.

I jakso: Eläkepalkka ajalta ennen katkaisua on 1 600 e/kk.

II jakso: Eläkepalkka katkaisun jälkeiseltä jaksolta on 1 580 e/kk.

Ilman katkaisua laskettuna eläkepalkka on 1 590 e/kk.

Eläke työsuhdejaksoista I ja II:

$\frac{120}{800}$ x 1 600 = 240,00 e/kk

$\frac{54}{800}$ x 1 580 = 106,65 e/kk

Yhteensä 346,65 e/kk

Eläke yhtäjaksoisesta työsuhteesta:

$\frac{174}{800}$ x 1 590 = 345,83 e/kk

Koska erillisten työsuhdejaksojen perusteella laskettu eläke on suurempi kuin yhtäjaksoisen työsuhteen perusteella laskettu eläke, lasketaan työsuhdejaksot erillisinä niiden omien eläkepalkkojen perusteella. Eläketapahtuman yhteydessä lasketaan uudelleen kummalla tavalla laskettu eläke on suurempi, jos katkaistuun työsuhteeseen liittyy tuleva aika.

Esimerkki 1.16 Automaattinen katkaisu, yhteensovitus vaikuttaa eläkkeeseen

Työntekijä on syntynyt 23.7.1937. Työsuhdeaika on 20.12.1966—21.3.2000. Automaattinen katkaisu 31.12.1994. Työkyvyttömyys alkaa 22.3.2000. TEL-vapaakirja 180 e/kk aikaisemmasta työsuhteesta, jonka eläkepalkka on 2 580 e/kk.

I jakso: Eläkepalkka ajalta ennen katkaisua on 2 500 e/kk.

II jakso: Eläkepalkka katkaisun jälkeiseltä ajalta on 2 590 e/kk.

Ilman katkaisua laskettuna eläkepalkka on 2 560 e/kk.

Eläke työsuhdejaksosta I:

20.12.1966—31.12.1994 = 336 kk 11 pv (jäännöspäivät siirretään seuraavaan jaksoon)

$$\frac{336}{800} \text{ x } 2\,500 = 1\,050 \text{ e/kk}$$

Eläke työsuhdejaksosta II:

1.1.1995—31.12.1996 = 24 kk 11 pv (edellisen jakson jäännöspäivät)

$$\frac{24 + 11/30}{800} \text{ x } 2\,590 = 78{,}89 \text{ e/kk}$$

1.1.1997—21.3.2000 = 38 kk 21 pv

$$\frac{38 + 21/30}{480} \text{ x } 2\,590 = 208{,}82 \text{ e/kk}$$

Eläke tulevalta ajalta 22.3.2000—23.7.2002 = 28 kk 2 pv

$$\frac{28 + 2/30}{1500} \text{ x } 2\,590 = 48{,}46 \text{ e/kk}$$

yhteensä	1 386,17 e/kk
vapaakirja	180,00 e/kk
Yhteensä	1 566,17 e/kk

Yhteensovitusperuste on II-jakson eläkepalkka 2 590 e/kk, josta 60 %:n yhteensovitusraja on 1 554 e/kk = eläke.

Eläke yhtäjaksoisesta työsuhteesta:

$$\frac{360 + 11/30}{800} \text{ x } 2\,560 = 1\,153{,}17 \text{ e/kk}$$

$$\frac{38 + 21/30}{480} \times 2\,560 = 206{,}40 \text{ e/kk}$$

Eläke tulevalta ajalta:

$$\frac{28 + 2/30}{1500} \times 2\,560 = 47{,}90 \text{ e/kk}$$

yhteensä	1 407,47 e/kk
vapaakirja	180,00 e/kk
Yhteensä	1 587,47 e/kk

Yhteensovitusperuste on TEL-vapaakirjan eläkepalkka 2 580 e/kk, josta 60 %:n yhteensovitusraja on 1 548 e/kk = eläke.

Koska yhteensovitettu eläke automaattinen katkaisu huomioon ottaen on suurempi, työsuhteen eläke lasketaan erillisistä työsuhdejaksoista. Työkyvyttömyyseläke on 1 554 e/kk.

1.8 Tekninen katkaisu

Jos työntekijä työsuhteen jatkuessa siirtyy täysiaikaisesta työstä osa-aikaiseen tai päinvastoin, työsuhde voidaan jakaa erillisiksi työsuhdejaksoiksi. Tätä kutsutaan tekniseksi katkaisuksi. Tekninen katkaisu voidaan tehdä aikaisintaan 1.1.1985 lähtien. (4/85)

Työsuhteen teknisen katkaisun edellytyksenä on, että

* työsuhde on jatkunut ainakin kolme vuotta ennen ajankohtaa, josta katkaisu tehdään (myös automaattisen katkaisun jälkeen),
* työntekijällä on säännöllisenä pidettävä työaika, jossa on tapahtunut muutos,
* työajan muutoksen yhteydessä palkka on alentunut vähintään yhdellä neljänneksellä tai noussut yhdellä kolmanneksella aikaisemmasta,
* työajan muutos ei ole tarkoitettu tilapäiseksi.

Ainoastaan eläketapahtuma voi poistaa teknisen katkaisun silloin, kun eläketapahtuma sattuu ennen kuin kaksi vuotta on kulunut teknisestä katkaisusta. Työsuhteen päättymisellä ei ole merkitystä.

Automaattisen katkaisun edellytyksenä oleva kymmenen vuoden työsuhdeaika lasketaan teknisestä katkaisusta eteenpäin.

Esimerkki 1.17 Tekninen katkaisu

Työntekijä on syntynyt vuonna 1946. Työsuhdeaika on 1.10.1988—18.6.2000. Työntekijä siirtyi 1.5.1993 kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön. Kokoaikatyön palkka on 2 100 e/kk ja osa-aikatyön palkka 1 300 e/kk.

Työsuhde jaetaan erillisiksi työsuhdejaksoiksi ja eläke lasketaan kummastakin erikseen.

Työsuhdejakson 1.10.1988—30.4.1993 eläkepalkka on 2 100 e/kk.

$$\text{Eläke} = \frac{55}{800} \times 2\,100 = 144{,}38 \text{ e/kk}$$

Työsuhdejakson 1.5.1993—18.6.2000 eläkepalkka on 1 300 e/kk.

$$\text{Eläke} = \frac{85 + 18/30}{800} \times 1\,300 = 139{,}10 \text{ e/kk}$$

1.9 Eläkelajit

TEL-eläkelajit ovat vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke, työttömyyseläke, osa-aikaeläke ja perhe-eläke. Vanhuuseläke voidaan myöntää myös varhennettuna tai lykättynä. Työkyvyttömyyden perusteella myönnetään työkyvyttömyyseläke, osaeläke ja määräaikainen kuntoutustuki sekä yksilöllinen varhaiseläke. Perhe-eläke myönnetään lesken- ja lapseneläkkeenä ja joissain tapauksissa entisen puolison eläkkeenä.

Osa-aikaeläke ja perhe-eläke käsitellään omissa luvuissaan myöhemmin.

1.9.1 Vanhuuseläke

Vanhuuseläkeikä on yleensä 65 vuotta. Työntekijällä on oikeus vanhuuseläkkeeseen hänen täytettyään eläkeiän. Työsuhteen, josta työntekijä jää vanhuuseläkkeelle, täytyy kuitenkin olla päättynyt ennen kuin eläke myönnetään. Vanhuuseläke alkaa eläkeiän täyttämisen jälkeisen kalenterikuukauden ensimmäisenä päivänä, jos vanhuuseläkehakemus on tehty kolmen kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä. Muussa tapauksessa eläke alkaa hakemista seuraavan kuukauden alusta.

Esimerkki 1.18 Vanhuuseläkkeen laskeminen

Työntekijä on syntynyt 6.6.1937. Työsuhdeaika on 7.2.1993—6.6.2002. Eläkepalkka on 1 700 e/kk. Aikaisemmista työsuhteista karttunut eläke on 700 e/kk.

1,5 prosentin karttuminen:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 7.2.1993—31.12.1996 = 46 kk 24 pv

$$\frac{46 + 24/30}{800} \text{ x } 1\,700 = 99{,}45 \text{ e/kk}$$

2,5 prosentin karttuminen:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.1997—6.6.2002 = 65 kk 6 pv

$$\frac{65 + 6/30}{480} \text{ x } 1\,700 = 230{,}92 \text{ e/kk}$$

Vanhuuseläke 1.7.2002 alkaen on 700 + 99,45 + 230,92 = 1 030,37 e/kk.

Yhteensovitusperuste on 1 800 e/kk. Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 800 = 1 080 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.9.2 Varhennettu vanhuuseläke

Vanhuuseläkkeen voi saada aikaisintaan 60 vuoden iästä varhennettuna. Kun vanhuuseläke myönnetään varhennettuna, eläkettä vähennetään jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkettä maksetaan ennen eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua. Varhennusvähennysprosentti on 0,4 % kuukautta kohden. Vähennys lasketaan eläkkeelle siirtymishetkeen mennessä karttuneesta, yhteensovitetusta eläkkeestä.

Varhennetun vanhuuseläkkeen määrä ei muutu 65 vuoden iässä. Varhennettu vanhuuseläke on pysyvästi pienempi kuin 65 vuoden iässä myönnettävä vanhuuseläke lyhyemmän karttumisajan ja varhennusvähennyksen vuoksi. Vaikka työeläke myönnetään varhennettuna, kansaneläkettä määrättäessä työeläke otetaan kuitenkin varhentamattomana huomioon (ks. kansaneläkkeestä enemmän Luku 9). (A 53/85, A 24/93, A 23/99, A 6/2000)

Esimerkki 1.19 Varhennettu vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 4.3.1942. Työsuhdeaika on 15.4.1974—31.3.1998. Työsuhteesta karttunut eläke on 600 e/kk (ind. 2054). Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeen määrään. Työntekijä ottaa vanhuuseläkkeen varhennettuna 1.4.2002 alkaen.

Varhennusvähennys on 0,40 % ja varhennusaika
1.4.2002—1.4.2007 = 5 v = 60 kk.

Varhennusprosentti on 60 x 0,4 % = 24 %.

Varhennusvähennys on 0,24 x 600 = 144 e/kk.

Yhteensovitettu, varhennettu vanhuuseläke 1.4.2002 alkaen on
600 - 144 = 456 e/kk.

1.9.3 Lykätty vanhuuseläke

Jos vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, eläkkeeseen lasketaan lykkäyskorotus. Lykkäyskorotus on 0,6 % jokaiselta lykätyltä kuukaudelta vuodesta 2000 alkaen. Lykkäysajalta ennen vuotta 2000 lykkäyskorotus on 1 % kuukautta kohden. Lykkäyskorotus lasketaan yhteensovitettuun 65 vuoden iässä laskettuun eläkkeeseen, joka indeksitarkistetaan sen vuoden tasoon, jolloin eläkettä aletaan maksaa. (A 53/85, A 23/99, A 6/2000)

Esimerkki 1.20 Lykätty vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 13.2.1937. Yhteensovitettu vanhuuseläke 65 vuoden iässä on 700 e/kk. Työntekijä jää vanhuuseläkkeelle 1.12.2002 alkaen.

Lykkäysaika on 1.3.—30.11.2002 = 9 kk

Lykkäyskorotusprosentti on 9 x 0,6 = 5,4 %.

Lykkäyskorotus on 0,054 x 700 = 37,80 e/kk.

Yhteensovitettu, lykätty vanhuuseläke 1.12.2002 alkaen on
700 + 37,80 = 737,80 e/kk.

1.9.4 Työkyvyttömyyden perusteella myönnetyt eläkkeet

Työkyvyttömyyseläke

Toistaiseksi myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen voi saada alle 65-vuotias työntekijä, jonka työkyvyttömyyden arvioidaan jatkuvan vähintään vuoden ajan yhtäjaksoisesti. Täysi työkyvyttömyyseläke myönnetään, jos työkyky on alentunut ainakin kolmella viidesosalla. Työkyvyttömyyseläke myönnetään osaeläkkeenä, jos työkyky on alentunut 2/5—3/5.

Täysi työkyvyttömyyseläke alkaa yleensä sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ns. ensisijaisuusajan jälkeen. Osaeläke ja eräissä tapauksissa myös täysi työkyvyttömyyseläke alkaa työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta. Osaeläke on puolet täydestä eläkkeestä. (25/72, 33/81, A 8/89)

Työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, jos työntekijä tulee uudestaan työkyvyttömäksi kahden vuoden kuluessa siitä, kun edellinen täysitehoinen työkyvyttömyyseläke (täysi, osa tai YVE) on päättynyt. Saman sairauden vuoksi työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää entisin perustein, vaikka kaksi vuotta olisi jo kulunutkin. (Työkyvyttömyyseläkkeet (TKV) -kansio A 23/91 osio 14)

Jos työntekijä tulee työkyvyttömäksi sellaisen sairauden johdosta, joka hänellä oli jo työsuhteen alkaessa, on hänellä oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen tämän työsuhteen perusteella vain, jos hän on tullut työkyvyttömäksi aikaisintaan vuoden kuluttua työsuhteen alkamisesta (**rajoitussäännös**). Jos työsuhteen alkamisesta ei ole kulunut vuotta työkyvyttömyyden alkaessa, määräytyy tulevan ajan sisältävä työkyvyttömyyseläke sen edellisen työsuhteen eläkepalkan perusteella, johon tuleva aika liitetään. Jos edellisen työsuhteen päättymisestä eläketapahtumaan on kulunut enemmän kuin 360 sellaista päivää, jotka eivät pidennä jälkikarenssiaikaa, myönnetään työkyvyttömyyseläke vapaakirjana. Rajoitettu työsuhde ei pidennä jälkikarenssiaikaa. Rajoitetusta työsuhteesta karttunut eläke lisätään työkyvyttömyyseläkkeen jälkeiseen vanhuuseläkkeeseen. (TKV-kansio A 23/91 osio 7)

Kuntoutustuki

Työntekijälle maksetaan työkyvyttömyyseläkettä kuntoutustukena, jos hänen työkykynsä on ainakin osittain palautettavissa hoidolla tai kuntoutuksella, joita varten työntekijälle on tehty hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Kuntoutustuki on aina määräaikainen. Toistaiseksi myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen tavoin kuntoutustuki voidaan myöntää vain, jos työkyvyttömyys on kestänyt tai sen voidaan arvioida kestävän vähintään vuoden ajan työkyvyttömyyden alusta lukien. Kuntoutustuki on yhtä suuri kuin toistaiseksi myönnettävä työkyvyttömyyseläke, ja se voidaan myöntää myös osaeläkkeen suuruisena. (A 47/95)

Esimerkki 1.21 Kuntoutustuki

Työntekijä on syntynyt 29.1.1956. Työsuhdeaika on 1.8.1980—15.6.2000 ja eläkepalkka 1 700 e/kk. Työkyvyttömyys alkaa 16.6.2000.

Työntekijän kuntoutustuki myönnetään sairausvakuutuksen päivärahan ensisijaisuuden jälkeen ajalle 1.7.2001—31.12.2002.

Kuntoutustuki on saman suuruinen kuin toistaiseksi myönnettävä työkyvyttömyyseläke.

Eläke työsuhdeajalta on $\frac{238 + 15/30}{800}$ x 1 700 = 506,81 e/kk.

Eläke tulevalta ajalta on

$\frac{67 + 14/30}{800}$ x 1 700 = 143,37 e/kk

$\frac{120}{1000}$ x 1 700 = 204 e/kk

$\frac{60}{1500}$ x 1 700 = 68 e/kk.

Kuntoutustuki yhteensä 506,81 + 143,37 + 204 + 68 = 922,18 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 700 = 1 020 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Yksilöllinen varhaiseläke (YVE)

Yksilöllinen varhaiseläke voidaan myöntää 60 vuotta täyttäneelle työntekijälle, jonka työkyky on erinäiset tekijät huomioon ottaen alentunut niin, ettei hänen voida kohtuudella edellyttää enää jatkavan ansiotyötään. Ennen vuotta 1944 syntyneillä YVE:n alaikäraja on 58 vuotta. (A 33/93, A 23/99)

Yksilöllinen varhaiseläke on samansuuruinen kuin täysitehoinen työkyvyttömyyseläke. Eläkkeeseen pitää liittyä tulevan ajan oikeus, paitsi silloin, kun työntekijä on jäänyt vanhuuseläkkeelle julkiselta sektorilta alennetussa eläkeiässä.

Yksilöllinen varhaiseläke muutetaan osaeläkkeen suuruiseksi, jos ansiot eläke-aikana ylittävät 15,14 euroa/kk indeksissä 142 (224,22 euroa/kk indeksissä 2103 v. 2003), mutta ovat alle 60 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Jos ansiot ovat yli 60 prosenttia palkasta, YVE jää lepäämään työssäoloajaksi, enintään viideksi vuodeksi. YVEn aikana tehdystä työstä ei kartu uutta eläkettä paitsi silloin, kun YVEen ei liity tulevaa aikaa.

Yksilöllisestä varhaiseläkkeestä annetaan yleensä ensin ennakkopäätös. YVEn eläketapahtuma on se päivä, jolloin eläkkeen saamisen edellytyksistä viimeinenkin on täyttynyt. YVE alkaa, kun kaikki edellytykset ovat täyttyneet, aikaisintaan eläke- tai ennakkopäätöshakemusta seuraavan kuukauden alusta. (A 23/91, LA 16/99)

YVEen ei ole enää oikeutta vuonna 1944 tai sen jälkeen syntyneillä 1.1.2004 alkaen (A 13/2002, A 25/2002).

Kuntoutuskorotus

Kuntoutuskorotus on kuntoutustuen tai toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen tai yksilöllisen varhaiseläkkeen saajalle eläkkeen lisänä maksettava korotus, joka on 33 prosenttia yhteensovitetusta, maksettavasta eläkkeestä. Se maksetaan ainoastaan työeläkelaitoksen järjestämän aktiivisen kuntoutuksen ajalta täysiltä kalenterikuukausilta. Kuntoutuskorotus maksetaan erikseen sekä julkisen että yksityisen puolen työeläkejärjestelmistä. Kuntoutuskorotusta laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä. (A 47/95)

Esimerkki 1.22 Kuntoutuskorotus

Edellisen esimerkin tapauksessa maksetaan ammatillisen kuntoutuksen ajalta 1.9.—31.12.2001 kuntoutustuen lisäksi 33 %:n mukainen kuntoutuskorotus, joka on

0,33 x 922,18 = 304,32 e/kk.

Kuntoutustuki ja kuntoutuskorotus yhteensä ovat 1 226,50 e/kk.

Kuntoutusraha

Kuntoutusrahaa maksetaan työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi työssä olevalle, työkyvyttömyyden uhkaamalle työntekijälle, jolle eläkelaitos antaa ammatillista kuntoutusta. Sen määrä on 133 % työeläkejärjestelmästä maksettavien yhteensovitettujen työkyvyttömyyseläkkeiden yhteismäärästä. Kuntoutusrahan määrä on siis sama kuin kuntoutustuen ja -korotuksen yhteismäärä (ks. esimerkit 1.21 ja 1.22). Kuntoutusrahan maksaa kokonaan se yksityisen tai julkisen puolen

työeläkelaitos, joka kuntouttaa työntekijää. Kuntoutusrahaa laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä. (A 47/95)

Jos eläketapahtuma sattuu ennen kuin työeläkelakien mukaisen kuntoutusrahan päättymisestä on kulunut kaksi vuotta, työkyvyttömyyseläke määräytyy siten, kuin se olisi määräytynyt, jos työkyvyttömyys olisi alkanut kuntoutuslupauksen tekohetkellä. (A 30/97)

Esimerkki 1.23 Yksilöllinen varhaiseläke

Työntekijä on syntynyt 10.5.1943. Viimeinen TEL-työsuhde 1.6.1998—15.1.2001. Eläkepalkka on 1 900 e/kk. Aikaisemmista työsuhteista karttunut eläke on 720 e/kk. Eläkepalkka ja eläke ovat vuoden 2001 indeksissä. Työntekijä on yksilölliseen varhaiseläkkeeseen oikeuttavassa määrin työkyvytön 18.3.2001. Hän jää yksilölliselle varhaiseläkkeelle 1.6.2001, jolloin myös ikäedellytys täyttyy.
Eläke viimeisestä työsuhteesta on

$$\frac{31 + 15/30}{800} \text{ x } 1\,900 = 74{,}81 \text{ e/kk.}$$

Eläke tulevalta ajalta 10.5.2001—10.5.2008 on

$$\frac{24 + 1/30}{1000} \text{ x } 1\,900 = 45{,}66 \text{ e/kk}$$

$$\frac{60}{1500} \text{ x } 1900 = 76 \text{ e/kk.}$$

Yksilöllinen varhaiseläke on 720 + 74,81 + 45,66 + 76 = 916,47 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 900 = 1 140 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 1.24 Yksilöllinen varhaiseläke osaeläkkeenä

Eläkkeensaaja on yksilöllisellä varhaiseläkkeellä. Eläkkeen määrä on 820 e/kk ja eläkkeen perusteena oleva palkka 1 490 e/kk vuoden 2001 indeksissä. Hänellä on YVEn rinnalla työsuhde 1.2.2001 alkaen, jossa ansiot ovat 840 e/kk.

YVE maksetaan osaeläkkeenä, koska ansiot ylittävät TEL:n alarajan, mutta jäävät alle 60 % eläkepalkasta. Osaeläke on puolet täydestä eläkkeestä.

Osaeläke = 0,50 x 820 = 410 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,3 x 1 490 = 447 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.9.5 Työttömyyseläke

Työttömyyseläkkeen voi saada henkilö, joka on

* täyttänyt 60 vuotta,
* saanut työttömyyskassalta tai Kelalta todistuksen siitä, että työttömyyspäivärahan enimmäismäärä on täyttynyt (500 päivää täyttynyt tai lisäpäiväoikeus päättynyt 60 vuoden iän täyttämiskuukauden lopussa),
* saanut työvoimatoimistolta todistuksen, että on työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa eikä hänelle voida osoittaa työtä ja
* on välittömästi eläketapahtumavuotta edeltäneiden 15 kalenterivuoden aikana ollut eläkkeeseen oikeuttavassa työssä yhteensä viisi vuotta. Viiden vuoden kestovaatimus lasketaan kuukausi- tai päivätekniikalla työsuhteen päättymisajankohdan mukaan (päivätekniikkaa sovelletaan vai TEL:ssä).

Jos em. 5/15 kestovaatimus ei täyty, tarkastelujaksoa pidennetään 20 vuoteen. Kestovaatimus on tällöin 5/20 vuotta sellaisilla ennen vuotta 1945 syntyneillä henkilöillä, jotka kuuluvat ennen vuotta 2000 voimassa olleiden säännösten piiriin (ks. Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä) tai jotka työttömyyspäivärahan enimmäismäärän saatuaan olivat siirtyneet työmarkkinatuen saajiksi ja saivat työmarkkinatukea 1.1.2000. Jotta henkilöön voitaisiin soveltaa 5/20 sääntöä, on hänellä oltava työeläkelakien piiriin kuuluvaa työskentelyä 15 vuotta. Huomioon otetaan myös alle 23-vuotiaana tehty työ. (A 13/2002, A 24/2002)

Työttömyyseläke alkaa seuraavan kuukauden alusta siitä, kun kaikki eläkkeen saamisen edellytykset ovat täyttyneet (A 4/94, A 37/99, A 6/2000, A 23/2001). Jos työntekijä tulee uudelleen työttömäksi ennen kuin vuosi on kulunut työttömyyseläkkeen keskeyttämisestä, entistä eläkettä aletaan maksaa uudestaan.

Jos henkilö on syntynyt vuonna 1945 tai sen jälkeen, häneen sovelletaan aina alla selostettuja, 1.1.2000 voimaan tulleita säännöksiä. Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä voi tietyin edellytyksin saada työttömyyseläkkeen vuoden 1994 säännösten mukaisesti (ks. Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä).

Työttömyyseläkkeen eläketapahtuma

Työttömyyseläkkeen eläketapahtumana pidetään sitä päivää, jolloin kaikki työttömyyseläkkeen edellytykset täyttyvät. Yleensä tämä on eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden viimeinen päivä, jos työvoimatoimiston todistus on kirjoi-

tettu kuukauden kuluessa siitä päivästä, kun työtön on saanut enimmäismäärätodistuksen työttömyyskassalta. Jos työvoimatoimiston todistuksen päiväys on tätä myöhemmin, on eläketapahtuma sama kuin työvoimatoimiston todistuksen allekirjoituspäivä. (Tiedote 7/2002, A 23/2001)

Työttömyyseläkkeen määräytyminen

Työttömyyseläke määräytyy samoin kuin se työkyvyttömyyseläke, joka hakijalle olisi myönnetty, jos hänellä olisi ollut oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen eläketapahtumahetkellä. Työttömyyseläke voidaan 1.1.2000 alkaen myöntää

* vapaakirjana, joka on pysyvästi ilman tulevan ajan eläkkeenosaa
* lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävänä tai
* tulevan ajan eläkkeenosan sisältävänä työttömyyseläkkeenä (ks. Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä).

Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävä työttömyyseläke tarkoittaa sellaista työttömyyseläkettä, johon ei makseta tulevan ajan eläkkeenosaa, vaikka henkilöllä on oikeus tulevaan aikaan. Tällainen työttömyyseläke siis maksetaan eläketapahtumaan mennessä karttuneen eläkkeen suuruisena. Tulevan ajan eläkkeenosa lisätään vasta tällaisen eläkkeen jälkeen myönnettävään vanhuuseläkkeeseen tai mahdolliseen perhe-eläkkeeseen. Jos lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävä työttömyyseläke muuttuu työkyvyttömyyseläkkeeksi, lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa ei tule maksuun eli eläkkeen määrä ei tällöin muutu. Lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa lisätään karttuneeseen eläkkeeseen vasta työkyvyttömyyseläkkeen muuttuessa vanhuus- tai perhe-eläkkeeksi.

Ennen 1.1.2000 myönnetyn osaeläkkeen muuttuessa työttömyyseläkkeeksi, eläke muuttuu täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi, jossa on mukana tulevan ajan eläkkeenosa.

1.1.2000 tai sen jälkeen myönnetyn osaeläkkeen muuttuessa työttömyyseläkkeeksi työttömyyseläkkeeseen sovelletaan vuoden 2000 säännöksiä. Jos työntekijä ei ole voimaantulosäännöksellä suojattu, työttömyyseläkkeenä myönnetään työttömyyseläkkeen eläketapahtumaan saakka karttunut vapaakirjaeläke. Tuleva aika jää lepäämään. Vapaakirjana myönnetään työsuhteista karttuneet eläkkeet sekä osaeläkkeen ajalta karttunut vapaakirja.

Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan sisältävään työttömyyseläkkeeseen lisätään karttuneen eläkkeen perusteella lasketut mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus. Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan perusteella lasketut työeläkelisä ja lapsikorotus lisätään vasta työttömyyseläkkeen jälkeiseen vanhuuseläkkeeseen. Perhe-eläkkeeseen lisätään vain työeläkelisä, ei lapsikorotusta.

Tulevan ajan oikeus

Tulevan ajan oikeus tutkitaan joko ensimmäisenä lisäpäivänä, eläketapahtumapäivänä tai ensimmäisen sellaisen työsuhteen ensimmäisenä päivänä, johon sovelletaan lakia 55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta (10-työsuhde).

Jos työtön täyttää 57 vuotta ennen kuin hänelle tulee täyteen ansiopäivärahan tai peruspäivärahan enimmäismäärä 500 päivää, hän voi saada lisää päivärahaa sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta (lisäpäivät). Tulevan ajan oikeus säilyy yhdenkin tällaisen lisäpäivän avulla, jos oikeus oli voimassa ensimmäisenä lisäpäivänä (ks. 1.2.2).

Tuleva aika liitetään normaalisti 6 kuukautta kestäneeseen työ- tai yrittäjäsuhteeseen. 55 vuotta täyttäneiden työttömien työllistymistä edistävän lain mukaan työsuhteen on kuitenkin kestettävä yli 10 kuukautta, jotta tuleva aika voitaisiin liittää tähän yli 55-vuotiaan työsuhteeseen. Jos työ on yrittäjätoimintaa, ei siihen sovelleta tätä lakia (A 16/98, A 20/98, A 23/99, A 37/99, LA 5/2001). Vaikka tulevan ajan oikeus tutkitaan ensimmäisenä lisäpäivänä, voi tuleva aika tulla liitettäväksi lisäpäiväaikaiseen työsuhteeseen, jos lisäpäiväaikana ennen eläketapahtumaa on tulevan ajan eläkkeeseen oikeuttava yrittäjäsuhde tai yli 10 kuukauden työsuhde.

Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä

Ennen vuotta 1945 syntynyt työntekijä voi saada työttömyyseläkkeen vuoden 1994 säännösten mukaisesti, jos hän **1.1.2000**

* on oikeutettu TTL:n mukaiseen työttömyyspäivärahaan tai työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaiseen koulutustukeen eli hänelle maksetaan työttömyyspäivärahaa tai koulutustukea. Hänellä katsotaan olevan siinäkin tapauksessa oikeus työttömyyspäivärahaan, että
  - hänellä on meneillään työttömyyspäivärahan omavastuuaika,
  - hänelle ei makseta työttömyyspäivärahaa sen vuoksi, että hän sai sairauspäivärahaa työttömänä ollessaan tai
  - hänelle ei makseta työttömyyspäivärahaa kultaisen kädenpuristuksen ym. työtulon jaksottamisen vuoksi.

  Vaikka henkilöllä on vuodenvaihteessa oikeus työttömyyspäivärahaan, oikeus vanhojen sääntöjen mukaiseen työttömyyseläkkeeseen säilyy kuitenkin vain, jos henkilön irtisanominen on tapahtunut ennen 1.8.1999 (tai ennen 1.7.1999, jos kuuden kuukauden irtisanomisaika). Irtisanomisajankohdalla ei kuitenkaan ole merkitystä, jos henkilö on saanut täyttä, soviteltua tai vähennettyä työttömyyspäivärahaa 100 päivältä ennen eläkeoikeudellisen työsuhteen päättymistä tai lomautuksen alkamista tai kyseessä on määräaikaisen työsuhteen päättyminen eli tällöin riittää, että henki-

lö saa tai hänellä on oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.2000. Jos henkilö on työtön 1.1.2000 ja hän saa **työmarkkinatukea**, hän kuuluu vuoden 2000 säännösten piiriin, ellei hän ole saanut työttömyyspäivärahaa 100 päivältä vuoden 1999 aikana. Rekisterissä on viitetiedot irtisanomisen ajankohdasta, 100 päivästä ja vuodenvaihteessa työttömänä olosta ennen 1945 syntyneillä samoin kuin lisäpäivistä.

* on työssä, mutta
- kyseessä on 10-työsuhde tai
- hän on saanut työttömyyspäivärahaa tai aikuiskoulutustukea vähintään 100 päivältä vuonna 1999. (A 37/99)

Vuoden 1994 säännösten mukaan työttömyyseläkkeen eläketapahtuma on se päivä, jolta työttömälle on ensimmäisen kerran tosiasiallisesti maksettu työttömyyspäivärahaa 60 viikon + yhden kuukauden aikana (tarkastelujakso), joka luetaan työvoimatoimiston todistuksen antamispäivästä taaksepäin. Käytännössä työttömyyspäivärahan maksaja (työttömyyskassa tai Kela) määrittelee eläketapahtuman päivärahatodistukseen siten, että se on ensimmäinen työttömyyspäivärahapäivä 60 viikon aikana todistuksen antopäivästä taaksepäin. Tämä päivä on eläketapahtumapäivä silloin, kun päivärahan saaja käy työvoimatoimistossa kuukauden kuluessa päivärahatodistuksen antopäiväyksestä.

Vuoden 1994 säännösten mukaan tulevan ajan eläkkeenosa lasketaan mukaan jo työttömyyseläkkeeseen, jos henkilöllä on oikeus tulevaan aikaan. Työttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi eläkeiässä ei vaikuta eläkkeen määrään. Työttömyyseläkkeeseen liittyvistä suojasäännöksistä on lisää liitteessä 7.

Esimerkki 1.25 Työttömyyseläke 1.1.1994 säännösten mukaan, tulevan ajan eläkkeenosa mukana

Työntekijä on syntynyt 16.5.1943. Työsuhdeaika on 11.1.1968—31.7.1999 ja eläkepalkka 1 600 e/kk.

Työntekijällä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, koska hänellä on eläkkeeseen oikeuttavaa työskentelyä eläketapahtumavuotta välittömästi edeltäneiden 15 vuoden aikana yli 5 vuotta. Työntekijällä on oikeus myös tulevan ajan eläkkeenosaan.

Työntekijä saa työttömyyspäivärahaa yhtäjaksoisesti 11.8.1999 alkaen 60 vuoden ikään saakka. Ensimmäinen lisäpäivä 500 työttömyyspäivärahapäivän jälkeen on 20.7.2001, joka on saatu lisäämällä työsuhteen päättymispäivään 1 v 11 kk 19 pv (7 päivän alkukarenssi). Tulevan ajan oikeus on voimassa ensimmäisenä lisäpäivänä.

Oletettu päivärahatodistuksen antamispäivä on 16.5.2003 (työntekijän 60-vuotispäivä) ja siitä taaksepäin tarkasteltuna 60 viikon (noin 1 v 2 kk) sisällä ensimmäinen työttömyyspäivärahapäivä on 17.3.2002, joka on työttömyyseläkkeen eläketapahtuma.

Eläke työsuhdeajalta on $\frac{378 + 20/30}{800}$ x 1 600 = 757,33 e/kk.

Eläke tulevalta ajalta 17.3.2002—16.5.2008 on

$\frac{14}{1000}$ x 1 600 = 22,40 e/kk

$\frac{60}{1500}$ x 1 600 = 64 e/kk.

Työttömyyseläke ennen työeläkelisää ja yhteensovitusta on
757,33 + 22,40 + 64 = 843,73 e/kk.

Työntekijä on saanut vuosina 1999—2001 työttömyyspäivärahaa yhteensä 622 päivältä.

$\frac{622}{22}$ = 28 kk

Työeläkelisäkerroin: $\frac{0{,}8 \text{ x } 28}{504 - 28}$ = 0,047059

Työeläkelisä: 843,73 x 0,047059 = 39,71 e/kk.

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat 843,73 + 39,71 = 883,44 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 600 = 960 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 1.26 Työttömyyseläke, jossa lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa

Työntekijä on syntynyt 10.11.1945. Viimeinen TEL-työsuhde 1.9.1991—31.1.2001, jonka eläkepalkka on 2 400 e/kk. Karttunut eläke työttömyyden alkaessa on yhteensä 1 460 e/kk. Korkein eläkepalkka on 2 800 e/kk ja eläketapahtuma 30.11.2005.

Työntekijällä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, koska hänellä on eläkkeeseen oikeuttavaa työskentelyä eläketapahtumavuotta välittömästi edeltäneiden 15 vuoden aikana yli 5 vuotta.

Työeläkelisä:

Työttömyyspäivärahapäivät ajalla 12.2.2001—31.12.2004: 1 008 pv.

$$\frac{1\ 008}{22} = 45 \text{ kk}$$

Työeläkelisäkerroin: $\frac{0{,}8 \times 45}{504 - 45} = 0{,}078431$

Työeläkelisä: 1 460 x 0,078431 = 114,51 e/kk

Eläke ja työeläkelisä yhteensä 1 460 + 114,51 = 1 574,51 e/kk.

Työttömyyseläke 1.12.2005 alkaen on 1 574,51 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 800 = 1 680 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Työttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävä vanhuuseläke 65-vuotiaana:

Lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa liitetään vanhuuseläkkeeseen 1.12.2010 alkaen:

Eläke tulevalta ajalta 30.11.2005—10.11.2010 on

$$\frac{59 + 11/30}{1500} \times 2\ 400 = 94{,}99 \text{ e/kk.}$$

Vapaakirjaeläke 1 460 e/kk + eläke tulevalta ajalta 94,99 e/kk = 1 554,99 e/kk.

Työeläkelisä lepäävän tulevan ajan osuuteen on 94,99 x 0,078431 = 7,45 e/kk.

Lepäävän tulevan ajan osuus yhteensä on 94,99 + 7,45 = 102,44 e/kk

Eläkkeet ovat yhteensä 1 574,51 + 102,44 = 1 676,95 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 800 = 1 680 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 1.27 Työttömyyseläke vapaakirjana

Työntekijä on syntynyt 31.1.1941. Viimeinen TEL-työsuhde on 25.8.1983—27.3.1992. Karttunut eläke työttömyyden alkaessa on 930 e/kk ja korkein eläkepalkka 2 200 e/kk. Työttömyyskassan maksaman ansiopäivärahan enimmäismäärä 500 päivää tulee täyteen keväällä 1994 ennen kuin työntekijä täyttää 55 vuotta, joten hänellä ei ole oikeutta lisäpäivärahaan. Ansiopäivärahan päättymisen jälkeen hän saa peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea.

Kun työttömyyskassa antaa päivärahan enimmäismäärätodistuksen, työttömyyseläke myönnetään vapaakirjana aikaisintaan 1.2.2001.

Työeläkelisäkuukaudet, kun työttömyyspäivärahat on saatu ennen vuotta 1997

$$\frac{500}{22} = 22 \text{ kk.}$$

Työeläkelisäkerroin: $\frac{22}{504 - 22} = 0{,}045643$

Työeläkelisä: 930 x 0,045643 = 42,45 e/kk.

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat 930 + 42,45 = 972,45 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 200 = 1 320 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

1.10 Kertasuoritus ja viivästyskorotus

1.10.1 Kertasuoritus

Jos vanhuuseläkkeen tai vapaakirjana myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen määrä on ennen yhteensovituksen tekemistä pienempi kuin 12,44 euroa/kk vuonna 2003 (0,84 euroa/kk ind. 142), maksetaan eläke kertasuorituksena, joka lasketaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien kertoimien mukaan. Kertoimet ja tarkemmat ohjeet kertasuorituksen laskemiseksi löytyvät ETK:n yleiskirjeestä A 7/2000.

1.10.2 Viivästyskorotus

Jos eläkkeen käsittely kestää eläkelaitoksessa kauemmin kuin kolme kuukautta, on laitoksen maksettava eläkkeeseen viivästyskorotus. Viivästyskorotus on kor-

kolain 4 §:n 3 momentin mukaisen korkokannan mukainen. Viivästyskorotusta ei makseta, jos se jää alle 5,27 euroa vuoden 2003 indeksissä (2,52 euroa ind. 1006). (A 22/92, A 15/95, LA 17/94, LA 2/95)

TEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttava aika jatkuvasta TEL-työsuhteesta**
  - otetaan huomioon työsuhdeaika 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen
  - otetaan huomioon tuleva aika
  - otetaan huomioon alennettu eläkeikä
* **Lasketaan eri aikoihin liittyvät karttumat jatkuvasta työsuhteesta**
  - ennen 1.7.1962 (1 %), aika puolitetaan
  - jälkeen 30.6.1962 (1,5 %)
  - 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta (2,5 %)
  - tuleva aika 50—60 v. (1,2 %)
  - tuleva aika 60—65 v. (0,8 %)
* **Lasketaan työsuhteen eläkepalkka** (ks. Eläkepalkan laskennan eteneminen s. 36)
* **Lasketaan työsuhteen eläke eri karttuma-ajoilta yhteen**
* **Lasketaan eri TEL-työsuhteista muodostuneet eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan eläkkeeseen työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Tutkitaan vapaakirjaeläkkeen kertasuorituksen edellytykset**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon ensisijaiset etuudet ja julkisen puolen työeläkkeet**
* **Tutkitaan automaattisen katkaisun vaikutus yhteensovitettuun eläkkeeseen**
* **Lasketaan varhennusvähennys tai lykkäyskorotus**.

Käytännössä ETK:n rekisteriotteelta saadaan päättyneiden työsuhteiden karttuneet eläkkeet (vapaakirjat) sekä työeläkelisäprosentti. Eläkkeen laskentaan tarvittavat tiedot viimeisestä työsuhteesta eläkelaitos saa työnantajalta.

2 LEL-ELÄKE

2.1 Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL) ... 1
2.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit ... 1
2.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ja ansiot ... 1
2.2.1 Työskentelyaika ja eläkkeeseen oikeuttavat ansiot ... 2
2.2.2 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot ... 2
2.3 Eläkkeen karttuminen ... 4
2.4 Eläkkeen korotukset ... 5
2.5 Eläkelajit ... 5
LEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä ... 12

2.1 Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki (LEL)

Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläkelaki, LEL, tuli voimaan 1.7.1962 kuten TEL. Lain piiriin kuuluvat sellaiset henkilöt, jotka työskentelevät aloilla, joille lyhytaikaiset työsuhteet ovat luonteenomaisia. Laki koskee mm. rakennus-, metsä-, maatalous- ja satama-alalla työskenteleviä. Myös julkisella puolella vastaavilla aloilla työskentelevät voivat kuulua LEL:n piiriin, jos heillä ei ole pysyvää ja ympärivuotista työ- tai virkasuhdetta. Työntekijä kuuluu lain piiriin sen vuoden alusta, jolloin hän täyttää 14 vuotta.

LEL:iä sovelletaan vain työntekijöihin, ei toimihenkilöihin. Lakia sovelletaan putki- tai sähköalan työntekijöihin, jos nämä ovat rakennusliikkeen palveluksessa.

2.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit

LEL-eläke lasketaan työntekijän yhteenlasketuista palkoista niiden työskentelyvuosien ajalta, jolloin ansioalaraja ylittyy. Rajamäärät ovat laissa vuoden 1962 indeksitasossa 100.

Karttumaprosentit ja eläkelajit ovat samat kuin TEL:ssä.

2.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ja ansiot

LEL-eläkkeessä otetaan huomioon työskentelyn lisäksi tuleva aika, täysitehoinen eläkeaika, työeläkelisän etuudet ja lykkäysaika kuten TEL:ssä. Eläke perustuu kuitenkin ansioiden määrään eikä työskentelyn kestoon. LEL:ssä ei oteta

huomioon ansioita ajalta ennen 1.7.1962. Eläkettä laskettaessa ei myöskään sovelleta TEL:n päivätekniikkaa.

2.2.1 Työskentelyaika ja eläkkeeseen oikeuttavat ansiot

LEL-eläkkeeseen oikeuttavat ne ansiot 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta aikaisintaan 1.7.1962 lähtien, jotka ylittävät LEL:n alemman rajamäärän (ks. Liite 5) ja joiden perusteella on maksettava LEL:n mukainen vakuutusmaksu. Alempi rajamäärä on 707,45 euroa vuonna 2003 (33,64 euroa indeksissä 100). Eläkettä laskettaessa ansiot tarkistetaan TEL-indeksillä ja niistä vähennetään kunkin vuoden palkansaajan työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä kuten TEL:ssä. Ansiot oikeuttavat eläkkeeseen, jos ne ylittävät rajamäärän ennen maksun vähentämistä.

Toisin kuin TEL:ssä työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus kuuluu mukaan LEL-ansioihin.

2.2.2 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot

Edellytykset

Aika eläketapahtumasta eläkeikään eli tuleva aika on eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa, jos työntekijä on ansainnut LEL-aloilla vähintään LEL:n ylemmän rajamäärän 540 päivän aikana

* ennen työkyvyttömyyteen johtaneen sairauden alkamista,
* ennen eläketapahtumaa,
* ennen 1. lisäpäivää tai
* 55 vuotta täyttäneellä ennen enintään 10 kk työsuhteen alkamista (ns. 10-työsuhde, ks. alla tai TEL 1.2.2).

Ylempi rajamäärä on 2 829,59 euroa vuonna 2003 (134,55 euroa indeksissä 100). Rajamäärät ovat liitteessä 5. Edellä mainittua 540 päivän tarkasteluaikaa jatkavat ne päivät, joilta on maksettu liitteessä 3 mainittuja etuuksia.

Tulevan ajan asumis- ja vakuutusaikaehdot ovat samat kuin TEL:ssä (ks. TEL 1.2.2). Tulevan ajan edellytyksenä olevan työsuhdeajan, 12 kuukautta 10 vuoden aikana, on oltava todellista työskentelyaikaa. LEL-palkan maksukuukausi työsuhderekisterissä vastaa siis yhden kuukauden todellista työskentelyä kalenterivuonna, jolloin LEL-ansioita on vähintään alemman rajamäärän verran. LEL-ansioita ei tätä 12 kuukauden aikaa laskettaessa muunneta TEL-alarajan avulla työskentelykuukausiksi kuten työttömyyseläke- ja osa-aikaeläkeoikeutta tutkittaessa (ks. 2.5).

Tulevan ajan palkka

Tulevan ajan palkka eli keskipalkka on ylemmän rajamäärän ylittäneiden indeksitarkistettujen, palkansaajan työeläkemaksulla vähennettyjen vuosipalkkojen kuukausikeskiarvo. Se saadaan jakamalla vuosipalkkojen summa näihin vuosiin sisältyvien kuukausien lukumäärällä. Keskipalkkaa laskettaessa työntekijän palkat otetaan huomioon sen kalenterivuoden alusta, jolloin hän täyttää 23 vuotta (A 4/99). Sairastumisvuonna aika ja ansiot otetaan huomioon vain sairastumispäivään asti.

Jos tuleva aika määräytyy pelkästään LEL:n perusteella, keskipalkkaa laskettaessa LEL-ansioihin lisätään myös TEL-ansiot TEL-eläkepalkan suuruisena keskipalkan laskentavuosilta. TEL-ansioiden määrä lasketaan kertomalla TEL-eläkepalkka keskipalkan laskentavuodelle kohdistuvalla työskentelyajalla. Aika lasketaan päivän tarkkuudella. LEL:n keskipalkkaan otetaan mukaan myös TaEL-ansiot vuodesta 1998 lähtien, jos TaEL-vuosiansio ylittää alemman rajamäärän.

Keskipalkan laskemisen perusteena olevien kalenterivuosien eli vakuutusvuosien ajasta vähennetään se aika, jolta työntekijä on ennen eläketapahtumavuotta saanut työeläkelisään oikeuttavaa etuutta (ks. Liite 3). Eri etuuspäivät muutetaan etuuslajeittain vastaamaan 360 päivää kertomalla etuuspäivät luvulla 360 ja jakamalla ne kunkin etuuslajin osalta niiden päivien lukumäärällä, joilta etuutta voidaan keskimäärin enintään vuodessa maksaa (liitteen 3 maksimipäivät kuukaudessa kerrottuna kahdellatoista) (A 4/99). Työeläkelisäetuuspäiviä ei kuitenkaan vähennetä, jos (TEL, LEL, TaEL) palkkaa ja etuutta on maksettu yhtäaikaisesti samoilta päiviltä.

Tietyissä tilanteissa LEL:n keskipalkka voidaan korvata toisen lain ansioilla. Jos tuleva aika on jälkikarenssisäännöksien perusteella voimassa TEL:n, YEL:n tai MYEL:n perusteella, mutta LEL:n ylemmän rajamäärän ansaitsemisen vuoksi tuleva aika liitetään LEL-ansioihin, voidaan LEL:n keskipalkka korvata korkeammalla TEL:n, YEL:n tai MYEL:n eläkepalkalla tai työtulolla. Jos työntekijällä ei ole yhtään LEL:n ylemmän rajamäärän ylittävää vuosiansiota, vaikka tulevan ajan ansioedellytys täyttyy, tulevan ajan eläke lasketaan ylemmästä rajamäärästä lasketulla keskikuukausipalkalla.

Jos työntekijällä on oikeus sellaiseen maatalousyrittäjien eläkelain mukaiseen eläkkeeseen, jossa on mukana tuleva aika (ks. Luku 6), LEL:n tulevan ajan oikeuden saamiseksi riittää, että LEL-ansioita on alempi rajamäärä 540 päivän aikana. Keskipalkka lasketaan tällöin alemman rajamäärän ylittäneistä LEL-ansioista. Tänä 540 päivän aikana alemman rajan on ylityttävä vähintään yhtenä kalenterivuotena.

10-työsuhde

LEL:ssä sovelletaan TEL:n tavoin lakia 55-vuotiaiden työttömien työllistymisedellytyksien parantamiseksi (ks. TEL 1.2.2). Laissa

mainittu enintään 10 kuukauden työsuhdeaika tarkoittaa LEL:ssä yhtäjaksoista, saman työnantajan palveluksessa tehtyä työtä. Nämä 10-työsuhteen ansiot voidaan ottaa mukaan keskipalkan laskentaan, jos henkilöllä on vain LEL/TaEL-työskentelyä. 10-työsuhteesta saaduista ansioista karttuu eläkettä eläketapahtumaan saakka.

Jos työntekijä on saman työnantajan palveluksessa yhtäjaksoisesti yli 10 kuukautta, otetaan tämän yli 10 kuukauden työskentelyn ansiot normaalisti huomioon keskipalkkaa laskettaessa. (A 20/98, A 23/99, A 37/99)

2.3 Eläkkeen karttuminen

Työeläkkeen karttuminen alkaa 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta ansaituista LEL-ansioista. Työntekijä voi kuitenkin saada työkyvyttömyyseläkkeen jo alle 23-vuotiaana ja edunsaaja perhe-eläkkeen alle 23-vuotiaana kuolleen työntekijän jälkeen.

Eläkettä karttuu 1.7.1962 alkaen 1,5 % vuodessa, eli

$$\text{Kuukausieläke} = \frac{1}{800} \times \text{indeksillä tarkistettujen ja palkansaajan maksulla vähennettyjen LEL-palkkojen summa.}$$

Karttumisprosentti sen vuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 60 vuotta, on 2,5 % vuodessa (samoin kuin TEL:ssä) eli

$$\text{Kuukausieläke} = \frac{1}{480} \times \text{indeksillä tarkistettujen ja palkansaajan maksulla vähennettyjen LEL-palkkojen summa.}$$

Tuleva aika lasketaan kuukausina eläketapahtumasta eläkeikään. Tulevan ajan ansioista ja täysitehoiselta eläkeajalta LEL-eläkettä karttuu TEL:n tapaan 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään.

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä oli **lomautettuna** ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta 1,5 %:n karttumaan. (A 46/95)

Eläke **yhteensovitetaan** eli rajataan 60 prosenttiin korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta ansiosta (ks. tarkemmin Luku 9).

2.4 Eläkkeen korotukset

Lapsikorotus, työeläkelisä ja lykkäyskorotus määräytyvät LEL:ssä kuten TEL:ssä (ks. TEL 1.6).

2.5 Eläkelajit

LEL-eläkelajit ovat samat kuin TEL:ssä (ks. TEL 1.9).

Vanhuuseläke myönnetään aina hakemista seuraavan kuukauden alusta. LEL-työskentelyn ei tarvitse olla päättynyt vanhuuseläkkeelle jäädessä. Vanhuuseläkkeen perusteena olevana palkkana ei oteta huomioon niitä palkkoja, jotka on ansaittu 65 vuoden iän täyttämiskuukautena ja kuutena sitä edeltävänä kalenterikuukautena. Tämän ajanjakson kuukausiansioksi lasketaan ajanjaksoa edeltäneen kahdentoista kuukauden indeksitarkistettu keskipalkka.

Osa-aikaeläkkeen ja työttömyyseläkkeen saamiseksi edellytetään 5 vuotta eläkkeeseen oikeuttavaa työsuhdeaikaa 15 kalenterivuoden aikana ennen eläketapahtumavuotta. Tietyillä, ennen 1945 syntyneillä henkilöillä työsuhdeaikaa edellytetään 5 vuotta 20 kalenterivuoden aikana (ks. TEL 1.9.5). LEL-ansiot muunnetaan vastaamaan näitä aikoja jakamalla kunkin kalenterivuoden LEL-ansiot TEL:n rajamäärällä. Vuotta kohden otetaan huomioon enintään 12 kuukautta. Lisäksi osa-aikaeläkkeen saamiseksi on oltava kokoaikaista työsuhdeaikaa 12 kuukautta osa-aikaeläkkeen alkamista edeltävän 18 kuukauden aikana. LEL:ssä työaikaa ei voida aina määritellä, vaan kokoaikatyö joudutaan arvioimaan palkan perusteella. (A 7/96)

Esimerkki 2.1 Vapaakirjaeläke

Työntekijä on syntynyt 7.3.1945. LEL-ansiot ovat seuraavat:

v. 1991	270 e	alle rajamäärän
v. 1993	18 000 e	
v. 1995	20 650 e	

Ansiot vuoden 2002 indeksissä (2054) ovat

v. 1993 $18\,000 \times \frac{2054}{1688} = 21\,902{,}84$ e

v. 1995 $20\,650 \times \frac{2054}{1712} = 24\,775{,}18$ e

yhteensä 46 678,02 e

$$\text{Eläke} = \frac{46\,678{,}02}{800} = 58{,}35 \text{ e/kk}$$

LEL-vapaakirjaeläke on 58,35 e/kk indeksissä 2054.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 720,83 = 1 032,50 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 2.2 LEL-työkyvyttömyyseläke

Työntekijä on syntynyt 20.10.1943. Työkyvyttömyys alkaa 1.6.2001. TEL-työsuhdeaika on 16.10.1966—7.5.1989 ja eläkepalkka 2 200 e/kk. Karttunut TEL-eläke on 742,50 e/kk vuoden 2002 indeksissä 2054.

TaEL-ansioita on vuonna 2001. Palkansaajan maksun vähentämisen jälkeen ansiot ovat 800 e vuoden 2002 indeksissä. Karttunut TaEL-eläke on 1 e/kk.

LEL- ja TaEL-ansiot ovat seuraavat:

Vuosi	LEL-ansiot e/v ans. vuoden ind.	LEL-ansiot e/v ind. 2054*	Ansio-kuukau-det	TT-päivät	TaEL-ansiot e/v ind. 2054*
1989	10 500	15 549,39	12	32	
1990	17 000	23 577,31	12		
1991	17 500	22 536,05	12		
1992	19 000	23 202,14	12		
1993	19 500	23 728,08	12		
1994	17 000	20 686,02	12	30	
1995	18 000	21 595,79	12		
1996	17 000	19 159,27	12	66	
1997	16 500	18 071,42	12		
1998	18 500	19 842,77	12		
1999	20 000	20 957,83	12		
2000	22 000	22 629,61	12		
2001	9 000	8 911,73	5		800
		260 447,41	149	128	800

* Ansioista on vähennetty 1.1.1996 alkaen palkansaajan työeläkemaksu.

$$\text{Ansaittu LEL-eläke on } \frac{260\,447{,}41}{800} = 325{,}56 \text{ e/kk.}$$

Tulevan ajan LEL-keskipalkkaa laskettaessa vuoden 2001 LEL-ansioihin lisätään TaEL-ansioita 800 e ja vuoden 1989 LEL-ansioihin TEL-palkkoja 9 313,33 e (= 4+7/30 x 2 200).

260 447,41 + 800 + 9 313,33 = 270 560,74 e

LEL-keskipalkan laskennan perusteena olevia vakuutusvuosia on 12 v 5 kk = 149 kk = 4470 pv, joista vähennetään työeläkelisään oikeuttavat työttömyyspäivärahapäivät. Ne muunnetaan kalenterikuukauden päiviksi suhteella 360 x 128/264 = 175 pv.

Keskipalkka on 30 x $\frac{270\,560{,}74}{4295}$ = 1 889,83 e/kk.

Eläke tulevalta ajalta 1.6.2001—20.10.2008

Tulevan ajan ansio 1,2 prosentin karttuma-ajalta työkyvyttömyyden alkamisesta 60 vuoden iän täyttämispäivään asti on

28 x 1 889,83 = 52 915,24 e

Tulevan ajan ansio 0,8 prosentin karttuma-ajalta 60 vuoden täyttämispäivää seuraavan päivän ja 65 vuoden iän täyttämispäivän välillä on

60 x 1 889,83 = 113 389,80 e.

Tulevan ajan eläke on

$$\frac{52\,915{,}24}{1000} + \frac{113\,389{,}80}{1500} = 52{,}92 + 75{,}59 = 128{,}51 \text{ e/kk.}$$

LEL-eläke yhteensä on 325,56 + 128,51 = 454,07 e/kk.

TEL-, LEL- ja TaEL-eläkkeet yhteensä ennen työeläkelisää ja yhteensovitusta ovat

454,07 + 742,50 + 1 = 1 197,57 e/kk.

Työeläkelisäkerroin: $\frac{5}{504 - 5}$ = 0,01002

Työeläkelisä: 1 197,57 x 0,01002 = 12 e/kk.

Eläke ja työeläkelisä yhteensä ovat 1 197,57 + 12 = 1 209,57 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 200 = 1 320 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 2.3 Työttömyyseläke 1.1.1994 säännösten mukaan, tulevan ajan eläkkeenosa mukana

Työntekijä on syntynyt 24.10.1942. Työttömyys alkaa helmikuussa 1998. Viidestä eri TEL-työsuhteesta karttunut eläke on yhteensä 535,61 e/kk (osa LEL:n kanssa rinnakkain). YEL-eläke 85,40 e/kk. TaEL-ansioita vuonna 1988. TEL-työsuhde lisäpäivien aikana 1.5.—31.8.2000, josta karttunut eläke on 8 e/kk.

Eläkkeiden määrät ovat vuoden 2002 indeksissä.

LEL- ja TaEL-ansiot ovat seuraavat:

Vuosi	Ansiot v. 2002 ind.*	Ansiokuu-kaudet	TT-päivät	TaEL-ansiot v. 2002 ind.*
1980	2 773,41	12		
1985	(769,28)	(12) alle ylemmän rajam.		
1986	8 614,73	12		
1988	6 640,77	12		(443,42)
1989	31 786,85	12		alle rajam.
1990	31 245,78	12		
1991	28 264,09	12		
1992	28 678,47	12		
1993	21 836,37	12	49	
1994	23 875,49	12		
1995	24 788,79	12		
1996	19 371,62	12	32	
1997	24 891,77	12		
1998	(2 351,49)	(1)	(219)	
	252 768,14	144	81	
	(255 888,91)			

* Ansioista on vähennetty 1.1.1996 alkaen palkansaajan työeläkemaksu.

Ansaittu eläke on $\frac{255\,888{,}91}{800}$ = 319,86 e/kk.

Työntekijällä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, koska hänellä on eläkkeeseen oikeuttavaa työskentelyä eläketapahtumavuotta edeltäneiden 15 vuoden aikana yli 5 vuotta.

Työntekijällä on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen. Tuleva aika liitetään LEL-ansioihin, koska tulevan ajan oikeus on voimassa LEL-ansioista TEL:n mukaisen 10-työsuhteen alkaessa vuonna 2000.

LEL-keskipalkkaa laskettaessa LEL-ansioihin lisätään rinnakkaisen TEL-työsuhteen palkkoja 18 220,13 e/kk (v. 2002 ind.). Keskipalkan laskennan perusteena olevia vakuutusvuosia on 12 v = 144 kk = 4320 pv, joista vähennetään työeläkelisään oikeuttavat työttömyyspäivärahapäivät. Ne muunnetaan kalenterikuukauden päiviksi suhteella 360 x 81/264 = 110 pv.

Keskipalkka on 252 768,14 + 18 220,13 = 270 988,27 e.

$$30 \times \frac{270\,988{,}27}{4210} = 1\,931{,}03 \text{ e/kk.}$$

Oletettu päivärahatodistuksen antamispäivä on 24.10.2002 (työntekijän 60-vuotispäivä) ja siitä taaksepäin laskettuna 60 viikon (noin 1 v 2 kk) sisällä ensimmäinen työttömyyspäivärahapäivä 25.8.2001, joka on työttömyyseläkkeen eläketapahtumapäivä.

Eläke tulevalta ajalta 25.8.2001—24.10.2007

Tulevan ajan ansio 1,2 prosentin karttuma-ajalta eläketapahtumasta 60 vuoden iän täyttämispäivään asti on

14 x 1 931,03 = 27 034,42 e.

Tulevan ajan ansio 0,8 prosentin karttuma-ajalta 60 vuoden täyttämispäivää seuraavan päivän ja 65 vuoden iän täyttämispäivän välillä on

60 x 1 931,03 = 115 861,80 e.

Eläke on $\frac{27\,034{,}42}{1000} + \frac{115\,861{,}80}{1500} = 27{,}03 + 77{,}24 = 104{,}27$ e/kk.

LEL-eläke yhteensä on 319,86 + 104,27 = 424,13 e/kk.

TEL- ja LEL-eläkkeet yhteensä ilman työeläkelisää ja ennen yhteensovitusta ovat

535,61 + 8 + 424,13 = 967,74 e/kk.

Työeläkelisäkerroin on $\frac{(3+1)+0{,}8 \times 29}{504 - 33} = 0{,}057749$

Kerrointa laskettaessa on otettu huomioon 81 päivää ennen 1.1.1997 ja 651 päivää vuosilta 1998, 1999 ja 2000. Työeläkelisäkuukausien yli jääneistä päivistä kertyy 1 kk, joka lisätään ajalle ennen 1.1.1997.

Työeläkelisä TEL- ja LEL-eläkkeisiin on 0,057749 x 967,74 = 55,89 e/kk.

TEL-, LEL- ja YEL-eläke sekä työeläkelisä yhteensä ovat
967,74 + 55,89 + 85,40 = 1 109,03 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 648,90 = 1 589,34 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 2.4 LEL-vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 15.5.1937. Hän täyttää 65 vuotta 15.5.2002.

LEL-ansiot ovat seuraavat:

Vuosi	Ansio v. 2002 indeksissä *		
1990	16 000		
1991	15 000		
1997	19 500	60 vuoden iän täyttämisvuosi	
2000	25 000		
		20 000	1. 1.—31.10.2000
		5 000	1.11. —31.12.2000
2001	21 000		
		17 500	1. 1.—31.10.2001
		3 500	1.11.—31.12.2001
2002	10 000		

* Ansioista on vähennetty 1.1.1996 alkaen palkansaajan työeläkemaksu.

Vanhuuseläkeiän täyttämiskuukauden ja sitä edeltävän kuuden kuukauden (1.11.2001—31.5.2002) ansioita ei oteta huomioon vanhuuseläkettä laskettaessa. Tämän ajanjakson eläke määrätään ajanjaksoa edeltäneen 12 kuukauden aikana ansaittujen ansioiden keskipalkan perusteella.

Ansiot yhteensä 1.11.2000—31.10.2001 ovat 5 000+17 500 = 22 500 e.

Keskipalkka on $\frac{22\,500}{12}$ = 1 875 e/kk.

Ansio ajalle 1.11.—31.12.2001 on		2 x 1 875 = 3 750 e
Ansio ajalle 1. 1.—31. 5.2002 on		5 x 1 875 = 9 375 e

v. 1990	16 000 e
v. 1991	15 000 e
yhteensä	31 000 e

Eläke 1,5 prosentin karttuma-ajalta on $\frac{31000}{800}$ = 38,75 e/kk.

v. 1997	19 500 e	
v. 2000	25 000 e	
v. 2001	17 500 e	1. 1.—31.10.2001
v. 2001	3 750 e	1.11.—31.12.2001
v. 2002	9 375 e	1. 1.—31. 5.2002
yhteensä	75 125 e	

Eläke 2,5 prosentin karttuma-ajalta on $\frac{75125}{480}$ = 156,51 e/kk.

Vanhuuseläke on 38,75 + 156,51 = 195,26 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 083,33 = 1 250 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

LEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttavat ansiot**
  - otetaan mukaan alarajan ylittäneet vuosiansiot
  - tarkistetaan ansiot indeksillä päättymisvuoden tasoon
  - tehdään palkansaajan työeläkemaksuvähennykset vuodesta 1996 alkaen
  - lasketaan vuosipalkat yhteen
  - korvataan viimeisen 7 kalenterikuukauden ansiot edeltävien 12 kalenterikuukauden ansioilla vanhuuseläkkeessä
* **Lasketaan ansaittu eläke**
  - 1,5 %:n karttuma-ajalta
  - 2,5 %:n karttuma-ajalta
* **Lasketaan tulevan ajan eläke**
  Ylemmän rajamäärän ylittäneistä ansioista
  - lasketaan keskimääräinen kuukausiansio
    - alemman rajamäärän ylittäneistä, jos MYEL:stäkin tuleva aika
  - vähennetään ansiokuukausista työeläkelisäpäivät
  - otetaan TEL/TaEL-ansiot mukaan, jos tuleva aika vain LEL:stä
  - käytetään TEL-palkkaa tai YEL/MYEL-työtuloa tulevan ajan palkkana, jos suurempi kuin LEL-keskipalkka ja niistä tulevan ajan oikeus, jonka LEL estää
  - lasketaan erikseen eri karttuma-ajoilta (1,5/1,2/0,8 %)
* **Lasketaan eläkkeeseen työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Tutkitaan vapaakirjaeläkkeen kertasuorituksen edellytykset**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon ensisijaiset etuudet ja julkisen puolen työeläkkeet**
* **Lasketaan varhennusvähennys tai lykkäyskorotus.**

3 TaEL-ELÄKE

3.1 Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki (TaEL) 1
3.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit 2
3.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ja ansiot 2
3.2.1 Työskentelyaika ja eläkkeeseen oikeuttavat ansiot 2
3.2.2 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot 3
3.3 Eläkkeen karttuminen 4
3.4 Eläkkeen korotukset 5
3.5 Eläkelajit 5
TaEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä 9

3.1 Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelaki (TaEL)

TaEL tuli voimaan 1.1.1986. Sen piiriin kuuluvat työsuhteessa olevat

* muusikot, näyttelijät, tanssijat ja muut esiintyvät taiteilijat,
* ohjaajat, dramaturgit, koreografit, pukusuunnittelijat, lavastajat,
* lehden, radion tai TV:n toimittajat, kuuluttajat tai toimitukselliset avustajat,
* kielenkääntäjät, tulkit, oppaat,
* kuvaajat, leikkaajat ja taiteelliset avustajat,

joiden työssä luovan taiteellisen työn osuus on ratkaiseva ja joiden työsuhde on tarkoitettu jatkumaan vuotta lyhyemmän ajan. Yrittäjät eivät kuulu TaEL:n piiriin. Työntekijä on lain piirissä sen vuoden alusta, jolloin hän täyttää 14 vuotta.

TaEL:n piiriin ovat kuuluneet vuoden 1998 alusta myös sellaiset TEL-alan työsuhteet, joissa kesto tai ansiot jäävät alle TEL:n rajojen. Tällaisia ovat työsuhteet, jotka ovat kestäneet alle kuukauden ja sellaiset yli kuukauden kestäneet työsuhteet, joissa palkka jää alle TEL:n alarajan (224,22 e/kk vuonna 2003).

Työnantaja voi siirtää TEL:stä TaEL:n piiriin ne työsuhteet, joissa työsuhteen ansiot ensimmäisen kuukauden jälkeen ovat laskeneet alle TEL:n rajamäärän kuutena peräkkäisenä kuukautena. Toisaalta, jos tällaisessa TEL:n alarajan alittumisen vuoksi TaEL:ssa vakuutetussa työsuhteessa ansiot nousevat kahtena peräkkäisenä täytenä kuukautena yli TEL:n alarajan, on vakuutus siirrettävä TEL:n piiriin. (A 44/97)

TaEL:n piiriin on kuulunut vuoden 1998 alusta myös kotitalouksien teettämä TEL-alan työ palkasta ja työsuhteen pituudesta riippumatta (A 44/97).

3.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit

TaEL-eläke lasketaan pääsääntöisesti kuten LEL-eläke, jos eläketapahtuma sattuu 1.1.1996 tai sen jälkeen (A 12/96). Lain rajamäärät ovat vuoden 1962 indeksitasossa 100.

Karttumaprosentit ja eläkelajit ovat osa-aikaeläkettä lukuunottamatta samat kuin TEL:ssä.

Vuoden 1998 alusta TaEL:iin tehtiin merkittäviä muutoksia. Eläkkeen laskemisesta, kun eläketapahtuma sattuu ennen 1.1.1998, kerrotaan yleiskirjeessä 29/86 sekä aikaisemmissa työeläkkeen laskentaoppaissa (1994 ja 1996).

3.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika ja ansiot

TaEL-eläke lasketaan työntekijän yhteenlasketuista palkoista kuten LEL:ssä niiden työskentelyvuosien ajalta, jolloin ansioraja ylittyy (ks. LEL). Joitakin poikkeuksia kuitenkin on mm. sen vuoksi, että TaEL:n laskenta ei ole aina ollut LEL:n kaltaista.

3.2.1 Työskentelyaika ja eläkkeeseen oikeuttavat ansiot

TaEL-eläkkeeseen oikeuttavat 1.1.1986 lähtien ne ansiot 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta, jotka ylittävät TaEL:n alemman rajamäärän (Liite 5) ja joiden perusteella olisi maksettava TaEL:n mukainen vakuutusmaksu. Alempi rajamäärä on 707,45 euroa vuonna 2003 (33,64 euroa indeksissä 100). Eläkettä laskettaessa ansiot tarkistetaan TEL-indeksillä ja niistä vähennetään kunkin vuoden palkansaajan työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä.

LEL:stä poiketen työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosilomakorvausta ei lueta TaEL-ansioihin vuoden 1998 alusta lukien.

TaEL-eläkkeeseen oikeuttava alaraja oli 90,82 euroa indeksissä 142 ennen vuotta 1998. Vuonna 1998 rajamäärä tuli LEL:n mukaiseksi. Liitteestä 5 näkyy vuodesta 1986 lähtien tämän rajamäärän kehitys.

3.2.2 Tuleva aika ja tulevan ajan ansiot

Edellytykset

Aika eläketapahtumasta eläkeikään eli tuleva aika on TaEL-eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa, jos työntekijä on ansainnut vähintään TaEL:n ylemmän rajamäärän 540 päivän aikana

* ennen työkyvyttömyyteen johtaneen sairauden alkamista,
* ennen eläketapahtumaa,
* ennen 1. lisäpäivää tai
* 55 vuotta täyttäneellä ennen enintään 10 kk työsuhteen alkamista (ns. 10-työsuhde, ks. alla tai TEL 1.2.2).

Ylempi rajamäärä on sama kuin LEL:ssä eli 2 829,59 euroa vuonna 2003 (134,55 euroa indeksissä 100). Rajamäärät ovat liitteessä 5. Edellä mainittua 540 päivän tarkasteluaikaa jatkavat ne päivät, joilta on maksettu liitteessä 3 mainittuja etuuksia. Tätä karenssiaikaa lukuunottamatta ehdot tulevan ajan mukaan ottamiselle TaEL-eläkkeessä ovat samat kuin TEL:ssä (ks. TEL 1.2.2).

Tulevan ajan edellytyksenä oleva työsuhdeaika, 12 kuukautta 10 vuoden aikana, on oltava todellista työskentelyaikaa eli TaEL-palkan maksukuukausi työsuhderekisterissä vastaa yhden kuukauden todellista työskentelyä kalenterivuonna, jolloin TaEL-ansioita on vähintään alemman rajamäärän verran. TaEL-ansioita ei tässä muunneta työskentelykuukausiksi TEL-alarajan avulla kuten työttömyyseläkeoikeutta tutkittaessa (ks. 3.5).

Tulevan ajan palkka

Tulevan ajan palkka eli keskipalkka on ylemmän rajamäärän ylittäneiden indeksitarkistettujen, palkansaajan työeläkemaksulla vähennettyjen vuosipalkkojen kuukausikeskiarvo. Se saadaan jakamalla vuosipalkkojen summa näihin vuosiin sisältyvien kuukausien lukumäärällä. Keskipalkkaa laskettaessa palkat otetaan huomioon sen kalenterivuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 23 vuotta (A 4/99). Sairastumisvuonna aika ja ansiot otetaan huomioon vain sairastumispäivään asti.

Jos tuleva aika määräytyy pelkästään TaEL:n perusteella, keskipalkkaan otetaan mukaan myös TEL-ansiot TEL-eläkepalkan suuruisena niiltä vuosilta, joiden ansioista keskipalkka lasketaan (A 7/98). Samoin otetaan mukaan LEL-ansiot vuodesta 1998 lähtien, jos LEL-vuosiansio ylittää alemman rajamäärän. (ks. LEL 2.2.2)

Myös TaEL:ssa voidaan keskipalkka korvata toisen lain ansioilla samoin kuin LEL:ssä (ks. LEL 2.2.2).

TaEL:iin sovelletaan vuodesta 1998 alkaen samaa sääntöä kuin LEL:ssä silloin, kun tuleva aika tulee myös MYEL:stä. TaEL:n tulevan ajan oikeuteen riittää alempi rajamäärä ansioita 540 päivän aikana ja TaEL:n keskipalkka lasketaan

niistä alemman rajamäärän ylittäneistä ansioista, jotka on ansaittu 1.1.1998 jälkeen, kun eläketapahtuma sattuu vuonna 1998 tai sen jälkeen. (A 7/98)

Keskipalkan laskemisen perusteena olevien kalenterivuosien eli vakuutusvuosien ajasta vähennetään se aika, jolta työntekijä on ennen eläketapahtumavuotta saanut työeläkelisään oikeuttavaa etuutta (ks. Liite 3 ja LEL 2.2.2).

10-työsuhde

TaEL:ssa sovelletaan myös lakia 55-vuotiaiden työttömien työllistymisedellytyksien parantamiseksi (ks. TEL 1.2.2). Laissa mainittu enintään 10 kuukauden työsuhdeaika tarkoittaa TaEL:ssa yhtäjaksoista, saman työnantajan palveluksessa tehtyä työtä. Tätä 10-työsuhteen TaEL-työskentelyä ei lasketa mukaan tulevan ajan keskipalkkaan, mutta työskentelystä karttuu kuitenkin eläkettä eläketapahtumaan saakka.

Jos työntekijä on saman työnantajan palveluksessa yhtäjaksoisesti yli 10 kuukautta, otetaan tämän yli 10 kuukauden TaEL-työskentelyn ansiot normaalisti huomioon tulevan ajan palkkaa laskettaessa. (A 20/98, A 37/99)

3.3 Eläkkeen karttuminen

TaEL:n mukaisen vanhuuseläkkeen karttuminen alkaa 23 vuoden iän täyttämiskuukaudesta. Työntekijä voi kuitenkin saada työkyvyttömyyseläkkeen jo alle 23-vuotiaana ja edunsaaja perhe-eläkkeen alle 23-vuotiaana kuolleen työntekijän jälkeen.

Eläkettä karttuu TaEL:ssa 1.1.1986 alkaen 1,5 % vuodessa, eli

$$\text{Kuukausieläke} = \frac{1}{800} \times \text{indeksillä tarkistettujen ja palkansaajan maksulla vähennettyjen TaEL-palkkojen summa.}$$

Karttumisprosentti sen vuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 60 vuotta, on 2,5 % vuodessa (samoin kuin TEL:ssä) eli

$$\text{Kuukausieläke} = \frac{1}{480} \times \text{indeksillä tarkistettujen ja palkansaajan maksulla vähennettyjen TaEL-palkkojen summa.}$$

Tuleva aika lasketaan kuukausina eläketapahtumasta eläkeikään. Tulevan ajan ansioista ja täysitehoiselta eläkeajalta TaEL-eläkettä karttuu TEL:n tapaan 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään.

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin työntekijä oli lomautettuna ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi takaisin työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta 1,5 %:n karttumaan. (A 46/95)

Eläke **yhteensovitetaan** eli rajataan 60 prosenttiin korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta ansiosta (ks. tarkemmin Luku 9).

3.4 Eläkkeen korotukset

Lapsikorotus, työeläkelisä ja lykkäyskorotus määräytyvät TaEL:ssa kuten TEL:ssä (ks. TEL 1.6).

3.5 Eläkelajit

TaEL-eläkelajit ovat samat kuin TEL:ssä ja LEL:ssä lukuunottamatta osa-aikaeläkettä, jota ei TaEL:ssa ole.

Työskentelyn ei tarvitse olla päättynyt vanhuuseläkkeelle jäädessä. Toisin kuin LEL:ssä TaEL:n viimeisten seitsemän kuukauden ansioita ei korvata vanhuuseläkettä laskettaessa, vaan ne otetaan huomioon sen kalenterikuukauden loppuun, jonka aikana työntekijä täyttää 65 vuotta.

Tutkittaessa työttömyyseläkkeeseen vaadittavaa työsuhteen kestoa, 5 vuotta eläkkeeseen oikeuttavaa työsuhdeaikaa 15 vuoden aikana, TaEL-ansiot muunnetaan vastaamaan näitä aikoja jakamalla kunkin kalenterivuoden TaEL-ansiot TEL:n rajamäärällä. Vuotta kohden otetaan huomioon enintään 12 kuukautta (A 7/96). Tietyillä, ennen 1945 syntyneillä henkilöillä työsuhdeaikaa edellytetään 5 vuotta 20 kalenterivuoden aikana (ks. TEL 1.9.5).

Esimerkki 3.1 TaEL-työkyvyttömyyseläke

Työntekijä on syntynyt 25.6.1946. Työkyvyttömyys 13.4.2001 alkaen. TEL-työsuhde 1.10.1999—15.2.2000, jonka eläkepalkka on 930 e/kk ja ansaittu eläke 5,23 e/kk. Palkka ja eläke ovat vuoden 2002 indeksissä 2054. TaEL-ansiot ovat seuraavat:

Vuosi	TaEL-ansiot e/v ind. 2054*	Tulevan ajan keskipalkan laskenta-ansiot	Ansio-kuukaudet	
1986	13 400	13 400	12	
1987	15 300	15 300	12	
1989	16 000	16 000	12	
1990	16 500	16 500	12	
1991	1 400		(12)	
1993	(1 000)		(12)	alle rajam.
1994	13 800	13 800	12	
1995	10 800	10 800	12	
1996	15 500	15 500	12	
1997	14 300	14 300	12	
1998	(500)		(3)	alle rajam.
2000	15 200	16 595**	12	
2001	1 700		(3)	
	133 900	132 195	108	

* Ansioista on vähennetty 1.1.1996 alkaen palkansaajan työeläkemaksu.
** Sis. TEL-ansiot 1 395 e ajalta 1.1.—15.2.2000.

Vuosien 1993 ja 1998 TaEL-ansiot eivät oikeuta eläkkeeseen, koska ne eivät ylitä näiden vuosien ansaittuun eläkkeeseen vaadittavia rajamääriä.

Ansaittu TaEL-eläke on $\frac{133\,900}{800}$ = 167,38 e/kk.

TaEL:n tulevan ajan palkan laskennassa ei oteta huomioon vuosien 1991, 1993, 1998 ja 2001 TaEL-ansioita, koska ne eivät ylitä näiden vuosien ylempiä rajamääriä. Vuoden 2000 ansioihin lisätään TEL-työsuhteen 1.10.1999—15.2.2000 ansiot ajalta 1.1.—15.2.2000.

Eläke tulevalta ajalta 13.4.2001—25.6.2011

TaEL-keskipalkan laskennan perusteena olevia vakuutusvuosia on 9 eli 108 kuukautta.

Tulevan ajan TaEL-keskipalkka on $\frac{132\,195}{108}$ = 1 224,03 e/kk.

Tulevan ajan palkka 1,2 prosentin karttuma-ajalta työkyvyttömyyden alkamisesta 60 vuoden iän täyttämispäivään asti on

62 x 1 224,03 = 75 889,86 e

Tulevan ajan palkka 0,8 prosentin karttuma-ajalta 60 vuoden iän täyttämispäivän jälkeisestä päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään asti on

60 x 1 224,03 = 73 441,80 e.

TaEL-eläke tulevalta ajalta on

$$\frac{75\,889{,}86}{1000} + \frac{73\,441{,}80}{1500} = 75{,}89 + 48{,}96 = 124{,}85 \text{ e/kk.}$$

Työkyvyttömyyseläke on 5,23 + 167,38 + 124,85 = 297,46 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 375 = 825 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 3.2 TaEL-vanhuuseläke

Muusikko täyttää 65 vuotta 30.7.2002 ja jää vanhuuseläkkeelle 1.8.2002. TaEL-ansiot ovat seuraavat:

Vuosi	TaEL-ansiot v. 2002 indeksissä e/v *	
1989	6 000	
1990	9 400	
1991	(900)	alle rajamäärän
1992	15 200	
1994	17 700	
1995	16 500	
1996	14 600	
Yhteensä	79 400	

* Ansioista on vähennetty 1.1.1996 alkaen palkansaajan työeläkemaksu.

$$\text{Eläke} = \frac{79\,400}{800} = 99{,}25 \text{ e/kk}$$

8 TaEL

Vuosi	TaEL-ansiot v. 2002 indeksissä e/v *	
1997	15 600	täyttää 60 vuotta
1998	16 000	
1999	17 300	
2000	15 800	
2001	14 800	
2002	7 700	
Yhteensä	87 200	

* Ansioista on vähennetty 1.1.1996 alkaen palkansaajan työeläkemaksu.

$$\text{Eläke} = \frac{87\,200}{480} = 181{,}67 \text{ e/kk.}$$

TaEL-vanhuuseläke 1.8.2002 alkaen on yhteensä 99,25 + 181,67 = 280,92 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 475 = 885 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

TaEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttavat ansiot**
  - otetaan laskentaan mukaan alarajan ylittäneet vuosiansiot
  - tarkistetaan indeksillä päättymisvuoden tasoon
  - tehdään palkansaajan työeläkemaksuvähennykset vuodesta 1996 alkaen
  - lasketaan vuosipalkat yhteen
* **Lasketaan ansaittu eläke**
  - 1,5 %:n karttuma-ajalta
  - 2,5 %:n karttuma-ajalta
* **Lasketaan tulevan ajan eläke**
  Ylemmän rajamäärän ylittäneistä ansioista
  - lasketaan keskimääräinen kuukausiansio
    - alemman rajamäärän ylittäneistä, jos MYEL:stäkin tuleva aika
  - vähennetään ansiokuukausista työeläkelisäpäivät
  - otetaan TEL/LEL-ansiot mukaan, jos tuleva aika vain TaEL:sta
  - käytetään TEL-palkkaa tai YEL/MYEL-työtuloa tulevan ajan palkkana, jos suurempi kuin TaEL-keskipalkka ja niistä olisi tulevan ajan oikeus, jonka TaEL estää
  - lasketaan erikseen eri karttuma-ajoilta (1,5/1,2/0,8 %)
* **Lasketaan eläkkeeseen työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Tutkitaan vapaakirjaeläkkeen kertasuorituksen edellytykset**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon ensisijaiset etuudet ja julkiset työeläkkeet**
* **Lasketaan varhennusvähennys tai lykkäyskorotus**.

4 MEL-ELÄKE

4.1 Merimieseläkelaki (MEL) 1
4.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit 1
4.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika 2
4.2.1 Työsuhdeaika 2
4.2.2 Tuleva aika 2
4.3 Eläkkeen karttuminen 2
4.3.1 Pääsääntö 2
4.3.2 TEL-takuusääntö 3
4.3.3 Vapaakirjaeläke 4
4.4 Eläkkeen perusteena oleva palkka 4
4.5 Eläkkeen korotukset 5
4.5.1 Työeläkelisä 5
4.5.2 Lapsikorotus 5
4.5.3 Lykkäyskorotus 5
4.6 Automaattinen katkaisu 5
4.7 Eläkelajit 5
4.7.1 Vanhuuseläke 6
4.7.2 Varhennettu vanhuuseläke 6
MEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä 8

4.1 Merimieseläkelaki (MEL)

Merimieseläkelaki, MEL, tuli voimaan 1.6.1956. Lain piiriin kuuluvat merimiehet, jotka työskentelevät suomalaisessa ulkomaanliikenteen kauppa-aluksessa tai miehistöasemassa merenkulkuhallituksen jäänmurtajassa. Lakia ei sovelleta työntekijään, jonka työsuhde on alkanut 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

4.1.1 Laskentaperiaatteet ja eläkelajit

MEL-eläke lasketaan työsuhteittain kuten TEL. MEL-eläkkeen laskenta poikkeaa kuitenkin muista työeläkelaeista. Merimieseläkettä karttuu kaksi prosenttia vuotta kohden ja sitä voi enimmillään saada 50 prosenttia enintään kymmenen viimeisen työvuoden keskimääräisestä palkasta.

Merimieseläkkeinä myönnetään samoja eläkkeitä kuin TEL:ssä, mutta vanhuuseläkeiät poikkeavat muista yksityisen puolen työeläkelaeista.

4.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika

MEL-eläkkeessä otetaan huomioon työskentelyn lisäksi tuleva aika, täysitehoinen eläkeaika, työeläkelisän etuudet ja lykkäysaika kuten TEL:ssä. MEL:n voimaantulo ja soveltamispiiri eroavat kuitenkin TEL:stä. MEL:ssä ei myöskään sovelleta TEL:n päivätekniikkaa.

4.2.1 Työsuhdeaika

Merimieseläkkeeseen oikeuttaa vähintään 15 päivää kestänyt työsuhde. Myös lyhyemmistä työsuhteista voi kertyä eläkeoikeutta, jos saman kalenterivuoden aikana eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on eri työsuhteissa yhteensä vähintään 15 päivää. Näistä lyhyistä työsuhteista muodostetaan yksi vapaakirja, ns. keräilyvapaakirja. Myös korvaus, joka maksetaan työsuhteen päättyessä ja perustuu vastikkeena tai muuna vastaavana suoritettuun ylityöhön, muunnetaan eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi. Koska eläke lasketaan kuukausina, pyöristetään 15—29 päivää kestänyt työsuhde yhdeksi kuukaudeksi. MEL:ssä eläkkeeseen oikeuttaa myös aika ennen työntekijän 23 vuoden iän täyttämistä.

Ennen vuotta 1991 eläkkeeseen oikeuttivat kaikki ne päivät, joilta oli maksettu palkkaa. Työsuhteita ei rekisteröity. Eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa laskettaessa koko vuoden palkkapäivät jaettiin 30:llä, jolloin saatiin eläkkeeseen oikeuttavat maksukuukaudet.

Aika ennen MEL:n voimaantuloa 1.6.1956 oikeuttaa myös eläkkeeseen. Eläkkeeseen oikeuttavia kuukausia tältä ajalta kutsutaan purjehduskuukausiksi.

4.2.2 Tuleva aika

Tulevan ajan oikeus määräytyy kuten TEL:ssä. Tuleva aika lasketaan siihen ikään asti, jossa työntekijällä olisi ollut oikeus siirtyä vanhuuseläkkeelle, jos hän olisi ollut MEL-työsuhteessa yhtäjaksoisesti. Tulevan ajan pääteikänä voi olla joko yleinen eläkeikä tai ansaittu eläkeikä (ks. MEL 4.7.1 Vanhuuseläke).

4.3 Eläkkeen karttuminen

4.3.1 Pääsääntö

MEL:n pääsäännön mukaan eläkettä karttuu kaksi prosenttia vuodessa. Pääsäännön mukaan eläkettä karttuu kahden prosentin mukaan myös sen vuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 60 vuotta. Ajalta ennen 1.6.1956 eläkettä karttuu vain yksi prosentti vuodessa.

Karttumiskerroin kuukaudessa ennen 1.6.1956:	$\frac{1}{1200}$

Karttumiskerroin kuukaudessa 1.6.1956 jälkeen:	$\frac{1}{600}$

Jos eläketapahtuma on 1.1.1996 tai sen jälkeen, karttuu tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta MEL-eläkettä 1,7 % vuodessa (kerroin 17/12000 kuukautta kohden) 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 1,3 % (kerroin 13/12000 kuukautta kohden) 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään.

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta karttuu eläkettä kuitenkin kahden prosentin mukaan, jos ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä oli lomautettuna (ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa) 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi takaisin työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta kahden prosentin karttumaan.

Eläkettä saa MEL:n pääsäännön mukaan karttua enintään 50 prosenttia työntekijän enintään kymmenen viimeisen meripalveluvuoden eri työsuhteiden yhteenlaskettujen palkkojen keskimääräisestä kuukausipalkasta. Tämän säännön mukaisten keskipalkan laskentaan mukaan otettavien vuosien määrä noudattaa samaa voimaantuloaikataulua kuin eläkepalkan laskennassa (ks. MEL 4.4 ja TEL 1.5). Ennen vuotta 1996 oleviin enintään neljään meripalveluvuoteen lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä vuosia niin, että keskipalkan laskennassa käytettäviä vuosia on enintään kymmenen. Näistä meripalveluvuosista jätetään pois alle 50 %:n vuodet samalla tavalla kuin eläkepalkan laskennassa.

4.3.2 TEL-takuusääntö

Merimieseläke lasketaan myös TEL:n sääntöjen mukaisesti (TEL-takuusääntö). Pääsäännön ja TEL-takuusäännön mukaan lasketuista eläkkeistä valitaan suurempi.

Takuusäännön mukaan eläkettä karttuu työssäoloajalta 0,75 prosenttia vuodessa (kerroin 1/1600 kuukaudessa) ajalta ennen 1.6.1956 ja sen jälkeen 1,5 prosenttia (kerroin 1/800 kuukaudessa). 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta eläkettä karttuu työssäoloajalta 2,5 prosenttia (kerroin 1/480 kuukaudessa). Takuusäännön mukaista eläkettä ei yleensä kartu ennen työntekijän 23 vuoden iän täyttämistä.

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta karttuu takuusäännön mukaan eläkettä TEL:n tapaan 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään.

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos ennen vuotta 1943 syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Jos kuitenkin tällainen työntekijä oli lomautettuna (ja sai täyttä tai soviteltua päivärahaa) 31.10.1995 jälkeen niin, että hän palasi takaisin työhön samalle työnantajalle 29.2.1996 mennessä, ei hänellä ole oikeutta 1,5 prosentin karttumaan.

Takuusäännön mukainen eläke yhteensovitetaan eli rajataan 60 prosenttiin TEL 8 §:n mukaisesta yhteensovitusperusteesta (ks. tarkemmin Luku 9).

4.3.3 Vapaakirjaeläke

Vapaakirjaeläkettä karttuu yksi prosentti ajalta ennen 1.6.1956, kaksi prosenttia ajalta 1.6.1956—31.12.1990 ja tämän jälkeen 1,5 prosenttia vuodessa. Sen vuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 60 vuotta, vapaakirjaeläkettä karttuu työssäoloajalta 2,5 prosenttia vuodessa. Vapaakirjaeläke rajataan kattosäännön mukaisesti.

4.4 Eläkkeen perusteena oleva palkka

MEL-eläkkeen perusteena oleva palkka lasketaan enintään työsuhteen kymmenen viimeisen kalenterivuoden indeksitarkistetuista ansioista periaatteessa samoin kuin TEL:ssä. Palkansaajan eläkemaksua ei kuitenkaan vähennetä eläkepalkkaan mukaan otettavista ansioista. Palkansaajan maksu on ollut jo järjestelmän alusta lähtien.

Eläkepalkan laskennassa ajalta ennen 1.1.1996 huomioon otettavat vuodet lasketaan hieman eri tavalla kuin TEL:ssä, koska MEL:n eläkepalkan laskenta poikkesi TEL:n laskennasta ennen vuotta 1996.

Ennen vuotta 1996 eläkepalkka laskettiin kaikkien enintään neljän viimeisen vuoden ansioiden keskiarvona, toisin kuin TEL:ssä, jossa eläkepalkka oli kahden keskimmäisen vuoden ansioiden keskiarvo. Vuonna 1996 voimaan tulleen eläkepalkan laskentasäännön mukaan valintavuodet ajalta ennen 1.1.1996 ovat aina laskentavuosia toisin kuin TEL:ssä.

MEL:ssä voidaan TEL:n tapaan laskea tasoituspalkka, jos tuleva aika on liitettävä alle kuusi kuukautta jatkuneeseen työsuhteeseen. Eläkepalkkaa voidaan

myös tarkistaa harkinnanvaraisesti ja palkaton lapsenhoitoaika otetaan huomioon samalla tavalla kuin TEL:ssä.

4.5 Eläkkeen korotukset

4.5.1 Työeläkelisä

MEL-eläkkeeseen lasketaan työeläkelisä samoin kuin TEL:ssä. Työeläkelisään oikeuttavat etuuspäivät ovat liitteessä 3.

4.5.2 Lapsikorotus

MEL-eläkkeeseen lisätään lapsikorotus TEL:n tapaan, mutta MEL:n varhaisemman voimaantulon takia lapsikorotukset myönnetään 1932 tai sitä ennen syntyneille (ks. Liite 2). Eläke lapsikorotuksen kanssa saa olla enintään 66 prosenttia MEL:n pääsäännön mukaisesta 10 viimeisen vuoden keskimääräisestä palkasta.

4.5.3 Lykkäyskorotus

Lykkäyskorotus on 0,6 prosenttia lykättyä kuukautta kohden kuten TEL:ssä. Lykkäyskorotus lasketaan, jos eläkkeen alkaminen lykkääntyy siitä, kun työntekijä on saavuttanut ansaitun tai yleisen eläkeiän, kuitenkin viimeistään 65 vuoden iästä lähtien.

4.6 Automaattinen katkaisu

Automaattinen katkaisu tehdään kuten TEL:ssä, aikaisintaan 31.12.1994. MEL:ssä työsuhdetta ei kuitenkaan katkaista, jos aikaa eläkeikään on alle kolme vuotta.

4.7 Eläkelajit

MEL-eläkkeinä myönnetään samoja eläkkeitä kuin TEL:ssä, mutta vanhuuseläkeiän laskeminen poikkeaa muista yksityisen sektorin eläkkeistä.

4.7.1 Vanhuuseläke

Vanhuuseläke voi alkaa joko ansaitussa tai yleisessä eläkeiässä. Yleinen eläkeikä on 65 vuotta. Yleistä eläkeikää alhaisemmassa, ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle jäädäkseen täytyy työntekijän olla työssä eläkeikään asti ja työskennellä viimeisen kolmen vuoden aikana vähintään 18 kuukautta. Ansaittu eläkeikä määräytyy meripalvelun pituuden mukaan. Päällystöön kuuluva voi jäädä ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle aikaisintaan 60-vuotiaana ja miehistöön kuuluva 55-vuotiaana.

4.7.2 Varhennettu vanhuuseläke

Varhennettu vanhuuseläke lasketaan kuten TEL:ssä. Varhennusvähennys on 0,4 prosenttia varhennuskuukautta kohden. Eläkettään voi varhentaa enintään viisi vuotta. Varhennus lasketaan joko ansaitusta tai yleisestä eläkeiästä. Varhennettu vanhuuseläke voi alkaa aikaisintaan 55-vuotiaana.

Esimerkki 4.1 Vanhuuseläke

Työntekijä on syntynyt 31.1.1947 ja hän jää 55 vuoden ansaitussa eläkeiässä merimieseläkelain mukaiselle vanhuuseläkkeelle. Ennen 1.1.1991 karttunut MEL-eläke on 800 e/kk vuoden 2002 indeksissä. Vuoden 1991 alun jälkeen on ollut lisäksi seuraavat kaksi työsuhdetta:

1) Työsuhde 1.9.1993—31.8.1994, jonka eläkepalkka on 2 000 e/kk vuoden 2002 indeksissä:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.9.1993—31.8.1994 on 12 kk.

Eläke on $\frac{12}{600}$ x 2 000 = 40,00 e/kk.

2) Työsuhde 1.2.1995—31.1.2002, jonka eläkepalkka on 2 300 e/kk vuoden 2002 indeksissä.

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.2.1995—31.1.2002 on 84 kk.

Eläke on $\frac{84}{600}$ x 2 300 = 322,00 e/kk.

Eläkkeet yhteensä ovat 800,00 + 40,00 + 322,00 = 1 162,00 e/kk.

MEL:n pääsäännön mukaan eläke voi enintään olla 50 prosenttia kymmenen viimeisen kalenterivuoden (1992—2001) keskimääräisistä ansioista.

12 kk x 2 000 e/kk =	24 000 euroa
83 kk x 2 300 e/kk =	190 900 euroa
95 kk	214 900 euroa

$$\frac{214\,900}{95} = 2\,262{,}11 \text{ e/kk}$$

2 262,11 x 50 % = 1 131,06 e/kk.

MEL-pääsäännön mukaan laskettuna eläke on 1 131,06 e/kk.

TEL-takuusääntö:

Ennen vuotta 1991 karttunut MEL-eläke 1,5 prosentin karttumalla on 600 e/kk.
Eläkkeet työsuhteista 1.9.1993—31.8.1994 ja 1.2.1995—31.1.2002 1,5 %:n karttumalla:

Työsuhde 1.9.1993—31.8.1994:

$$\frac{12}{800} \text{ x } 2\,000 = 30 \text{ e/kk}$$

Työsuhde 1.2.1995—31.1.2001:

$$\frac{84}{800} \text{ x } 2\,300 = 241{,}50 \text{ e/kk}$$

Eläkkeet yhteensä ovat 600,00 + 30,00 + 241,50 = 871,50 e/kk.

TEL:n mukainen katto, 2 300 e/kk x 60 % = 1 380 e/kk ei vaikuta.

Koska TEL-takuusäännön mukaan laskettu eläke on pienempi, myönnetään eläke MEL-pääsäännön mukaan eli eläke on 1.2.2002 alkaen 1 131,06 e/kk.

MEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä

* **Lasketaan eläkkeeseen oikeuttava aika jatkuvasta MEL-työsuhteesta vuoden 1990 jälkeiseltä ajalta**
  - otetaan huomioon työsuhdeaika
  - otetaan huomioon tuleva aika
  - otetaan huomioon yleinen tai ansaittu eläkeikä
* **Lasketaan eri aikoihin liittyvät karttumat jatkuvasta työsuhteesta**

pääsäännön mukaan	TEL-takuusäännön mukaan
- ennen 1.6.1956 (1 %)	- ennen 1.6.1956 (0,75 %)
- jälkeen 1.6.1956 (2 %)	- jälkeen 1.6.1956 (1,5 %)
- tuleva aika 50—60 v. (1,7 %)	- 60 v. iän täytt.vuodesta (2,5 %)
- tuleva aika 60—65 v. (1,3 %)	- tuleva aika 50—60 v. (1,2 %)
	- tuleva aika 60—65 v. (0,8 %)

* **Lasketaan MEL-työsuhteen eläkepalkka**
  - tarkistetaan ansiot päättymisvuoden tasoon
  - vajaa eläketapahtumavuosi tai työsuhteen päättymisvuosi jätetään pois yli kolme vuotta jatkuneissa työsuhteissa
* **Lasketaan työsuhteen eläke sekä pääsäännön että takuusäännön mukaan, joista suurempi valitaan**
* **Lasketaan MEL-eläkkeet yhteen ajalta ennen ja jälkeen 1.1.1991**
* **Lasketaan eläkkeeseen työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Tutkitaan vapaakirjaeläkkeen kertasuorituksen edellytykset**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon ensisijaiset etuudet ja julkiset työeläkkeet**
* **Tutkitaan automaattisen katkaisun vaikutus yhteensovitettuun eläkkeeseen**
* **Lasketaan varhennusvähennys tai lykkäyskorotus**.

5 YEL-ELÄKE

5.1 Yrittäjien eläkelaki (YEL) 1
5.1.1 Laskentaperiaatteet ja etuudet 2
5.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika 2
5.3 Eläkkeen karttuminen 2
5.4 Eläkkeen perusteena oleva työtulo 3
5.5 Eläkkeen korotukset 4
5.5.1 Työeläkelisä 4
5.5.2 Lapsikorotus 4
5.5.3 Lykkäyskorotus 4
5.6 Tekninen katkaisu 4
5.7 Eläkelajit 5
5.7.1 Vanhuuseläke 5
5.7.2 Varhennettu vanhuuseläke 5
5.7.3 Työttömyyseläke 5
YEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä 8

5.1 Yrittäjien eläkelaki (YEL)

Yrittäjien eläkelaki, YEL, tuli voimaan 1.1.1970. Lain piiriin kuuluu

* 18—64-vuotias
* Suomessa asuva yrittäjä, jonka työtulo on keskimäärin vähintään 363,36 euroa vuodessa vuoden 1966 indeksitasossa 142 (5 381,31 e/v indeksissä 2103 v. 2003), eli TEL:n raja kerrottuna kahdellakymmenelläneljällä ja
* jonka yrittäjätoiminta on jatkunut yhtäjaksoisesti ainakin neljä kuukautta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 18 vuotta,
* jolla ei ole oikeutta yrittäjätoimintansa perusteella muun lain mukaiseen eläkkeeseen,
* joka ei saa täysitehoista eläkettä (eläkkeessä mukana tuleva aika) eikä YEL:n mukaista varhennettua vanhuuseläkettä ja
* jolla ei ole aikaisemman työskentelyn perusteella täyttä eläketurvaa (A 31/2001).

Jos yrittäjän työtulo ei yllä YEL:n alarajaan, mutta muuten edellytykset täyttyvät, voidaan hänelle myöntää vapaaehtoinen YEL-vakuutus.

5.1.1 Laskentaperiaatteet ja etuudet

Eläke lasketaan erikseen jokaisesta vähintään neljä kuukautta kestäneestä yrittäjätoimintajaksosta. Karttumisprosentit ja eläkelajit ovat samat kuin TEL:ssä.

5.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika

Eläkkeeseen oikeuttaa yrittäjätoiminta, joka on kestänyt vähintään neljä kuukautta. Eläkkeeseen oikeuttaa TEL:n tavoin myös tuleva aika ja täysitehoinen eläkeaika. Työeläkelisään sen sijaan oikeuttavat vain kuntoutusetuuspäivät.

Eläkettä laskettaessa otetaan huomioon aika 23-vuotispäivästä aikaisintaan 1.1.1970 alkaen. Yrittäjätoiminta oikeuttaa kuitenkin työkyvyttömyyseläkkeeseen ja perhe-eläkkeeseen, jos yrittäjä tulee työkyvyttömäksi tai kuolee alle 23-vuotiaana ja eläkkeeseesen oikeuttavaksi ajaksi voidaan lukea aika työkyvyttömäksi tulosta tai kuolinpäivästä eläkeikään. Eläkettä karttuu tällöin vain tulevalta ajalta.

5.3 Eläkkeen karttuminen

Eläke karttuu kuukauden tarkkuudella (kuukausitekniikka) 23-vuotispäivästä lähtien. Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa. Karttumiskerroin on 1/800 kuukaudessa.

$$\text{Eläke} = \frac{\text{Eläkk.oik.kk}}{800} \text{ x eläkkeen perusteena oleva työtulo}$$

Sen vuoden alusta, jolloin yrittäjä täyttää 60 vuotta, eläkettä karttuu yrittäjätoiminnasta 2,5 prosenttia vuodessa. Karttumiskerroin on 1/480 kuukaudessa. Eläkettä voi karttua korotetun karttuman mukaan aikaisintaan 1.1.1994 alkaen.

$$\text{Eläke} = \frac{\text{Eläkk.oik.kk}}{480} \text{ x eläkkeen perusteena oleva työtulo}$$

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta eläkettä karttuu kuitenkin 1,2 % vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään asti ja 0,8 % 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään kuten TEL:ssä.

Tulevalta ajalta ja täysitehoiselta eläkeajalta karttuu eläkettä kuitenkin 1,5 %:n mukaan, jos ennen vuotta 1943 syntyneellä yrittäjällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. (A 46/95)

Eläke yhteensovitetaan eli rajataan 60 prosenttiin korkeimmasta eläkkeen perusteena olevasta ansiosta (ks. tarkemmin Luku 9).

Kun eläke lasketaan kuukauden tarkkuudella, voi saman yrittäjäjakson eri karttuma-ajoilta jäädä täysien kuukausien yli ns. jäännöspäiviä. Nämä jäännöspäivät siirretään aina seuraavaan yhtäjaksoisen yrittäjätoiminnan karttumajaksoon. Jäännöspäivillä on merkitystä ainoastaan silloin, kun niistä tulee yhteensä yksi eläkkeeseen oikeuttava kuukausi.

5.4 Eläkkeen perusteena oleva työtulo

Yrittäjälle vahvistetaan työtuloksi se palkka, joka yrittäjälle olisi kohtuudella maksettava, jos hänen työtään tekemään palkattaisiin vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. Työtuloksi voidaan vahvistaa myös sellainen korvaus, jonka voidaan keskimäärin katsoa vastaavan tällaista työtä. Työtuloa ei voi vahvistaa korkeammaksi kuin 8 409,40 euroa vuodessa vuoden 1970 indeksissä 197 (89 771,41 euroa vuonna 2003).

Eläkkeen perusteena oleva työtulo on yrittäjälle 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen vahvistettujen työtulojen painotettu keskiarvo päivän tarkkuudella laskettuna. Painoina käytetään eri työtulojaksoihin sisältyvien päivien lukumäärää. Jos työkyvyttömyys- tai perhe-eläke alkaa ennen 23 vuoden ikää, eläkkeeseen oikeuttava aika otetaan huomioon eläketapahtumasta alkaen. Työtulot otetaan huomioon yrittäjätoimintajakson alusta.

Maksamattomat vakuutusmaksut myönteistä eläkepäätöstä edeltävien viiden vuoden ajalta peritään yrittäjän eläkkeestä. Näitä viittä vuotta edeltäneiltä vuosilta maksamatta jääneet vakuutusmaksut sen sijaan pienentävät pysyvästi eläkkeen perusteena olevaa työtuloa.

Työtuloa pienennetään maksamattomien vakuutusmaksujen suhteessa vuosittain jokaiselta työtulojaksolta erikseen. Työtulojakso tarkoittaa sitä ajanjaksoa, jolloin työtulo on pysynyt samana. Jos maksuja ei ole maksettu lainkaan jonakin vuonna joltakin työtulojaksolta, on työtulo tämän vuoden kyseiseltä työtulojaksolta nolla euroa. Jos maksuja on maksettu puolet vaadittavasta määrästä, on työtulo kyseisen vuoden työtulojaksosta 50 % vahvistetusta työtulosta. Maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät yrittäjän työtuloa vasta vuodesta 1993 lähtien. (A 41/97)

5.5 Eläkkeen korotukset

5.5.1 Työeläkelisä

YEL:ssä työeläkelisä lasketaan kuten TEL:ssä, mutta siihen oikeuttaa yrittäjien osalta vain kuntoutusetuusaika vuodesta 1994 lähtien. YEL-yrittäjien ansiopäivärahat eivät oikeuta työeläkelisään. Työeläkelisäprosentti on valmiiksi laskettuna Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriotteella työntekijöiden ja yrittäjien osalta erikseen.

5.5.2 Lapsikorotus

YEL:ssä lasketaan lapsikorotukset kuten TEL:ssä, mutta YEL:n myöhäisemmän voimaantulon takia lapsikorotuksia maksetaan nuoremmille yrittäjille (ks. Liite 2).

5.5.3 Lykkäyskorotus

Lykkäyskorotus on 0,6 prosenttia lykkäyskuukautta kohden kuten TEL:ssä.

5.6 Tekninen katkaisu

Yrittäjätoimintaan tehdään TEL:n tapaan tekninen katkaisu aikaisintaan 1.1.1989 lukien, jos

* työtuloa on korotettu vähintään yhdellä kolmanneksella. Tekninen katkaisu tehdään myös silloin, kun työtulon enimmäismäärän ylittymisen johdosta täysimääräistä kolmanneksen korotusta ei ole voitu vahvistaa.

* työtuloa on alennettu vähintään yhdellä neljänneksellä.

Työtuloa on tarkistettava viimeistään neljän vuoden kuluessa työpanoksessa tapahtuneesta muutoksesta. Työtulon pienentäminen maksamattomien maksujen vuoksi ei aiheuta teknistä katkaisua.

Eläke lasketaan erikseen katkaisua edeltävältä ja sen jälkeiseltä jaksolta. Tekninen katkaisu poistetaan, jos eläketapahtuma sattuu ennen kuin neljä vuotta on kulunut teknisestä katkaisusta, tai jos yrittäjätoiminta ei jatku neljää kuukautta teknisen katkaisun jälkeen (A 14/89).

YEL:ssä ei tehdä automaattista katkaisua.

5.7 Eläkelajit

5.7.1 Vanhuuseläke

Vanhuuseläke voi alkaa 65-vuotiaana, vaikka yrittäjätoiminta jatkuisikin vanhuuseläkkeelle siirryttäessä.

5.7.2 Varhennettu vanhuuseläke

Varhennusvähennysprosentti on YEL:ssä 0,4 %/kk kuten TEL:ssä. TEL:stä poiketen yrittäjätoiminta voi kuitenkin jatkua eläkkeelle siirryttäessä.

Jos yrittäjällä on YEL:n mukaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aikana YEL-toimintaa, ei tämä YEL-toiminta kartuta uutta eläkettä. Sen sijaan muu työskentely varhennetun vanhuuseläkkeen aikana kartuttaa uutta eläkettä.

5.7.3 Työttömyyseläke

Yrittäjä voi saada työttömyyseläkkeen, koska hänellä on mahdollisuus saada yritystoiminnan perusteella työttömyyspäivärahaa 1.1.1995 tulleen lainmuutoksen johdosta. Työttömyyspäivärahan saamisehdot poikkeavat kuitenkin työntekijän vastaavista.

Jotta yrittäjällä olisi oikeus työttömyyspäivärahaan, on hänen pitänyt toimia yrittäjänä vähintään kaksi vuotta (1.1.1995 jälkeen) työttömyyttä edeltäneen neljän vuoden aikana (A 4/98). YEL:n työtulon on lisäksi oltava vähintään 8 520 e/v vuonna 2003.

Yrittäjälle voidaan maksaa työttömyyspäivärahaa enintään 500 päivältä neljän peräkkäisen kalenterivuoden aikana. Yrittäjällä ei ole lisäpäiväoikeutta (A 11/95).

Yrityksen myyntivoiton jaksotus työtulon perusteella kuluttaa yrittäjillä jälkikarenssiaikaa, koska tällöin ei makseta työttömyyspäivärahaa. Jos yritystoimintaa ei ole lopetettu, mutta se on todisteellisesti keskeytetty, yrittäjälle maksetaan päivärahaa vasta, kun neljän kuukauden odotusaika on kulunut. Tällöin myös tämä neljän kuukauden aika kuluttaa jälkikarenssiaikaa. (A 37/99)

Esimerkki 5.1 Yrittäjän vanhuuseläke

Yrittäjä on syntynyt 15.3.1937. Yrittäjätoiminta 1.1.1970 alkaen, jolloin vahvistettu työtulo on 3 700 e/v. Yrittäjä jää vanhuuseläkkeelle 1.4.2002.

Työtulo vuoden 2002 TEL-indeksissä on

$$3\,700 \times \frac{2054}{197} = 38\,577{,}66 \text{ e/v} = 3\,214{,}81 \text{ e/kk.}$$

1,5 prosentin karttuminen:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.1970—31.12.1996 on 324 kk.

$$\frac{324}{800} \times 3\,214{,}81 = 1\,302 \text{ e/kk}$$

2,5 prosentin karttuminen:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.1997—15.3.2002 on 62 kk.

$$\frac{62}{480} \times 3\,214{,}81 = 415{,}25 \text{ e/kk}$$

Vanhuuseläke 1.4.2002 alkaen on 1 302 + 415,25 = 1 717,25 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 3 214,81 = 1 928,89 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 5.2 Yrittäjän työkyvyttömyyseläke, yrittäjällä maksamattomia vakuutusmaksuja

Yrittäjä on syntynyt 11.8.1944. Yrittäjätoiminta 1.1.1970—30.4.2002. Työtulo 2 500 e/v 1.1.1970—31.12.1984 ja 6 700 e/v 1.1.1985 alkaen. Työkyvyttömyys alkaa 1.5.2002. Yrittäjä ei ole maksanut vuoden 1993 vakuutusmaksuja, joten tämän vuoden työtulo on 0 euroa. TEL-työsuhteesta karttunut eläke on 70 e/kk ja eläkepalkka 2 000 e/kk vuoden 2002 indeksissä. Yrittäjällä on yksi alle 18-vuotias lapsi.

Eläkkeen perusteena oleva työtulo

Työtulojakso	Työtulo alkamisvuoden indeksissä	Työtulo v. 2002 indeksissä (2054)
1.1.1970—31.12.1984 = 5400 pv	2 500,00 e/v	26 065,99 e/v
1.1.1985—31.12.1992 = 2880 pv	6 700,00 e/v	12 648,71 e/v
1.1.1993—31.12.1993 = 360 pv	0 e/v	0 e/v

1.1.1994—30. 4.2002 10 394,85 e/v 12 648,71 e/v
= 3000 pv

$$\frac{5400 \times 26\,065{,}99 + 2880 \times 12\,648{,}71 + 360 \times 0 + 3000 \times 12\,648{,}71}{5400 + 2880 + 360 + 3000} =$$

18 482,02 e/v = 1 540,17 e/kk

Yrittäjänäoloaika, jolta karttuu eläkettä 1,5 prosentin mukaan on 1.1.1970—30.4.2002 = 32 v 4 kk = 388 kk.

$$\frac{388}{800} \times 1\,540{,}17 = 746{,}98 \text{ e/kk}$$

Tuleva aika 60 vuoden iän täyttämispäivään saakka on 1.5.2002—11.8.2004 = 2 v 3 kk 11 pv = 27 kk 11 pv. Karttuma on 1,2 prosenttia vuodessa.

$$\frac{27}{1000} \times 1\,540{,}17 = 41{,}58 \text{ e/kk}$$

Tuleva aika 60 vuoden iän täyttämispäivän jälkeisestä päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään = 60 kk. Jäännöspäivistä ei tule täyttä kuukautta. Karttuma on 0,8 prosenttia vuodessa.

$$\frac{60}{1500} \times 1\,540{,}17 = 61{,}61 \text{ e/kk}$$

YEL-eläke yhteensä on 746,98 + 41,58 + 61,61 = 850,17 e/kk.

Korotus yhdestä lapsesta on 3 prosenttia YEL-eläkkeen määrästä. Lapsikorotus on 0,03 x 850,17 = 25,51 e/kk.

Työkyvyttömyyseläke yhteensä on

850,17 + 25,51 + 70 = 945,68 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 000 = 1 200 e/kk.Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

YEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä

* **Selvitetään eläkkeeseen oikeuttava aika jatkuvasta yrittäjätoimintajaksosta**
  - yrittäjätoiminta 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen
  - tuleva aika
* **Lasketaan eläkkeen perusteena oleva työtulo**
  - lasketaan maksamattomien vakuutusmaksujen vaikutus työtuloon
  - tarkistetaan työtulot päättymisvuoden tasoon
  - lasketaan painotettu keskiarvo eri työtulojaksoista, joissa on otettu huomioon maksamattomat maksut
* **Selvitetään eri aikoihin liittyvät karttumat**
  - 1.1.1970 alkaen (1,5 %)
  - 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta (2,5 %)
  - tuleva aika 50—60 v. (1,2 %)
  - tuleva aika 60—65 v. (0,8 %)
* **Lasketaan YEL-eläke**
* **Lasketaan eri yrittäjätoiminnoista muodostuneet eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan eläkkeeseen työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Tutkitaan vapaakirjaeläkkeen kertasuorituksen edellytykset**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon ensisijaiset etuudet ja julkisen puolen työeläkkeet**
* **Lasketaan varhennusvähennys tai lykkäyskorotus**.

6 MYEL-ELÄKE

6.1 Maatalousyrittäjien eläkelaki (MYEL) 1
6.1.1 Laskentaperiaatteet ja etuudet 2
6.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika 2
6.3 Eläkkeen karttuminen 2
6.4 Eläkkeen perusteena oleva työtulo 2
6.4.1 Tulevan ajan työtulo 3
6.5 Eläkkeen korotukset 3
6.6 Eläkelajit 3
MYEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä 7

6.1 Maatalousyrittäjien eläkelaki (MYEL)

Maatalousyrittäjien eläkelaki, MYEL, tuli voimaan 1.1.1970 kuten YEL. Lain piiriin kuuluu

* 18—64-vuotias Suomessa asuva maatalousyrittäjä ja perheyrityksen jäsen,
* jonka työtulo on vähintään 181,68 euroa vuodessa indeksissä 142 (2 690,66 e/v v. 2003), eli sama kuin TEL:n alaraja kerrottuna kahdellatoista,
* jonka toiminta maatalousyrittäjänä on jatkunut yhtäjaksoisesti ainakin neljä kuukautta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 18 vuotta,
* joka ei saa täysitehoista eläkettä (eläkkeessä mukana tuleva aika) eikä MYEL:n mukaista varhennettua vanhuuseläkettä ja
* jolla ei ole aikaisemman työskentelyn perusteella täyttä eläketurvaa A 31/2001).

Suurin osa MYEL:n piiriin kuuluvista maatalousyrittäjistä on maatalouden harjoittajia. He kuuluvat pakollisen vakuutuksen piiriin, jos maatilalla on vähintään viisi hehtaaria maatalousmaata ja työtulo on vähintään alarajan suuruinen. MYEL:ssä tarkoitettuja maatalousyrittäjiä ovat myös sellaiset henkilöt, jotka harjoittavat poronhoitoa tai ammattimaista kalastusta olematta kuitenkaan työsuhteessa.

Jos maatalousyrittäjän työtulo tai maatilatalouden harjoittajan tilan koko eivät yllä alarajoihin, voidaan hänelle myöntää vapaaehtoinen MYEL-vakuutus.

6.1.1 Laskentaperiaatteet ja etuudet

Maatalousyrittäjien eläke määräytyy pääasiallisesti kuten YEL:ssä. Lisäksi maatilatalouden harjoittaja voi saada luopumistukea, mikäli hän pysyvästi luopuu maatalouden harjoittamisesta.

6.2 Eläkkeeseen oikeuttava aika

Eläkkeeseen oikeuttaa toiminta maatalousyrittäjänä, joka on kestänyt vähintään neljä kuukautta MYEL:n voimaantulon (1.1.1970) jälkeen samalla tavalla kuin

YEL:ssä. Eläkkeeseen oikeuttavat tuleva aika ja täysitehoinen eläkeaika samoin kuin YEL:ssä. Työeläkelisään oikeuttavat YEL:n tavoin vain kuntoutusetuuspäivät.

6.3 Eläkkeen karttuminen

Eläke karttuu kuten YEL:ssä (ks. 5.3).

6.4 Eläkkeen perusteena oleva työtulo

Työtuloksi vahvistetaan se työtulo, jota maatalousyrittäjän voidaan kohtuudella arvioida jatkuvasti saavan toiminnastaan maatalousyrittäjänä. Maatilataloudessa pellon ja metsän perustyötulo sekä peltotyötulon normaalialue lasketaan koko maatilan eli viljelmän pinta-alan perusteella. Viljelmän työtulo jaetaan maatilalla työskentelevien maatilatalouden harjoittajien kesken heidän työpanostensa suhteessa.

Kalastajan työtulo määräytyy pääsääntöisesti kalastustoiminnasta saadun nettotulon perusteella. Poronomistajalle työtulo lasketaan porojen määrän ja tehtyjen työpäivien mukaan.

Pääsääntöisesti eläkkeen perusteena oleva työtulo on maatalousyrittäjälle 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen vahvistettujen työtulojen painotettu keskiarvo päivän tarkkuudella laskettuna kuten YEL:ssä. Jos maatalousyrittäjälle on vahvistettu työtuloa koko 1.1.1983—31.12.1991 väliselle ajalle, huomioon otetaan vain 1.1.1983 jälkeiset työtulot, jos eläkkeen perusteena oleva työtulo näin laskettuna on suurempi kuin pääsäännön mukaan. (A 27/91, A 3/92)

MYEL:n maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät työtuloa ja peritään eläkkeestä samoin kuin YEL:ssä (ks. 5.4). (A 41/97)

6.4.1 Tulevan ajan työtulo

Maatalousyrittäjän tulevan ajan työtulo lasketaan pääsääntöisesti työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneiden neljän vuoden työtulojen keskimääränä. Tätä neljää vuotta pidennetään niin monella vuodella kuin maatalousyrittäjän ikä työkyvyttömyyden alkaessa ylittää 52 vuotta, enintään kuitenkin kahdeksaan vuoteen seuraavan taulukon mukaisesti:

Taulukko 6.1

Ikä työkyvyttömyyden alkaessa	Tulevan ajan työtulon perusteena olevien vuosien lukumäärä
52 tai vähemmän	4
53	5
54	6
55	7
56 tai enemmän	8

6.5 Eläkkeen korotukset

Eläkkeen korotukset lasketaan kuten YEL:ssä (ks. 5.5).

6.6 Eläkelajit

MYEL:n mukaan myönnetään eläkkeitä samoin kuin YEL:ssä (ks. 5.7). Työttömyyspäivärahaan vaadittavaksi MYEL-työtuloksi riittää kuitenkin 400 e/kk. Sivutoimisella maatalousyrittäjällä voi olla lisäpäiväoikeus muun työsuhteen perusteella.

Maatilatalouden harjoittaja voi tietyin edellytyksin saada luopumistukea, jos hän luovuttaa maatilan peltomaan ja tuotantorakennukset tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle tai jos hän luovuttaa maatilan peltomaat lisämaaksi lähialueen muille viljelijöille. Luopumistuki ei perustu MYEL:iin vaan luopumistuesta annettuun erityislakiin, mutta tuen suuruus määräytyy osittain samoin kuin MYEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke.

Luopumistuki koostuu perusmäärästä ja täydennysosasta. Perusmäärä lasketaan lähes samoin kuin MYEL:n työkyvyttömyyseläke. Luopumistuen tulevan ajan eläkkeen laskenta poikkeaa MYEL:n tulevan ajan laskennasta siten, että kaikkien vuosien keskiarvo on perusteena tulevan ajan työtulon laskennassa.

Luopumistuen täydennysosa on yhtä suuri kuin luopujan kansaneläke olisi. Täydennysosaa vähentää mm. luopumistuen perusmäärä. Koko luopumistuen maksaa Maatalousyrittäjien eläkelaitos. (A 33/99, A 10/2000, A 5/2002)

Esimerkki 6.1 Maatalousyrittäjän työkyvyttömyyseläke

Maatalousyrittäjä on syntynyt 15.9.1942. Yrittäjätoiminta 1.1.1970—19.5.2002. Työkyvyttömyys 20.5.2002 alkaen. LEL-ansioista karttunut eläke on 9,45 e/kk vuoden 2002 indeksissä. Vuonna 1993 vakuutusmaksuja on maksettu vain osa. Maksamattomien vakuutusmaksujen vuoksi työtulo vuonna 1993 on 7 700 e/v.

MYEL-eläke

Työtulot:

1.1.1970 alkaen	350,00 e/v
1.1.1972 alkaen	1 700,00 e/v
1.8.1986 alkaen	10 000,00 e/v
1.1.1993 alkaen	7 700,00 e/v
1.1.1994 alkaen	14 489,27 e/v

Ansaittu eläke:

Eläkkeeseen oikeuttava aika:
1.1.1970—31.12.2001 = 32 v = 384 kk
1.1.—19.5.2002 = 4 kk 19 pv (jäännöspäivät lisätään tulevaan aikaan).

Työtulojaksot	Työtulo alkamis-vuoden indeksissä	Työtulo v. 2002 indeksissä (2054)
1.1.70—31.12.71 = 720 pv	350,00 e/v	3 649,24 e/v
1.1.72—30. 7.86 = 5250 pv	1 700,00 e/v	14 136,84 e/v
1.8.86—31.12.92 = 2310 pv	10 000,00 e/v	17 630,90 e/v
1.1.93—31.12.93 = 360 pv	7 700,00 e/v	9 369,55 e/v
1.1.94—19.5.2002 = 3019 pv	14 489,27 e/v	17 630,90 e/v

Keskimääräinen kuukausityötulo pääsäännön mukaan:

$$\frac{720 \times 3\,649{,}24 + 5250 \times 14\,136{,}84 + 2310 \times 17\,630{,}90 + 360 \times 9\,369{,}55 + 3019 \times 17\,630{,}90}{720 + 5250 + 2310 + 360 + 3019}$$

= 14 939,01 e/v = 1 244,92 e/kk

Keskimääräinen kuukausityötulo 1.1.1983—19.5.2002:

1.1.83—30. 7.86 = 14 136,84 e/v	1290 pv
1.8.86—31.12.92 = 17 630,90 e/v	2310 pv
1.1.93—31.12 93 = 9 369,55 e/v	360 pv
1.1.94—19.5.2002 = 17 630,90 e/v	3019 pv

$$\frac{1290 \text{ x } 14\,136{,}84 + 2310 \text{ x } 17\,630{,}90 + 360 \text{ x } 9\,369{,}55 + 3019 \text{ x } 17\,630{,}90}{1290 + 2310 + 360 + 3019} =$$

16 558,91 e/v = 1 379,91 e/kk

Eläkkeen perusteena oleva työtulo 1.1.1983 jälkeisistä työtuloista laskettuna on suurempi kuin pääsäännön mukaan laskettuna.

Eläke $\frac{384}{800}$ x 1 379,91 = 662,36 e/kk

$\frac{4}{480}$ x 1 379,91 = 11,50 e/kk

Tulevan ajan eläke:

Koska maatalousyrittäjä on työkyvyttömyyden alkaessa 59-vuotias, tulevan ajan työtulo on työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltäneiden kahdeksan vuoden työtulojen keskimäärä.

Työtulo 20.5.1994—19.5.2002 on 17 630,90 e/v = 1 469,24 e/kk.

Tuleva aika 60 vuoden iän täyttämispäivään saakka on 20.5.—15.9. 2002 = 3 kk 26 pv + 19 pv = 4 kk 15 pv. Karttuma on 1,2 prosenttia vuodessa.

$\frac{4}{1000}$ x 1 469,24 = 5,88 e/kk

Tuleva aika 60 vuoden täyttämispäivän jälkeisestä päivästä 65 vuoden iän täyttämispäivään = 60 kk + 15 pv. Karttuma on 0,8 prosenttia vuodessa.

$\frac{60}{1500}$ x 1 469,24 = 58,77 e/kk

MYEL-eläke yhteensä on 662,36 + 11,50 + 5,88 + 58,77 = 738,51 e/kk.

LEL- ja MYEL-eläkkeet yhteensä ovat 9,45 + 738,51 = 747,96 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 469,24 = 881,54 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 6.2 Maatalousyrittäjän vanhuuseläke

Maatalousyrittäjä on syntynyt 15.6.1937. Hän jää vanhuuseläkkeelle 1.7.2002. MYEL-toiminta 1.1.1986 alkaen. Työtulo vuoden 2002 indeksissä on 12 600 e/v. Päättyneistä TEL-työsuhteista karttunut eläke on 590 e/kk ja korkein TEL-eläkepalkka 2 200 e/kk vuoden 2002 indeksissä.

Eläkkeen perusteena oleva työtulo 12 600 e/v = 1 050 e/kk.

Eläkkeeseen oikeuttava aika

1.1.1986—31.12.1996 = 132 kk (1,5 %)

$\frac{132}{800}$ x 1 050 = 173,25 e/kk

1.1.1997—15.6.2002 = 65 kk (2,5 %)

$\frac{65}{480}$ x 1 050 = 142,19 e/kk

Eläke yhteensä on 315,44 e/kk.

TEL- ja MYEL-vanhuuseläkkeet 1.7.2002 alkaen ovat yhteensä
590 + 315,44 = 905,44 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 200 = 1 320 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

MYEL-eläkkeen laskenta eläketapahtuman yhteydessä

* **Selvitetään eläkkeeseen oikeuttava aika jatkuvasta yrittäjätoimintajaksosta**
  - yrittäjätoiminta 23 vuoden iän täyttämisen jälkeen
  - tuleva aika
* **Lasketaan eläkkeen perusteena oleva työtulo**
  - lasketaan maksamattomien vakuutusmaksujen vaikutus työtuloon
  - tarkistetaan työtulot päättymisvuoden tasoon
  - lasketaan painotettu keskiarvo eri työtulojaksoista, joissa on otettu huomioon maksamattomat maksut (huom. 1.1.1983—31.12.1991, ks. 6.4)
* **Selvitetään eri aikoihin liittyvät karttumat**
  - 1.1.1970 alkaen (1,5 %)
  - 60 vuoden iän täyttämisvuoden alusta (2,5 %)
  - tuleva aika 50—60 v. (1,2 %)
  - tuleva aika 60—65 v. (0,8 %)
* **Lasketaan MYEL-eläke**
* **Lasketaan eri yrittäjätoiminnoista muodostuneet eläkkeet yhteen**
* **Lasketaan eläkkeeseen työeläkelisä ja lapsikorotus**
* **Lasketaan yksityisen puolen eläkelakien mukaiset eläkkeet yhteen**
* **Tutkitaan vapaakirjaeläkkeen kertasuorituksen edellytykset**
* **Yhteensovitetaan yksityisen puolen eläke ottaen huomioon ensisijaiset etuudet ja julkisen puolen työeläkkeet**
* **Lasketaan varhennusvähennys tai lykkäyskorotus**.

7 OSA-AIKAELÄKE

7.1 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset 1
7.2 Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma 2
7.3 Vakiintunut ansiotaso 2
7.4 Ansionalenema 4
7.5 Osa-aikaeläkkeen määrä 4
7.6 Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkkeen ajalta 6
7.7 Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke 6

Osa-aikaeläkkeen tarkoituksena on antaa ikääntyvälle työntekijälle mahdollisuus käyttää jäljellä olevaa työkykyään ja työhaluaan hyväkseen joustavasti, mikäli osa-aikatyötä on tarjolla. Vähentämällä työpanostaan voi 56 vuotta täyttänyt henkilö tietyin edellytyksin jäädä osa-aikaeläkkeelle, jolloin eläke korvaa osittain ansioiden menetystä. Osa-aikaeläkkeen alaikäraja on alennettu tilapäisesti 58 vuodesta 56 vuoteen 1.7.1998—31.12.2002 (A 11/98, A 23/99). Vuoden 2003 alusta alaikäraja on 58 vuotta vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneillä (A 13/2002, A 25/2002).

Osa-aikaeläkkeitä voidaan myöntää muiden yksityisen puolen eläkelakien paitsi TaEL:n mukaan. (A 7/96)

7.1 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset

Osa-aikaeläke voidaan myöntää yksityisellä puolella 56 (58) vuotta mutta ei 65 vuotta täyttäneelle henkilölle seuraavin edellytyksin:

(1) Henkilö on ollut pitkään työelämässä ja kuulunut työeläkelakien piiriin osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta edeltäneiden viimeisten 15 kalenterivuoden aikana yhteensä vähintään 5 vuotta.

(2) Henkilö on ollut työeläketurvan piiriin kuuluvassa kokoaikaisessa Suomessa vakuutetussa työssä yhteensä vähintään 12 kuukautta osa-aikaeläkkeen alkamista edeltäneiden 18 kuukauden aikana.

(3) Työntekijä vähentää ansiotyötään keskimäärin 16—28 tuntiin viikossa. Yrittäjä sen sijaan vähentää ansiotyönsä puoleen aikaisemmasta vakiintuneesta ansiotasosta. Keskimääräinen työssäoloaika lasketaan enintään 16 viikon ajanjaksolta, jos viikottainen työaika vaihtelee. Työntekijällä ei saa olla osa-aikatyössä yli kuuden viikon katkosta vuosilomaa ja sairauspäiväraha-aikoja lukuunottamatta. Tapaturma- ja liikennevakuutuspäivärahat rinnastetaan sairausvakuutuksen päivärahoihin tässä tilanteessa. Yrittäjä voi lopettaa yrittäjätoimintansa kokonaankin ja siirtyä osa-aikaiseen työsuhteeseen.

(4) Työntekijän osa-aikaisten ansioiden on pienennyttävä työajan vähentymistä vastaavasti 35—70 prosenttiin vakiintuneesta ansiotasosta. Yrittäjällä työtulon on puoliinnuttava. Ansioita on kuitenkin oltava vähintään kyseisen lain alarajan verran.
(5) Henkilöllä on eläkkeessään oikeus tulevaan aikaan.
(6) Henkilö ei saa työeläkelain perusteella omaa perus- tai rekisteröityä lisäeläkettä Suomessa tai ulkomailla. Osa-aikaeläkkeen hakija, joka on työskennellyt myös EU-maassa tai sosiaaliturvasopimusmaassa siten, että työskentely kuuluu sen maan vakuutuksen piiriin, ei voi saada Suomen osa-aikaeläkkeen kanssa rinnakkain eläkettä ulkomailta.

Liitteenä 10 olevaan taulukkoon on koottu yksityisen ja julkisen puolen osa-aikaeläkkeen saamisedellytykset.

7.2 Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma

Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma on se päivä, jolloin kaikki eläkkeen saamisen ehdot ovat olemassa. Käytännössä eläketapahtuma on osa-aikatyöhön siirtymistä edeltävä viimeinen kokoaikatyöpäivä, jos kokoaikatyön ja osa-aikatyön välillä ei ole katkoa.

Jos kokoaikatyön ja osa-aikatyön välillä on katko, eläketapahtuma on osa-aikatyön alkamista edeltänyt päivä, jos muut edellytykset ovat silloin olemassa.

7.3 Vakiintunut ansiotaso

Jotta osa-aikaeläke voidaan laskea, on ensin määriteltävä kokoaikatyöstä saatu vakiintunut ansiotaso. Se määräytyy kaikkien niiden toimintojen perusteella, joista henkilöllä eläketapahtumahetkellä on tulevan ajan oikeus.

TEL-työsuhteen vakiintunut ansiotaso on sen työsuhteen eläkepalkka, jonka perusteella tuleva aika laskettaisiin, jos työntekijä tulisi työkyvyttömäksi osa-aikaeläkkeelle siirtymisen sijaan. Koska vakiintunut ansiotaso lasketaan kuten eläkepalkka, tehdään ansioista myös palkansaajan työeläkemaksuvähennys.

Vakiintunutta ansiotasoa laskettaessa automaattista katkaisua ei oteta huomioon silloin, kun osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma on sattunut 1.4.1998 tai sen jälkeen. Automaattinen katkaisu otetaan kuitenkin huomioon, kun lasketaan kokoaikatyön eläkettä 75 %:n rajaa varten (ks. 7.5) tai osa-aikaeläkkeen jälkeistä eläkettä. (A 11/98)

LEL-työskentelyn vakiintunut ansiotaso on palkansaajan työeläkemaksuvähennyksen jälkeisistä LEL-ansioista laskettu tulevan ajan keskipalkka.

YEL- ja MYEL-toiminnan vakiintunut ansiotaso on osa-aikatyöhön siirtymistä välittömästi edeltäneiden neljän kalenterivuoden vahvistettujen työtulojen keskimäärä, jos yrittäjätoiminta on jatkunut yhtäjaksoisesti. Vajaan osa-aikaeläkkeelle siirtymisvuoden työtuloja ei oteta huomioon. Jos yrittäjätoimintajakso ei ole jatkunut neljää vuotta, vakiintunut ansiotaso on viimeisen yrittäjätoimintajakson työtulojen keskimäärä.

Jos henkilöllä on useita rinnakkaisia työsuhteita tai työsuhteita ja yrittäjätoimintaa, on vakiintunut ansiotaso kaikkien vähintään kuusi kuukautta jatkuneiden toimintojen eläkepalkkojen ja eläkkeen perusteena olevien työtulojen yhteismäärä, jos henkilöllä niistä jokaisesta on oikeus tulevaan aikaan.

Esimerkki 7.1 Työntekijän vakiintunut ansiotaso

Työntekijän työsuhteet ovat

	Eläkepalkka e/kk v. 2002 indeksissä
TEL A: 1.2.1976—31. 1.2002	1 350
TEL B: 1.2.2002—31.10.2002	1 850

Osa-aikaeläke alkaa 1.11.2002. Koska tuleva aika työkyvyttömyyden sattuessa liitettäisiin työsuhteeseen B, vakiintuneena ansiotasona osa-aikaeläkettä laskettaessa pidetään työsuhteen B eläkepalkkaa 1 850 e/kk.

Esimerkki 7.2 Yrittäjän vakiintunut ansiotaso

YEL-työtulot ovat

	Eläkkeen perusteena oleva työtulo e/kk v. 2002 indeksissä
Työtulo A: 1.1.1975—31.12.2000	16 850
Työtulo B: 1.1.2001—31. 8.2002	20 200

Yrittäjän vakiintunut ansiotaso on neljän viimeisen täyden kalenterivuoden keskimääräinen työtulo vuoden 2002 indeksissä

$$\frac{3 \times 16\,850 + 20\,200}{4} = 17\,687{,}50 \text{ e/v.}$$

7.4 Ansionalenema

Osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan ansionalenemasta. Ansionalenema on koko-aikatyöstä saadun vakiintuneen ansiotason ja osa-aikatyöstä saadun ansion erotus.

Ansionalenemaa laskettaessa vakiintunut ansiotaso korotetaan TEL-indeksillä vastaamaan osa-aikaeläkkeen alkamishetken tasoa.

Ansioiden vähentymisen täytyy yleensä vastata työajan alenemaa. Jäljelle jäävän osa-aikaisen ansion tulee työntekijällä olla 35—70 prosenttia vakiintuneesta ansiotasosta ja yrittäjällä 50 prosenttia. Osa-aikaisen ansion täytyy kuitenkin olla vähintään kyseisen lain alarajan suuruinen.

Ansionalenema rinnakkaisista toiminnoista lasketaan siten, että vakiintuneiden ansioiden yhteismäärästä vähennetään osa-aikatöistä saatujen ansioiden yhteismäärä. Näin tehdään, jos oikeus osa-aikaeläkkeeseen on kaikista rinnakkaisista toiminnoista. Kunkin eläkelain mukaisen osa-aikaeläkkeen saaminen edellyttää, että tämän lain mukaista työtä vähennetään.

Jos osa-aikaeläkettä ei haeta kaikista rinnakkaisista toiminnoista, lasketaan ansionalenema kahdella tavalla. Ensiksi lasketaan vakiintuneiden ansioiden yhteismäärä niistä toiminnoista, joista henkilö jää osa-aikaeläkkeelle ja vähennetään tästä yhteismäärästä samojen lakien mukaisten osa-aikatöiden ansioiden määrä. Toiseksi lasketaan vakiintunut ansio kaikista rinnakkaisista toiminnoista ja vähennetään kaikkien osa-aikatöiden ansiot. Näitä kahdella tavalla laskettua ansionalenemaa verrataan keskenään ja pienempi valitaan ansionalenemaksi.

Ansionalenemaa laskettaessa osa-aikatyön palkasta ei vähennetä palkansaajan työeläkemaksua.

Esimerkki 7.3 Ansionaleneman laskeminen

Henkilön kokoaikatyön eläkepalkka on 1 600 e/kk ja kuukausipalkka kokoaikatyön lopussa on 1 920 e/kk. Hän siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.8.2002, jolloin työaika ja ansio vähenevät puoleen. Osa-aikatyön kuukausipalkka on 960 euroa eli 60 % vakiintuneesta ansiotulosta.

Osa-aikaeläkkeen ansionalenema on 1 600 - 960 = 640 e/kk.

7.5 Osa-aikaeläkkeen määrä

Osa-aikaeläkkeen määrä on 50 prosenttia ansionalenemasta.

Osa-aikaeläke voi olla kuitenkin enintään 75 prosenttia eläketapahtumaan mennessä karttuneesta, yhteensovitetusta eläkkeestä. Karttuneeseen eläkkeeseen lisätään ennen yhteensovitusta työeläkelisä. Enimmäismäärään otetaan huomioon yksityisen ja julkisen puolen eläkkeet perusturvan mukaisina. Usein LITA-korvauksia saavilla 75 %:n raja tulee vastaan.

Myös EU/ETA-maassa ja sosiaaliturvasopimusmaissa vakuutetusta työskentelystä karttunut eläke otetaan huomioon enimmäismäärää laskettaessa. Jollei ulkomailla karttuneesta etuudesta saada tietoa, enimmäismäärää laskettaessa voidaan ottaa huomioon sellainen teoreettinen eläke, joka henkilölle olisi karttunut, jos ulkomailla työskentely olisi tapahtunut Suomessa (LA 4/2001).

Esimerkki 7.4 Työntekijän osa-aikaeläke

Työntekijä on syntynyt 8.9.1942. Hän siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2002 alkaen. TEL-työsuhteen eläkepalkka eli vakiintunut ansiotaso on 1 630 e/kk ja 1.7.2002 mennessä karttunut eläke 940 e/kk. Työntekijä vähentää työaikaansa siten, että osa-aikatyön palkka on 60 prosenttia vakiintuneesta ansiotasosta.

Vakiintunut ansiotaso on 1 630 e/kk.

Osa-aikatyön palkka on 0,60 x 1 630 = 978 e/kk.

Ansionalenema on 1 630 - 978 = 652 e/kk.

Osa-aikaeläke on 0,50 x 652 = 326 e/kk.

Osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttunut, yhteensovitettu eläke on 940 e/kk. Enimmäismäärä on 0,75 x 940 = 705 e/kk. Osa-aikaeläke jää alle enimmäismäärän.

Työntekijän osa-aikaeläke on 326 e/kk.

Esimerkki 7.5 Yrittäjän osa-aikaeläke

Yrittäjä on syntynyt 1.6.1942. YEL-toiminta on alkanut 26.6.1982 ja siihen on tehty tekniset katkaisut 31.12.1997 ja 1.1.1999. Yrittäjä vähentää työpanostaan puoleen ja siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2002. Eläkkeelle siirtymiseen mennessä karttunut YEL-eläke on 605 e/kk, aikaisemmista TEL-työsuhteista karttunut eläke 517 e/kk ja LEL-ansioista karttunut eläke 21 e/kk. 1.1.1999 tehty tekninen katkaisu poistetaan, koska eläketapahtuma sattuu ennen kuin neljä vuotta on kulunut katkaisusta.

Vakiintunut ansiotaso:

Työtulojakso	Työtulo alkamis-vuoden indeksissä	Työtulo v.2002 indeksissä
1.1.1998—1.1.1999 (361 pv)	4 400 e/v	4 952,11 e/v
2.1.1999—31.12.2001 (1079 pv)	20 200 e/v	22 211,35 e/v

$$\frac{361 \text{ x } 4\,952{,}11 + 1079 \text{ x } 22\,211{,}35}{361 + 1079} = 17\,884{,}55 \text{ e/v} = 1\,490{,}38 \text{ e/kk}$$

Ansionalenema on 0,50 x 1 490,38 = 745,19 e/kk.
Osa-aikaeläke on 0,50 x 745,19 = 372,60 e/kk.

Karttunut eläke yhteensä on 605 + 517 + 21 = 1 143 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 2 500 (TEL-vapaakirjan eläkepalkka) = 1 500 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Enimmäismäärä on 0,75 x 1 143 = 857,25 e/kk. Eläke jää alle enimmäismäärän.

Yrittäjän osa-aikaeläke on 372,60 e/kk.

7.6 Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkkeen ajalta

Osa-aikaeläkkeellä olevalla karttuu eläkettä sekä osa-aikatyöstä että osa-aikaeläkkeen perusteena olevasta ansionalenemasta.

Osa-aikatyöstä karttuu eläkettä kuten muustakin ansiotyöstä normaalien karttumissääntöjen mukaan 1,5 prosenttia sen vuoden alkuun, jolloin henkilö täyttää 60, ja siitä eteenpäin 2,5 prosenttia vuodessa.

Osa-aikaeläkeajalta karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa siitä ansionalenemasta, jonka mukaan osa-aikaeläke ensimmäisen kerran laskettiin. Ansionalenema tarkistetaan eläkettä laskettaessa indeksillä eläketapahtumahetken tasoon. Osa-aikaeläkkeen ajalta karttuneet eläkkeenosat lisätään myöhemmin myönnettävään eläkkeeseen.

7.7 Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke

Vanhuuseläke alkaa 65 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta osa-aikaeläkkeen jälkeen, kun henkilö lopettaa osa-aikatyön eläkeiän täytettyään. Vanhuuseläke koostuu silloin kolmesta osasta:

(1) osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta kokoaikatyön eläkkeestä,
(2) osa-aikaeläkkeen aikaisesta osa-aikatyöstä karttuneesta eläkkeestä,
(3) osa-aikaeläkkeen perusteena olevasta ansionalenemasta karttuneesta eläkkeestä (1,5 prosenttia vuodessa).

Jos henkilö jatkaa osa-aikatyötään yli 65 vuoden iän, eläkkeen nimi muuttuu vanhuuseläkkeeksi, mutta määrä on entinen. Kun henkilö työn päätyttyä hakee vanhuuseläkettä, lasketaan vanhuuseläkkeeseen lykkäyskorotus. Korotus lasketaan erotukseen, joka saadaan, kun 65 vuoden ikään mennessä karttuneesta, yhteensovitetusta eläkkeestä vähennetään osa-aikaeläkkeen suuruisena maksettava vanhuuseläke. Lykkäyskorotus myönnetään vain siihen osaan, jolla vanhuuseläke ylittää osa-aikaeläkkeen määrän. Näin laskettu eläke korotetaan TEL-indeksillä lykätyn vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon.

Jos osa-aikaeläkkeen saajalle myönnetään työkyvyttömyyseläke, työttömyyseläke tai edunsaajille perhe-eläke, osa-aikaeläkejaksosta karttuu eläkettä tämän toisen eläkkeen eläketapahtumaan saakka. Osa-aikaeläkkeen jälkeinen toinen eläke koostuu vanhuuseläkkeen tapaan osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä, osa-aikaeläkkeen ajalta karttuneista eläkkeenosista sekä mahdollisista tulevan ajan eläkkeenosista. Tuleva aika liitetään sekä osa-aikatyöjaksoon että eläkejaksoon (ansionalenemaan) sellaisissa osa-aikaeläkkeissä, jotka ovat alkaneet 1.1.1994 tai sen jälkeen ja joiden jälkeen myönnetään työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke 1.4.1998 tai sen jälkeen (A 11/98). Tätä ennen tuleva aika liitettiin vain osa-aikatyöjaksoon.

Yhteensovitus tehdään normaalisti osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän vanhuuseläkkeen tai muun eläkkeen alkaessa. Lisäesimerkissä 11.8 on tilanne, jossa vanhuuseläke alkaa alennetun eläkeiän jälkeen.

Kuva 7.1 Osa-aikaeläkkeen jälkeen karttuva eläke

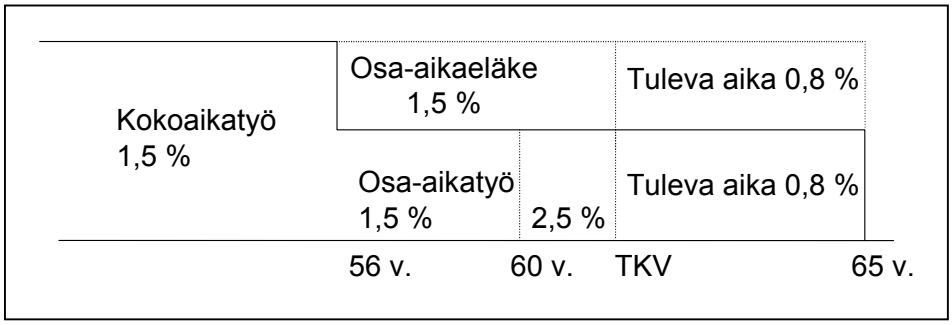

Jos henkilön osa-aikaeläke on alkanut ennen vuotta 1994, vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyessään hänen osa-aikatyön palkkaansa korotetaan seuraavan taulukon mukaisilla syntymävuodesta riippuvilla kertoimilla. Eläkettä

karttuu tällaisella henkilöllä vain osa-aikatyöstä, ei osa-aikaeläkkeestä. Käytännössä tämä koskee enää vain YEL:ä ja MYEL:ä vuonna 2002.

Taulukko 7.1

TEL ja LEL	YEL ja MYEL	Korotuskerroin
1924 tai aikaisempi	1932 tai aikaisempi	1,6
1925	1933	1,5
1926	1934	1,4
1927	1935	1,3
1928	1936	1,2
1929	1937	1,1

Esimerkki 7.6 Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työntekijä on syntynyt 26.7.1943. Hän on ollut TEL-kokoaikatyössä 25.2.1992—30.7.2001 ja siirtynyt osa-aikaeläkkeelle 1.8.2001. Osa-aikatyön eläkepalkka on 760 e/kk ja ansionalenema 500 e/kk. Päättyneistä kokoaikatyösuhteista karttunut TEL-eläke on 605 e/kk. Työntekijä siirtyy työkyvyttömyyseläkkeelle 1.12.2002. Rahamäärät ovat vuoden 2002 TEL-indeksissä.

Osa-aikatyö

1.8.2001—30.11.2002 (1,5 %) $\frac{16}{800}$ x 760 = 15,20 e/kk

Osa-aikaeläkeaika

1.8.2001—30.11.2002 (1,5 %) $\frac{16}{800}$ x 500 = 10 e/kk

Tulevan ajan eläke osa-aikatyöstä 1.12.2002—26.7.2008

$$\frac{7 + 26/30}{1000} \text{ x } 760 + \frac{60}{1500} \text{ x } 760 = 36{,}38 \text{ e/kk}$$

Tulevan ajan eläke osa-aikaeläkejaksosta 1.12.2002—26.7.2008

$$\frac{7 + 26/30}{1000} \text{ x } 500 + \frac{60}{1500} \text{ x } 500 = 23{,}93 \text{ e/kk}$$

Työkyvyttömyyseläke yhteensä on 605 + 15,20 + 10 + 36,38 + 23,93 = 690,51 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 500 (korkein TEL-eläkepalkka) = 900 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Esimerkki 7.7 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työntekijä on syntynyt 18.10.1941. Hän on ollut TEL-kokoaikatyössä 1.5.1997—30.6.1998 ja siirtynyt osa-aikaeläkkeelle 1.7.1998. Osa-aikatyön eläkepalkka on 766 e/kk ja ansionalenema on 766 e/kk. Päättyneistä kokoaikatyösuhteista karttunut TEL-peruseläke on 458 e/kk ja lisäeläke 128 e/kk. Työntekijä siirtyy vanhuuseläkkeelle 1.11.2006. Rahamäärät ovat vuoden 2006 TEL-indeksissä.

Osa-aikatyö

(1,5 %) 1.7.1998—31.12.2000 $\frac{30}{800}$ x 766 = 28,73 e/kk

(2,5 %) 1.1.2001—18.10.2006 $\frac{69 + 18/30}{480}$ x 766 = 111,07 e/kk

Osa-aikaeläkeaika

(1,5 %) 1.7.1998—18.10.2006 $\frac{99 + 18/30}{800}$ x 766 = 95,37 e/kk

Vanhuuseläke yhteensä on

458 + 28,73 + 111,07 + 95,37 = 693,17 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 532 = 919,20 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Vanhuuseläke lisäeläkkeen kanssa on 693,17 + 128 = 821,17 e/kk.

8 PERHE-ELÄKE

8.1 Perhe-eläkkeen saamisen edellytykset 1
8.1.1 Leskeneläkkeen saamisen edellytykset 1
8.1.2 Lapseneläkkeen saamisen edellytykset 2
8.2 Perhe-eläkkeen määrä 2
8.2.1 Leskeneläkkeen määrä 3
8.2.2 Lapseneläkkeen määrä 6
8.2.3 Perhe-eläkkeen kertasuoritus 6

Työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä voidaan maksaa työeläkelakien piiriin kuuluneen kuolleen henkilön (edunjättäjän) edunsaajille eli puolisoille ja lapsille tietyin edellytyksin (A 11/90). Nykyiset laskentasäännöt tulivat voimaan 1.7.1990.

8.1 Perhe-eläkkeen saamisen edellytykset

Perhe-eläkkeen voivat saada leski, entinen puoliso, rekisteröidyn parisuhteen eloon jäänyt osapuoli ja lapset. Perhe-eläke jakaantuu leskeneläkkeeseen ja lapseneläkkeeseen.

8.1.1 Leskeneläkkeen saamisen edellytykset

Leskeneläkeoikeus syntyy avioliiton perusteella. Eläkeoikeus on sekä nais- että miesleskellä. Leskeneläkeoikeus syntyy myös rekisteröidyn parisuhteen perusteella. Rekisteröidyn parisuhteen eloon jäänyt osapuoli voi saada leskeneläkkeen periaatteessa samoin ehdoin kuin aviopuoliso, eli rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon. Rekisteröidyssä parisuhteessa olevilla ei kuitenkaan voi olla yhteisiä lapsia, joten rekisteröidyn parisuhteen leskeneläkeoikeus tulee vain alla kohdan 2 mukaan. (A 25/2001)

Leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos

(1) leskellä on tai on ollut yhteinen lapsi (oma tai ottolapsi) edunjättäjän kanssa ja avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta.

(2) leskellä ja edunjättäjällä ei ole ollut yhteistä lasta, mutta

* avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta ja leski 50 vuotta ja

* avioliitto oli kestänyt vähintään 5 vuotta ja
* leski on täyttänyt 50 vuotta tai ollut pitkään työkyvytön.

Edunjättäjän entisellä puolisolla oikeus perhe-eläkkeeseen määräytyy kuten leskellä, jos edunjättäjä oli kuollessaan velvollinen määräajoin maksamaan entiselle puolisolleen elatusapua, joka perustuu tuomioistuimen lainvoimaiseen päätökseen tai sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen.

8.1.2 Lapseneläkkeen saamisen edellytykset

Lapseneläkkeen saamisen edellytyksenä on, että lapsi on edunjättäjän kuollessa alle 18-vuotias. Alle 18-vuotiaalla lapsella on aina oikeus lapseneläkkeeseen omien vanhempiensa jälkeen. Ottolapsella on oikeus lapseneläkkeeseen ottovanhempiensa jälkeen.

Lesken lapsella tai ottolapsella voi myös olla oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, jos lapsi on asunut edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa. Sama koskee myös rekisteröidyn parisuhteen eloon jääneen osapuolen lasta.

Lapsella on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen vain kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

8.2 Perhe-eläkkeen määrä

Perhe-eläkkeen perusteena on edunjättäjän kuolinhetkellään saama yhteensovittamaton vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke. Jos edunjättäjä oli palvellut yli eläkeiän, perhe-eläkkeen perusteena käytetään lykättyä vanhuuseläkettä. Jos edunjättäjä oli varhennetulla vanhuuseläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään varhennettua vanhuuseläkettä.

Jos edunjättäjä oli kuollessaan osatyökyvyttömyyseläkkeellä, muutetaan eläke täydeksi perhe-eläkettä laskettaessa. Jos edunjättäjä sai kuollessaan sellaista työttömyyseläkettä, johon sisältyi oikeus lepäävän tulevan ajan eläkkeenosaan, perhe-eläke lasketaan työttömyyseläkkeestä, johon tulevan ajan eläkkeenosa on lisätty (A 37/99).

Jos edunjättäjä ei ollut eläkkeellä tai hän oli osa-aikaeläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinhetkellään. Perhe-eläke voi olla enintään edunjättäjän täyden eläkkeen (ilman lapsikorotuksia) suuruinen.

Lesken- ja lapseneläkkeiden yhteensovittamaton yhteismäärä on seuraavan taulukon mukainen osuus edunjättäjän eläkkeestä.

Taulukko 8.1

Lasten lukumäärä	**0**	**1**	**2**	**3**	**4-**
Leskeneläke	6/12	6/12	5/12	3/12	2/12
Lapseneläkkeet	-	4/12	7/12	9/12	10/12
Yhteensä	**6/12**	**10/12**	**12/12**	**12/12**	**12/12**

8.2.1 Leskeneläkkeen määrä

Jos edunsaajina on lesken lisäksi lapsia, on täysi yhteensovittamaton leskeneläke taulukon 8.1 osoittama määrä perhe-eläkkeen pohjana olevasta edunjättäjän yhteensovittamattomasta eläkkeestä.

Jos leski on yksin edunsaajana, täysi leskeneläke on puolet edunjättäjän eläkkeestä. Eläkkeeseen tehdään kuitenkin eläkesovitus, joka voi pienentää leskeneläkkeen määrää.

Eläkesovitus

Leskeneläkkeeseen tehdään eläkesovitus, jonka tarkoituksena on mitoittaa lesken toimeentulo vastaamaan edunjättäjän kuolemaa edeltänyttä tasoa. Tason määrittämisessä lesken omat työeläkkeet otetaan pienentävänä tulona huomioon leskeneläkettä laskettaessa. Myös vieraasta valtiosta maksettava vastaava etuus voidaan ottaa leskeneläkettä laskettaessa tulona huomioon.

Jos leski on jo eläkkeellä, eläkesovituksessa käytettävä lesken työeläke on se tosiasiallinen eläke, jota hän edunjättäjän kuolinhetkellä sai lukuun ottamatta yksityisen eläkejärjestelmän lisäeläkkeitä. Jos leski on osatyökyvyttömyyseläkkeellä edunjättäjän kuolinhetkellä, pidetään lesken työeläkkeenä kuitenkin täyttä työkyvyttömyyseläkettä. Lesken oma työttömyyseläke otetaan leskeneläkkeen eläkesovituksessa huomioon sen määräisenä kuin sitä maksetaan eli ilman tulevan ajan eläkeosuutta, jos tulevan ajan eläkeosuus on lepäävänä. (LA 3/2000).

Jos leski ei ole eläkkeellä tai hän on osa-aikaeläkkeellä, hänen työeläkkeenään pidetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jonka hän saisi, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinhetkellä. Jollei ulkomailta saada tietoa siitä, mikä eläke sieltä olisi, lesken laskennallisena eläkkeenä voidaan pitää sitä teoreettisen eläkkeen määrää, joka leskelle olisi myönnetty, jos hänen ulkomaan vakuutusaikansa olisi Suomen lakien mukaista. Jos laskennallinen työeläke poikkeaa huomattavasti lesken todellisesta tulotasosta, eläkesovituksessa voidaan ottaa myös lesken todelliset tulot huomioon (poikkeuksellinen eläkesovitus) (LA 13/2000).

Eläkesovitus tehdään leskeneläkkeeseen seuraavina ajankohtina:

* Nuorin lapsi täyttää 18 vuotta.
* Edunjättäjän kuolemaa seuraavan seitsemännen kalenterikuukauden alusta alle 65-vuotiaalle leskelle, jos hänellä ei ole alle 18-vuotiaita lapsia eikä hän saa omaa eläkettä (leskelle maksetaan alkueläkkeenä täyttä leskeneläkettä kuusi kuukautta).
* Heti leskeneläkkeen alkaessa, jos leski on täyttänyt 65 vuotta tai hän on eläkkeellä eikä hänellä ole lapseneläkkeeseen oikeutettuja lapsia.

Eläkesovituksessa leskeneläke pienenee täydestä määrästään (joka on yleensä puolet edunjättäjän eläkkeestä), jos lesken omat työeläkkeet ylittävät ns. eläkesovitusperusteen. Eläkesovitusperuste määrätään edunjättäjän kaikkien työeläkkeiden yhteensovittamattoman yhteismäärän perusteella seuraavasti:

Taulukko 8.2

Eläkesovitusperuste vuonna 2003	**Ehto**
Yläraja 651,19 e/kk (43,97 ind. 142)	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat 651,19 e/kk tai enemmän (v. 2003 indeksissä 2103)
Edunjättäjän työeläke e/kk	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat välillä 317,52—651,19 e/kk
Alaraja 317,52 e/kk (21,44 ind. 142)	Jos edunjättäjän työeläkkeet olivat enintään 317,52 e/kk (v. 2003 indeksissä 2103)

Eläkesovitusperusteen ylempi rajamäärä, joka vuonna 2003 on 43,97 e/kk (lain indeksitasossa 142) alenee portaittain vuoteen 2004 mennessä 1,12 eurolla (ind. 142) vuosittain 42,89 euroon (ind. 142). Vuoden 2004 jälkeen ylärajaa muuttavat vain indeksitarkistukset. Liitteessä 12 on laskettuna eläkesovitusperusteen ylemmän rajamäärän kehitys vuoteen 2004 asti.

Eläkesovitettu leskeneläke lasketaan seuraavan kaavan mukaisesti:

$$\text{Eläkesovitettu leskeneläke} = \frac{6}{12} \times \text{Edunjättäjän eläke} - 0{,}5 \times \text{Ylite}$$

$$\text{Ylite} = \text{Lesken oma eläke} - \text{Eläkesovitusperuste}$$

Eläkesovitus tehdään uudelleen vain, jos leskelle myönnetään muu oma työeläke kuin osa-aikaeläke. Tällöin käytetään samaa eläkesovitusperustetta kuin eläkesovitusta ensimmäistä kertaa tehtäessä.

Liitteessä 2 on taulukoituna leskeneläkkeen määriä eri tuloyhdistelmillä.

Esimerkki 8.1 Eläkesovitettu leskeneläke

Työntekijä kuolee vuonna 2002. Hänen työeläkkeensä oli 1 000 e/kk yhteensovittamattomana. Lesken vanhuuseläke on 840 e/kk.

Leskeneläke = $\frac{6}{12}$ x 1 000 e/kk = 500 e/kk.

Yhteensovitus ei vaikuta leskeneläkkeeseen. Koska alle 18-vuotiaita lapsia ei ole, tehdään leskeneläkkeeseen eläkesovitus. Eläkesovituspe-ruste on ylärajan suuruinen eli 652,22 e.

Ylite = 840 - 652,22 = 187,78 e.

Eläkesovitusvähennys on 0,5 x 187,78 = 93,89 e.

Yhteensovitettu, eläkesovitettu leskeneläke on 500 - 93,89 = 406,11 e/kk.

Entisen puolison eläke

Edunjättäjän entisen puolison eläke kuukaudessa on se osuus leskeneläkkeestä, mitä 60 prosenttia entisen puolison kuukausittaisesta elatusavusta on edunjättäjän koko yhteensovittamattomasta eläkkeestä, eli

$$\frac{0{,}6 \text{ x elatusapu}}{\text{edunjättäjän eläke}} \text{ x leskeneläke.}$$

Entisille puolisoille maksettavat eläkkeet pienentävät leskelle maksettavaa eläkettä. Ne voivat olla enintään puolet leskeneläkkeestä. Entisen puolison eläke voi olla enintään leskeneläkkeen suuruinen silloin, kun edunsaajana ei ole leskeä.

Esimerkki 8.2 Entisen puolison eläke

Mies on tuomittu maksamaan entiselle vaimolleen elatusapua 170 e/kk. Miehen työeläke on 1 000 e/kk. Yhteensovittamaton leskeneläke on 500 e/kk.

Entisen puolison elatusavusta 60 % on 102 e. Entisen puolison eläke ennen yhteensovitusta ja eläkesovitusta on

$\frac{102}{1000}$ x 500 = 51 e/kk.

8.2.2 Lapseneläkkeen määrä

Lapseneläkkeen yhteismäärä lasketaan taulukon 8.1 mukaan. Lapseneläkkeeseen vaikuttaa ainoastaan perhe-eläkkeeseen oikeutettujen lasten lukumäärä. Lapseneläkkeen yhteismäärä jaetaan tasan kunkin lapsen kesken ja kullekin maksetaan erikseen oma osuutensa.

Täysorpo

Täysorvoille maksetaan täysorvon lisä, joka on 2/12 edunjättäjän yhteensovittamattomasta eläkkeestä, ja se lisätään lapseneläkkeiden yhteismäärään. Edunjättäjän eläke ei kuitenkaan saa ylittyä täysorvon lisän vuoksi.

Esimerkki 8.3 Perhe-eläke

Perheen äiti kuolee. Edunsaajiksi jäävät aviomies ja kaksi lasta. Äidin työkyvyttömyyseläkkeen määrä olisi ollut 810 e/kk, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinpäivänään. Yhteensovittamattomat eläkkeet ovat:

Leskeneläke = $\frac{5}{12}$ x 810 = 337,50 e/kk.

Lapseneläkkeet = $\frac{7}{12}$ x 810 = 472,50 e/kk.

Kummankin lapsen oma yhteensovittamaton osuus on 236,25 e/kk. Leskeneläkkeeseen tehdään eläkesovitus vasta, kun perheen nuorin lapsi täyttää 18 vuotta.

8.2.3 Perhe-eläkkeen kertasuoritus

Perhe-eläke voidaan maksaa kertasuorituksena kunkin edunsaajan osalta erikseen, jos sen määrä yhteensovituksen tai eläkesovituksen jälkeen jää pienemmäksi kuin kertasuorituksen rajamäärä 12,44 e/kk vuoden 2003 indeksitasossa (0,84 euroa indeksitasossa 142). Koska perhe-eläkkeen määrä voi muuttua erilaisista syistä, perhe-eläke maksetaan kertasuorituksena vasta sitten, kun siihen todennäköisesti ei enää tule muutoksia. Kertasuorituksen laskemisesta lisää yleiskirjeessä A 7/2000.

9 KOKONAISELÄKE JA YHTEENSOVITUS

9.1 Peruseläkkeet 1
9.2 Ensisijaiset etuudet 2
9.3 Kansaneläke 3
9.4 Peruseläkkeen yhteensovitus 3
9.4.1 Yhteensovitusperuste 3
9.4.2 Yhteensovituksen ajankohta 5
9.4.3 Uusi yhteensovitus ennen 1.1.1996 myönnettyihin eläkkeisiin 5
9.4.4 Perhe-eläkkeiden yhteensovitus 6
9.5 Rekisteröidyt TEL-lisäeläkkeet 8
9.5.1 Rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen laskeminen 8
9.6 Alennettu eläkeikä peruseläkkeessä 9

Suomessa maksetaan työnteosta karttuvia työeläkkeitä sekä asumiseen perustuvia kansaneläkkeitä. Sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta maksetaan työeläkkeitä peruseläkkeinä ja lisäeläkkeinä. Eläkkeensaaja voi myös saada korvauksia työtapaturmasta työnantajan tapaturmavakuutuksen perusteella tai liikennevahingosta liikennevakuutuksen perusteella.

Työeläkejärjestelmän tarkoituksena on turvata työntekijän toimeentulon taso eläkkeelle jäädessä. Tähän katsotaan riittävän peruseläketaso, joka on enintään 60 prosenttia työuran korkeimmista ansioista. Peruseläketurvan lisäksi jotkut työnantajat ovat järjestäneet työntekijöilleen tai yrittäjät itselleen lisäeläketurvaa. Lisäeläkejärjestelyt ovat mahdollisia TEL:ssä, YEL:ssä ja MYEL:ssä.

Eläkkeensaaja voi saada eläkettä useammasta etuusjärjestelmästä. Jotta hänen eläkkeidensä yhteismäärä ei nousisi kohtuuttoman suureksi suhteessa hänen aikaisempaan ansiotasoonsa, eri järjestelmistä tulevat eläkkeet ja korvaukset rajataan eli yhteensovitetaan 60 prosenttiin ansiotasosta. (A 23/93, A 46/95)

9.1 Peruseläkkeet

Peruseläkkeitä yhteensovitettaessa otetaan huomioon seuraavat peruseläkkeet:

(1) TEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke
(2) LEL-eläke
(3) TaEL-eläke
(4) MEL-eläke
(5) YEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke

(6) MYEL:n vähimmäisehtojen mukainen eläke, maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeen perusmäärä, maatalousyrittäjien luopumistuen perusmäärä sekä maatalousyrittäjien luopumiskorvauksen perusmäärä.
(7) kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (KVTEL) peruseläketurvan mukainen eläke; tällaisena eläkkeenä pidetään myös perhehoitajalle ja luottamushenkilölle myönnettyä peruseläketurvan mukaista eläkettä
(8) valtion eläkelain (VEL) mukainen eläke laskettuna peruseläketurvan mukaisena
(9) Suomen Pankin eläkesäännön nojalla myönnetty eläke peruseläketurvan mukaisena
(10) kansaneläkelaitoksen eläkeohjesäännön tai eläkesäännön mukainen eläke tai kansaneläkelaitoksen hallituksen jäsenen eläke peruseläketurvan mukaisena
(11) evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain (KiEL) nojalla myönnetty peruseläketurvan mukainen eläke
(12) ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain nojalla myönnetty peruseläketurvan mukainen eläke
(13) Ahvenanmaan maakuntaeläke.

Yhteensovituksessa voidaan myös ottaa kokonaan tai osittain huomioon vieraasta valtiosta maksettava etuus.

9.2 Ensisijaiset etuudet

Eläkkeensaajalla voi olla työeläkkeensä lisäksi oikeus myös tapaturmavakuutus-, liikennevakuutus-, sotilastapaturma- tai sotilasvammalain mukaisiin etuuksiin (LITA-korvaukset). Näiden etuuksien mukaiset ansionmenetyskorvaukset ovat ensisijaisia työeläkkeisiin nähden, eli näitä etuuksia maksetaan työeläkkeen määrästä riippumatta täysimääräisesti. Ensisijaisten etuuksien korvaustaso vaihtelee haitta-asteen mukaan ja taso voi ylittää työeläkejärjestelmästä maksettavan täyden eläkkeen määrän.

Jos ensisijaiset etuudet ylittävät yksinään 60 prosenttia yhteensovitusperusteesta (ks. 9.4.1), ei työeläkettä jää maksettavaksi lainkaan. Jos työeläke ja ensisijaiset etuudet yhdessä ylittävät 60 prosentin rajan, työeläkettä vähennetään niin, että eläke ja ensisijaiset etuudet yhteensä ovat enintään 60 prosenttia yhteensovitusperusteesta.

Eläkkeitä yhteensovitettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon sellaista ensisijaista etuutta, joka on jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan välittömästi ennen eläketapahtumaa. Jos etuuden määrä nousee eläketapahtuman yhteydessä, otetaan yhteensovituksessa huomioon vain se osa etuudesta, joka ylittää ennen eläketapahtumaa maksetun etuuden määrän (ks. lisäesimerkki 11.5). Eläkelajin muut-

tuminen toiseksi ei ole sellainen uusi eläketapahtuma, joka aiheuttaisi uuden yhteensovituksen, jollei etuuden määrä muutu.

9.3 Kansaneläke

Kansaneläkkeen tarkoitus on taata eläkkeensaajan vähimmäistoimeentulo. Sitä maksetaan Suomessa asumisen perusteella. Henkilön on täytynyt asua Suomessa 16 vuotta täytettyään vähintään kolme vuotta, jotta hänellä olisi oikeus kansaneläkkeeseen. Kansaneläkelain mukaan maksetaan vanhuuseläkettä, työkyvyttömyys- ja yksilöllistä varhaiseläkettä sekä työttömyyseläkettä. Vanhuuseläkkeen voi myös varhentaa tai lykätä. Perhe-eläkettä maksetaan yleisen perheeläkelain mukaan. Osatyökyvyttömyys- ja osa-aikaeläkettä ei makseta kansaneläkejärjestelmästä.

Kansaneläkkeen suuruus määräytyy työeläkkeen määrän mukaan. Työeläkkeen määrän noustessa tarpeeksi suureksi kansaneläkettä ei makseta enää lainkaan. Jos henkilö on asunut muualla kuin Suomessa, kansaneläkkeen määrä suhteutetaan hänen Suomessa asumisaikaansa. Kansaneläkelain perusteella maksetaan myös lisiä, joita ovat asumistuki, rintamalisä, ylimääräinen rintamalisä, hoitotuki sekä lapsikorotus (A 2/2002).

Oikeus eläkkeeseen alkaa yleensä samaan aikaan sekä työeläkelakien että kansaneläkelain mukaan.

9.4 Peruseläkkeen yhteensovitus

Yhteensovituksessa perusturvan mukainen työeläke rajoitetaan yhteensovitusrajaan. Yhteensovitusraja on 60 prosenttia yhteensovitusperusteesta (ks. 9.4.1). Peruseläkkeestä vähennetään se osa, joka ylittää yhteensovitusrajan (ylite). Jos henkilöllä on työeläkkeitä myös julkiselta puolelta, vähennetään yksityisen puolen työeläkettä siinä suhteessa, mitä se on yhteensovittamattomien eläkkeiden kokonaismäärästä (ks. lisäesimerkki 11.4). Osatyökyvyttömyyseläkkeessä yhteensovitusraja on 30 prosenttia yhteensovitusperusteesta.

Kun tehdään YEL:n ja MYEL:n mukainen laskelma vakuuttamatta jättämisestä, yhteensovituksessa otetaan huomioon myös lisäeläkkeet (A 31/2001).

9.4.1 Yhteensovitusperuste

Yhteensovitusperuste on henkilön korkein sellainen peruseläkkeen perusteena oleva eläkepalkka työsuhteesta tai eläkkeen perusteena oleva työtulo yrittäjätoiminnasta, jossa eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään vuosi. Tuleva

aika otetaan mukaan laskettaessa tätä vuoden aikaa. Jos henkilöllä ei ole yhtään vuoden kestänyttä työsuhdetta tai yrittäjätoimintajaksoa, yhteensovitusperuste on korkein eläkepalkka vähintään kuukauden kestäneestä työsuhteesta tai eläkkeen perusteena oleva työtulo yrittäjätoiminnasta. LEL:ssä ja TaEL:ssa työskentelyn kestolla ei ole merkitystä.

Jos työsuhteet tai yrittäjätoimintajaksot ovat kestäneet rinnakkain vähintään vuoden, lasketaan eläkepalkat ja työtulot yhteen yhteensovitusperustetta määrättäessä. Automaattisesti katkaistu työsuhde käsitellään aina yhtäjaksoisena rinnakkaista aikaa ja yhteensovitusperustetta tutkittaessa. LEL- ja TaEL-ansiot voidaan laskea yhteen muiden lakien mukaisten eläkkeen perusteena olevien palkkojen kanssa, jos nämä muut työsuhteet tai yrittäjätoiminta ovat jatkuneet LEL-/TaEL-työskentelyn kanssa rinnakkain koko kalenterivuoden ja vuoden aikana on LEL-ansioita vähintään ylempi rajamäärä. TaEL-ansioita riittää vähintään alempi rajamäärä.

Yhteensovitusperustevaihtoehdot, joista korkein valitaan, ovat seuraavat:

(1) TEL-työsuhteen eläkepalkka tai tasoituspalkka
(2) LEL-vuosiansio tai keskipalkka
(3) TaEL-vuosiansio
(4) MEL-eläkepalkka
(5) YEL-eläketyötulo
(6) MYEL-eläketyötulo tai tulevan ajan MYEL-työtulo
(7) KVTEL-eläkepalkka
(8) VEL-eläkepalkka
(9) KiEL-eläkepalkka
(10) Suomen Pankin, Kansaneläkelaitoksen, Ahvenanmaan maakunnan ja Ortodoksisen kirkkokunnan palvelussuhteen eläkepalkka
(11) kahden tai useamman samanaikaisen, peruseläkkeeseen oikeuttavan työ- tai virkasuhteen tai yrittäjätoiminnan yhteenlaskettu palkka tai työtulo. Osa-aikaeläkkeen ansionalenemaa ei lasketa yhteen osa-aikatyön palkan kanssa.
(12) kymmenen kuudesosaa aikaisemmin myönnetystä eläkkeestä lisättynä uuden peruseläkkeen eläkepalkkaan tai työtuloon, jos henkilö on välittömästi ennen uutta eläketapahtumaa saanut aikaisempaa eläkettä ja ollut eläkkeellä ollessaan yhteensä vähintään kolmen vuoden ajan samanaikaisesti työsuhteessa. Jos työsuhteita on ollut rinnakkain keskenään vähintään vuoden eläkkeen jatkuessa ja työsuhdeaikaa on yhteensä eläkkeen kanssa rinnakkain kolme vuotta, yhteensovitusperusteeseen lasketaan silloin mukaan rinnakkaiset palkat ja kymmenen kuudesosaa eläkkeestä. Rinnakkain olevat työsuhdeajat otetaan huomioon vain yhteen kertaan.

MEL-työsuhteesta kokonaan alle 23-vuotiaana ansaittu eläkepalkka voidaan ottaa yhteensovitusperusteeksi, jos työsuhde on kestänyt vähintään 12 kuukaut-

ta. Muissa laeissa kokonaan alle 23-vuotiaana tehdystä työstä ei kartu vanhuuseläkettä, joten näistä työsuhteista ei silloin voida valita yhteensovitusperustettakaan. Ainoastaan silloin, kun henkilö tulee alle 23-vuotiaana työkyvyttömäksi, käytetään yhteensovitusperusteena eläkepalkkaa siitä työsuhteesta, johon tuleva aika liitetään.

Kun työsuhde on katkaistu automaattisesti, yhdeksi yhteensovitusperuste-ehdokkaaksi voidaan valita vain sellainen eläkepalkka, jota tosiasiallisesti käytetään lopullisen eläkkeen laskennassa. Jos siis eläke lasketaan katkaistujen työsuhdejaksojen eläkepalkoista, yhtäjaksoisen työsuhteen eläkepalkkaa ei voi käyttää yhteensovitusperusteena. Vastaavasti, jos lopullinen eläke lasketaan yhtäjaksoisen työsuhteen eläkepalkasta, ei katkaistujen työsuhdejaksojen eläkepalkkoja voida käyttää yhteensovitusperusteena.

9.4.2 Yhteensovituksen ajankohta

Yhteensovitus tehdään eläkkeen alkamishetken indeksitasossa soveltaen sen hetkistä lainsäädäntöä. Vanhuuseläkkeissä yhteensovitus tehdään kuitenkin vanhuuseläkeiän täyttämispäivän tasoisena. Näin tehdään myös lykätyissä vanhuuseläkkeissä.

Uusi yhteensovitus tehdään silloin, kun eläkkeensaajan etuuksien määrässä tapahtuu muutoksia. Se tehdään muutosajankohdan tasossa muutosta seuraavan kuukauden alusta lukien. Jos muutos tapahtuu kuukauden 1. päivänä, uusi yhteensovitus tehdään samasta ajankohdasta lukien.

9.4.3 Uusi yhteensovitus ennen 1.1.1996 myönnettyihin eläkkeisiin

Ennen vuoden 1996 eläkeuudistusta myönnetyissä eläkkeissä kansaneläke otettiin yhteensovituksessa huomioon. Jos näihin ennen vuotta 1996 myönnettyihin eläkkeisiin joudutaan tekemään uusi yhteensovitus vuonna 1996 tai sen jälkeen ilmaantuneen syyn vuoksi, on yhteensovitusraja 60 % yhteensovitusperusteesta.

Esimerkki 9.1 Yhteensovitus TEL, VEL, TVL

Yhteensovittamaton TEL-eläke 1.6.2002 alkaen on 600 e/kk, valtion VEL-peruseläke 170 e/kk ja tapaturmavakuutuslain mukainen eläke 500 e/kk. Korkein, vähintään vuoden kestäneen työsuhteen eläkepalkka on 1 400 e/kk.

Yhteensovitusraja = 0,6 x 1 400 = 840 e/kk.

TEL	600 e/kk
VEL	170 e/kk
TVL	500 e/kk
Eläkkeet yhteensä	1 270 e/kk

Ylite = 1 270 - 840 = 430 e/kk.

Tapaturmaeläke ensisijaisena eläkkeenä maksetaan täysimääräisesti, jolloin ylite vähennetään kokonaan työeläkkeistä.

TEL-eläkkeestä vähennettävä ylite:

$$\frac{600}{600+170} \times 430 = 335{,}06 \text{ e/kk.}$$

Yhteensovitettu, eläkkeensaajalle maksettava TEL-eläke 1.6.2002 alkaen on 600 – 335,06 = 264,94 e/kk.

VEL-eläke yhteensovitetaan omien sääntöjensä mukaan Valtiokonttorissa.

9.4.4 Perhe-eläkkeiden yhteensovitus

Perhe-eläkkeiden yhteismäärä yhteensovitetaan edunjättäjän jälkeen myönnettävien muiden perhe-eläkkeiden (peruseläkkeet, ensisijaiset etuudet) kanssa niin, että perhe-eläke yhteensä ei ylitä yhteensovitusrajaa.

Perhe-eläkkeiden yhteensovituksessa käytettävä yhteensovitusraja saadaan seuraavasti:

$$\frac{\text{perhe - eläke}}{\text{edunjättäjän eläke}} \times 0{,}6 \times \text{yhteensovitusperuste.}$$

Yhteensovitusperuste on sama kuin se, mitä edunjättäjän omassa eläkkeessä on käytetty tai käytettäisiin.

TEL-, LEL-, TaEL-, YEL- ja MYEL-eläkkeen yhteensovitusrajaa laskettaessa ja yhteensovituksessa perhe-eläkettä vähentävinä otetaan valtion perhe-eläkelain ja MEL:n mukaisista perhe-eläkkeistä huomioon vain niiden edunsaajien perhe-eläke, jotka ovat edunsaajina myös TEL:n, LEL:n, TaEL:n, YEL:n tai MYEL:n mukaan.

Yhteensovitusrajasta vähennetään kutakin edunsaajana olevaa alle 18-vuotiasta lasta kohden yleisen perhe-eläkelain (PEL) mukainen lapseneläkkeen perusmäärä edellisen vuoden tasoisena. Vähennettävä määrä vuonna 2003 on 49,19 e/kk.

Jos edunsaajana on lasten lisäksi leski, vähennetään leskeneläkkeestä samoin PEL:n mukainen leskeneläkkeen perusmäärä edellisen vuoden tasoisena. Vuonna 2003 vähennys on 83,75 e/kk. Jos edunsaajina ei ole lapsia, perusmäärää ei vähennetä leskeneläkkeestä. Entiseltä puolisolta perusmäärää ei koskaan vähennetä. PEL:n mukaiset vähennykset voivat enintään olla seuraavat:

Taulukko 9.1

edunsaajina	**enimmäisvähennys yhteensovitusperusteesta %**
1 lapsi	10,0
2 lasta	17,5
3 lasta	22,5
4 lasta tai enemmän	25,0
Leski ja 1 lapsi	25,0
Leski ja 2 lasta tai enemmän	30,0

Esimerkki 9.2 Perhe-eläkkeen yhteensovitus

Edunjättäjä kuolee vuonna 2002. Hänen työeläkkeensä on 1 000 e/kk ja yhteensovitusperuste 1 600 e/kk. Edunsaajina ovat leski ja yksi lapsi.

Leskeneläke ennen yhteensovitusta on $\frac{6}{12}$ x 1 000 = 500 e/kk.

Lapseneläke ennen yhteensovitusta on $\frac{4}{12}$ x 1 000 = 333,33 e/kk.

Yhteensovitus:

Perhe-eläkkeet yhteensä ovat 833,33 e/kk. Yhteensovitusraja ennen PEL:n mukaisia vähennyksiä on

$\frac{833,33}{1000}$ x 0,6 x 1 600 = 800 e/kk.

PEL:n vähennysten jälkeen yhteensovitusraja on

800 - 81,74 - 48,10 = 670,16 e/kk. Vähennykset ovat alle 25 prosenttia yhteensovitusperusteesta.

Yhteensovitettu perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken seuraavasti:

Leski	$\frac{500}{833,33} \times 670,16 = 402,10$ e/kk.
Lapsi	$\frac{333,33}{833,33} \times 670,16 = 268,06$ e/kk.

9.5 Rekisteröidyt TEL-lisäeläkkeet

Yksityisellä puolella työnantajalla on mahdollisuus järjestää lisäeläketurvaa lakisääteisen TEL-peruseläketurvan lisäksi. Lisäturva voi olla joko rekisteröityä tai rekisteröimätöntä eli vapaamuotoista. Uusia rekisteröidyn lisäturvan mukaisia lisäeläkevakuutussopimuksia ei enää ole voinut vuodesta 2001 lähtien tehdä.

Rekisteröity lisäeläke on sidottu TEL-indeksiin ja siihen on vapaakirjaoikeus työsuhteen päättyessä. Rekisteröity TEL-lisäeläketurva määritellään henkilöryhmälle, ei yksittäisille henkilöille.

Rekisteröity lisäeläketurva voi pitää sisällään mm. eläkeiän alennuksen, enintään 66 prosentin tavoitetason, peruseläketurvaa lyhyemmän eläkkeen karttumisajan, perhe-eläkkeen saamisen ehtojen parannuksen ja lapsen eläkkeen pääteiän korotuksen.

Myös YEL- ja MYEL-vakuutuksiin voi liittyä lisäeläketurvaa. Näiden vakuutusten ehdot poikkeavat TEL-lisäeläketurvan ehdoista.

Rekisteröityjen lisäeläkejärjestelyjen on 1.12.1997 voimaan tulleen lain mukaan oltava sukupuolen suhteen tasa-arvoisia. (A 46/97)

9.5.1 Rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen laskeminen

Täysi vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyslisäeläke lasketaan pääsääntöisesti siten, että lisäeläke yhdessä saman työsuhteen peruseläkkeen kanssa on yhteensä eläketurvan ehdoissa määrätty prosentti (enintään 66) työsuhteen eläkepalkasta. Eläkepalkka voi olla joko 1.1.1996 voimaantulleen lain mukainen eläkepalkka kuten peruseläkkeessä tai tätä ennen voimassa olleen lain mukainen eläkepalkka, jos se on korkeampi.

Kokonaiseläkkeen tavoitetasoa määriteltäessä peruseläke lasketaan työsuhdeajalta aina 1,5 prosentin karttumalla. Eläkeikään jäljellä olevalta ajalta käytetään joko tulevan ajan karttumisprosentteja tai 1,5 prosentin vuosittaista karttumaa. Palvelua yli eläkeiän ei oteta huomioon peruseläkettä laskettaessa. Perus- ja lisäeläkkeet otetaan huomioon muunnettuina vastaamaan lisäeläkejärjestelmän

eläkeikää. Jos vakuutussopimuksen mukainen lisäeläkkeen ansainta-aika ei ole täysi, suhteutetaan lisäeläkkeen määrä työsuhteen kestoaikaan.

Lisäeläke rajoitetaan kuitenkin siten, että se yhdessä TEL:n, LEL:n, TaEL:n ja MEL:n mukaisten eläkkeiden sekä muiden työnantajan ilmoittamien eläke-etuuksien ja mahdollisen kansaneläkkeen kanssa on 60—66 % rajoituksen perusteena olevasta palkasta (korkein TEL-palkka vähintään vuoden kestäneestä työsuhteesta tai lisäeläkkeen perusteena oleva palkka). Rajoitusta tehtäessä voidaan 31.12.1995 voimassa olevissa lisäeläkejärjestelyissä ottaa kansaneläkkeenä huomioon 74,84 euroa (445 markkaa) tai jättää se kokonaan ottamatta huomioon. Vakuutuksissa, jotka ovat tulleet voimaan 31.12.1995 jälkeen, kansaneläkettä ei oteta huomioon.

Lisäeläke yhteensovitetaan vain ensisijaisten etuuksien kanssa. Lisäeläkkeen enimmäismäärä on tällöin rajoituksessa käytetty prosentti rajoituksen perusteena olevasta palkasta. Enimmäismäärästä vähennetään yhteensovitetut eläke-etuudet ja ensisijaiset etuudet. Yhteensovituksen johdosta lisäeläkettä vähennetään kuitenkin vain sen verran, että etuuksien yhteismäärä pysyy vähintään yhtä suurena kuin se olisi ilman ensisijaista etuutta. (A 50/95)

9.6 Alennettu eläkeikä peruseläkkeessä

ETK:n työsuhderekisterissä olevat vapaakirjat vastaavat 65 vuoden ikää. Jos vapaakirjoissa on ollut alennettu eläkeikä, on ansaittu eläke muunnettu eli normeerattu ETK:n työsuhderekisteriin vastaamaan 65 vuoden eläkeikää.

Jos työntekijällä on viimeisessä työsuhteessaan alennettu eläkeikä ja eläke myönnetään tämän työsuhteen ehtojen perusteella, muunnetaan aikaisemmista työsuhteista muodostuneet ETK:n työsuhderekisterissä olevat vapaakirjaeläkkeet vastaamaan viimeisen työsuhteen alennettua eläkeikää seuraavasti:

* Jos eläkeikä on vähintään 60 vuotta, vapaakirjaeläkkeitä pienennetään varhennusvähennysprosentin mukaan jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkeikä alittaa 65 vuotta.

* Jos eläkeikä on alempi kuin 60 vuotta, vapaakirjaeläkkeitä pienennetään ensin varhennusvähennysprosentin mukaan 60 ikävuoteen asti. Sen jälkeen vapaakirjaeläkkeet kerrotaan 60 vuoden ikää vastaavilla liitteen 11 taulukon mukaisilla kertoimilla ja jaetaan eläkeikää vastaavalla saman taulukon kertoimella (ks. lisäesimerkki 11.6). (A 6/2000)

Eläkkeet yhteensovitetaan normaalisti alennetussa eläkeiässä. Eläkeikämuunnoksesta aiheutuneen normeerauskorotuksen yhteensovituksesta vanhuus- ja varhennetussa vanhuuseläkkeissä, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1996 tai sen jälkeen, kerrotaan yleiskirjeissä A 41/95 ja A 23/96.

10 EU/ETA-ELÄKKEENLASKENTA

10.1 Kansallinen eläke 1
10.2 Teoreettinen eläke 2
10.3 Pro rata-eläke 4
10.4 Perhe-eläke 5
10.4.1 Leskeneläke 5
10.4.2 Lapseneläke 6

Suomen lakisääteisiin työeläkkeisiin on sovellettava EU-säännöksiä (1.1.1994 voimaan tulleen ETA-sopimuksen ja 1.1.1995 voimaan tulleen EU-sopimuksen sosiaaliturvaa koskevat säännökset) aina silloin, kun henkilö on työskennellyt Suomen lisäksi toisessa EU- tai ETA-maassa. EU-maita ovat Suomen lisäksi Ruotsi, Tanska, Belgia, Espanja, Hollanti, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Itävalta, Kreikka, Luxemburg, Portugali, Ranska ja Saksa. ETA-maita ovat Norja, Islanti ja Liechtenstein. Jatkossa EU- ja ETA-maista käytetään lyhennettä EU.

Kaikkia pohjoismaita koskee myös 1.1.1994 voimaan tullut pohjoismainen sosiaaliturvasopimus, jota sovelletaan EU-säännösten ohella.

Kun henkilö on työskennellyt tai toiminut yrittäjänä Suomen lisäksi toisessa EU-maassa, lasketaan eläke kahdella tavalla:

(1) Kansallisena eläkkeenä
a) puhtaasti Suomen oman työeläkelainsäädännön mukaisesti
b) asetuksen 1408/71 mukaisena, jolloin otetaan huomioon asetuksen yhteensovitusta koskevat säännökset ja sosiaaliturvasopimukset (sosiaaliturvasopimusmaat ks. Liite 13).

(2) Pro rata-eläkkeenä, joka lasketaan teoreettisen eläkkeen avulla eli ikään kuin koko työhistoria olisi Suomessa tehtyä työtä.

Näin lasketuista eläkkeistä myönnetään suurempi. (A 48/96)

10.1 Kansallinen eläke

Vertailussa käytettävä asetuksen 1408/71 mukainen kansallisen lain mukaan laskettava eläke eroaa puhtaasti Suomen lakien mukaisesta eläkkeenlaskennasta seuraavasti:

* tulevaan aikaan vaadittavaan viiden vuoden asumiseen Suomessa rinnastetaan työskentely- tai asumiskaudet muissa EU-maissa,

* työeläkkeiden yhteensovitus tehdään EU-maiden välillä vain tulevan ajan osalta niiden EU-maiden välillä, joiden eläkkeisiin liittyy tuleva aika,
* ensisijaisten LITA-etuuksien kanssa voidaan yhteensovitus tehdä vain osittaisena, jos toinenkin EU-maa ottaa ne huomioon omassa yhteensovituksessaan.
* Pohjoismaista sosiaaliturvasopimusta sovellettaessa kansallisen eläkkeen laskenta eroaa puhtaasta kansallisen eläkkeen laskennasta siinä, että Suomesta saatava tulevan ajan eläke ositetaan, jos toisenkin pohjoismaan eläkkeeseen sisältyy joko kansallisen tai EU-säännösten mukainen tuleva aika. Ositettu tuleva aika saadaan siten, että osittamaton tuleva aika kerrotaan Suomen ja muiden Pohjoismaiden (Ruotsi, Islanti, Norja, joissa tuleva aika) yhteenlaskettujen todellisten vakuutuskausien suhteella (ks. lisäesimerkki 11.7).

Ruotsissa tulee 1.1.2003 voimaan uudistus, jossa työkyvyttömyyseläke muuttuu vakuutuskausiin perustumattomaksi sairauseläkkeeksi. Tässä sairauseläkkeessä ei ole tulevaa aikaa, jolloin ositusta ei enää tähän uuteen eläkkeeseen voida tehdä.

Suomen ja Saksan välisen sosiaaliturvasopimuksen mukaan tuleva aika ositetaan kuten Pohjoismaisessa sopimuksessa, mutta vain silloin, kun eläketapahtuma sattuu ennen 60 vuoden iän täyttämistä. Jos eläketapahtuma sattuu 60 vuoden iän täyttämisen jälkeen, ositusta ei tehdä, koska Saksan eläkkeessä ei tällöin ole tulevaa aikaa (A 22/98).

Itävallan kanssa on neuvoteltu Suomen kannalta periaatteessa samanlainen sopimus kuin pohjoismainen sopimus, mutta se ei ole vielä tullut voimaan. Tulevan ajan ositusta ei siis voi vielä tehdä kansalliseen eläkkeeseen Suomi-Itävalta -tilanteessa. Siihen asti kunnes uusi sopimus on tullut voimaan, Itävallan eläkkeen voi yhteensovittaa tulevaa aikaa vastaavalta ajalta.

10.2 Teoreettinen eläke

Teoreettista eläkettä tarvitaan ns. pro rata-eläkkeen laskemista varten. Teoreettinen eläke lasketaan muuten samalla tavalla kuin kansallinen eläke, paitsi että myös muiden EU-maiden vakuutuskaudet rinnastetaan Suomen vakuutuskausiin. Muista EU-maista otetaan huomioon vastaavat vakuutuskaudet, jotka Suomessa vakuutettuina kartuttaisivat työeläkettä. Laskettaessa teoreettista ja pro rata -suhdetta vakuutusajat otetaan kuitenkin huomioon edelleen maittain täysinä kuukausina jättäen jäännöspäivät pois eli tältä osin päivätekniikkaa ei sovelleta. Rinnakkaiset palvelusajat otetaan huomioon vain yhteen kertaan. Työeläkelisään oikeuttavat ajat otetaan huomioon sekä vakuutusaikoina että työeläkelisän kautta.

Tuleva aika liitetään teoreettiseen eläkkeeseen silloin, kun siihen on oikeus kansallisessa eläkkeessä. Tuleva aika otetaan huomioon myös silloin, kun eläketapahtuma sattuu työsuhteen tai yrittäjätoiminnan aikana muussa EU-maassa. Jotta henkilöllä olisi tällaisessa tapauksessa oikeus tulevaan aikaan Suomesta, on hänen kuitenkin täytynyt olla vakuutettuna Suomessa eläketapahtumavuotta edeltäneiden 10 vuoden aikana vähintään 12 kuukautta. Muiden EU-maiden työskentelyyn ei liity jälkikarenssiaikaa.

Tuleva aika liitetään siihen työsuhteeseen tai yrittäjätoimintaan, johon se olisi liitetty, jos henkilö olisi tullut työkyvyttömäksi viimeisen Suomen lain piiriin kuuluvan työsuhteen tai yrittäjätoiminnan päättyessä.

Korotettu karttuma lasketaan myös muiden EU-maiden työskentelystä sen vuoden alusta lähtien, jolloin henkilö täyttää 60 vuotta.

Teoreettinen eläke lasketaan yhtenä kokonaisuutena Suomen kaikkien työeläkejärjestelmien osalta. Teoreettinen eläke lasketaan siten, että vapaakirjat kerrotaan yhteenlasketun EU-palvelusajan ja Suomen työeläkelakien mukaisen palvelusajan suhteella ja saatuun tulokseen lisätään mahdollinen tulevalta ajalta laskettava eläke sekä mahdollinen korotetun karttuman osuus.

Teoreettinen eläke on enintään yhteensovitusrajan suuruinen. Jos yhteensovitus vaikuttaa eläkkeeseen, vähennys tehdään ensisijaisesti tulevan ajan osuuteen, sen jälkeen korotetun karttuman osuuteen ja viimeiseksi vapaakirjan osuuteen.

Esimerkki 10.1 Teoreettinen eläke

Työntekijä on työskennellyt Suomessa ja EU-maassa, jossa hän tulee 62-vuotiaana työkyvyttömäksi siellä työskennellessään. Hänen TEL-vapaakirjaeläkkeensä on 510 e/kk ja eläkepalkkansa 1 700 e/kk. Hänellä on työsuhteet seuraavasti:

TEL 20 v.	EU 5 v.	Tuleva aika 3 v.
*	*	*

TKV

Koska työntekijä on tullut työkyvyttömäksi toisessa EU-maassa työsuhteen aikana ja hänellä on vakuutusaikaa Suomessa ennen eläketapahtumaa 10 vuoden aikana 12 kuukautta, teoreettiseen eläkkeeseen liitetään tuleva aika. Korotetun karttuman ja normaalikarttuman erotus (1 %) lisätään kahdelta vuodelta.

Teoreettinen eläke on

$$\frac{25}{20} \times 510 + \frac{36}{1500} \times 1\,700 + \frac{24}{1200} \times 1\,700 = 637{,}50 + 40{,}80 + 34 =$$

712,30 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1700 = 1 020 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta teoreettiseen eläkkeeseen.

10.3 Pro rata-eläke

Teoreettisen eläkkeen perusteella lasketaan ns. pro rata-eläke. Se on sama suhteellinen osuus teoreettisesta eläkkeestä kuin Suomen eläkelakien mukaan eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika on eri EU-maiden yhteenlasketusta palvelusajasta. Pro rata-eläkkeen määrä muodostuu Suomen vapaakirjoista sekä mahdollisista tulevan ajan ja korotetun karttuma-ajan pro rata-osuuksista, ellei yhteensovitus vaikuta teoreettiseen eläkkeeseen (ks. 10.2). Pro rata-eläkettä ei yhteensoviteta.

Esimerkki 10.2 Pro rata-eläke

Edellisen esimerkin pro rata-eläke on

$$\frac{20}{25} \times 712{,}30 = 569{,}84 \text{ e/kk.}$$

Esimerkki 10.3 EU-työkyvyttömyyseläke

Työntekijä on syntynyt 30.5.1949 ja hän tulee työkyvyttömäksi Ranskassa työssä ollessaan 1.6.2002.

TEL-työsuhde:	1.6.1973—31.5.1993 = 20 v
Eläkepalkka:	1 700 e/kk
Ansaittu eläke:	510 e/kk
EU-työsuhde:	1.6.1993—31.5.2002 = 9 v
Tuleva aika:	1.6.2002—30.5.2014 = 12 v

TEL	EU		Tuleva aika
* 20 v *	9 v	TKV	12 v *

Kansallisen lain mukainen eläke on 510 e/kk. Koska oikeutta tulevaan aikaan ei ole kansallisen lain mukaisessa eläkkeessä, mahdollinen sosiaaliturvasopimuskaan ei vaikuttaisi eläkkeen laskentaan.

Teoreettinen eläke:

Työntekijä on tullut työkyvyttömäksi ollessaan työsuhteessa EU-maassa, ja hänellä on vakuutusaikaa Suomessa 10 vuoden aikana 12 kuukautta, joten hänelle on laskettava tulevan ajan eläke. Tuleva aika liitetään 20 vuotta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen.

$$\frac{29}{20} \times 510 + \frac{84}{1000} \times 1\,700 + \frac{60}{1500} \times 1\,700 = 739{,}50 + 142{,}80 + 68 =$$

950,30 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 700 = 1 020 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Pro rata-eläke:

$$\frac{20}{29} \times 950{,}30 = 655{,}38 \text{ e/kk.}$$

Työeläke myönnetään pro rata-eläkkeen suuruisena, koska se on suurempi kuin kansallisen lain mukaisesti laskettu eläke.

10.4 Perhe-eläke

Leskeneläke ja lapseneläke lasketaan myös kahdella tavalla, kansallisena ja pro rata-eläkkeenä, ja niistä suurempi maksetaan. Leski ja lapsi voivat saada perhe-eläkettä niistä EU-maista, joissa edunjättäjä on työskennellyt. (A 20/95)

10.4.1 Leskeneläke

Kansallisen lain mukaista leskeneläkettä laskettaessa edunjättäjän eläke eläkesovitusperustetta määrättäessä on joko kansallisen eläkkeen ja ulkomaan eläkkeen tai eläkearvion summa tai teoreettinen eläke, jos ei eläkearviotakaan ulkomailta saada. Yhteensovituksessa ovat mukana kaikkien edunsaajien eläkkeet. Leskeneläkkeen eläkesovituksessa otetaan huomioon lesken omat eläkkeet tai karttuneet eläkeoikeudet myös muista EU-maista. Lesken omana eläkkeenä käytetään samaa määrää sekä kansallisen että teoreettisen leskeneläkkeen eläkesovituksessa.

Teoreettinen leskeneläke lasketaan edunjättäjän teoreettisesta eläkkeestä. Yhteensovituksessa kaikkien edunsaajien eläkkeet ovat mukana. Eläkesovitus tehdään teoreettiseen, yhteensovitettuun leskeneläkkeeseen, josta lasketaan pro rata-leskeneläke.

10.4.2 Lapseneläke

Pääsäännön mukaan lapseneläke lasketaan sekä kansallisena että pro rata-eläkkeenä kuten leskeneläke silloin, kun edunjättäjä on kuollut 1.9.1999 tai sen jälkeen. (A 20/99)

Jos kuitenkin edunjättäjä on työskennellyt Belgiassa, Ranskassa, Tanskassa, Isossa-Britanniassa tai Irlannissa, lapseneläke maksetaan aikaisempien sääntöjen mukaan ensisijaisesti lapsen asuinmaasta teoreettisen eläkkeen suuruisena. Jos lapsi asuu muualla kuin Suomessa ja hänellä on lapseneläkeoikeus asuinmaastaan, Suomesta voi tällöin tulla maksettavaksi erotus, jos lapsenetuudet ovat Suomessa suuremmat. Erotus lasketaan vähentämällä Suomen lapsenetuuksista asuinmaan lapsenetuudet (= erotusetuus). Suomessa otetaan erotusetuutta laskettaessa huomioon puhdas kansallinen työeläke, PEL:n lapseneläkkeen perusmäärä sekä keskimääräinen lapsilisä. (A 29/97)

Esimerkki 10.4 EU-perhe-eläke

Oletetaan, että edellisen esimerkin Ranskassa työskennellyt henkilö kuolee 1.6.2002. Edunsaajina Suomen lainsäädännön mukaan ovat leski ja lapsi, jotka asuvat Ranskassa samassa taloudessa, joten eläkesovitusta ei tehdä.

Kansallisen lainsäädännön mukainen leskeneläke:

Kun edunsaajana on lesken lisäksi lapsi, leskeneläke on 6/12 edunjättäjän eläkkeestä, 6/12 x 510 = 255 e/kk.

Yhteensovitus ei vaikuta (yhteensovituksessa mukana myös lapseneläke).

EU-säännösten mukainen pro rata-leskeneläke:

Edunjättäjän teoreettinen eläke on 950,30 e/kk.

Lesken osuus = 6/12 x 950,30 = 475,15 e/kk.
Lapsen osuus = 4/12 x 950,30 = 316,77 e/kk.

Lesken- ja lapseneläke yhteensä on 791,92 e/kk.

Yhteensovitusraja:

$$\frac{791{,}92}{950{,}30} \text{ x } 60\ \% \text{ x } 1\,700 - 81{,}74 - 48{,}10 = 720{,}16 \text{ e/kk.}$$

Yhteensovitusrajaan rajattu teoreettinen lesken- ja lapseneläke yhteensä on 720,16 e/kk.

Lesken osuus teoreettisesta eläkkeestä:

$$\frac{475,15}{791,92} \times 720,16 = 432,09 \text{ e/kk}$$

Pro rata-leskeneläke:

$$\frac{20}{29} \times 432,09 = 297,99 \text{ e/kk}$$

Suomesta myönnettävä leskeneläke on 297,99 e/kk.

Lapseneläke maksetaan teoreettisen eläkkeen suuruisena siitä maasta, missä lapsi asuu. Jos lapselle myönnettävät etuudet Suomesta ovat suuremmat kuin Ranskasta maksettavat etuudet, Suomesta maksetaan etuuksien erotus.

11 LISÄESIMERKKEJÄ

11.1 Indeksitarkistus kumpaakin indeksiä käyttäen 1
11.2 Tasoituspalkka 1
11.3 Lapsenhoitoajan eläkepalkka 2
11.4 Yhteensovitus, eläke julkiselta ja yksityiseltä puolelta 4
11.5 Yhteensovitus ensisijaisen etuuden kanssa 6
11.6 Rekisteröity TEL-lisäeläke 6
11.7 EU/ETA-eläke 8
11.8 Osa-aikaeläke ja alennettu eläkeikä 9

11.1 Indeksitarkistus kumpaakin indeksiä käyttäen

Eläkkeensaajan 64-vuotiaana myönnettyyn eläkkeeseen tehdään uusi yhteensovitus, kun hän on 66-vuotias vuonna 2002. Eläkkeen alkaessa yhteensovitusperuste oli 2 000 e/kk vuoden 2000 työikäisen indeksissä 1903. 65 vuoden iän täyttämisvuonna 2001 työikäisen indeksi on 1981 ja eläkeikäisen indeksi 1912. Yhteensovitusperuste vuonna 2002 eläke-ikäisen indeksissä 1968 on

$$\frac{1981}{1903} \times \frac{1968}{1912} \times 2\,000 = 2\,142{,}95 \text{ e/kk.}$$

11.2 Tasoituspalkka

Työntekijän TEL-työsuhteet tarkastelujakson aikana ovat seuraavat:

		Eläkepalkka ind. 2054
TEL-työsuhde A	15.1.2002—25.6.2002	1 000 e/kk
TEL-työsuhde B	1.8.2001—5.12.2001	850 e/kk
TEL-työsuhde C	1.3.1991—28.2.2001	1 400 e/kk

Työkyvyttömyys alkaen 26.6.2002. Jälkikarenssiaikaa pidentävät työttö-myyspäivärahat 50 päivältä vuonna 2001 ja 10 päivältä vuonna 2002.

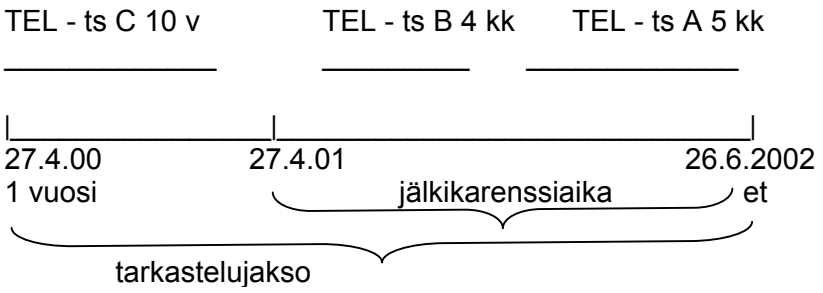

Tasoituspalkkaa laskettaessa työsuhteet A ja B tulevat mukaan kokonaisuudessaan. Näistä työsuhdeaikaa kertyy 9 kk. Työsuhteesta C otetaan huomioon vain 12 kuukaudesta puuttuvat 3 kuukautta ja niitä vastaavat ansiot.

Työsuhde A	5 x 1 000 =	5 000 e
Työsuhde B	4 x 850 =	3 400 e
Työsuhde C	3 x 1 400 =	4 200 e
Yhteensä	12 kk	12 600 e

$$\text{Tasoituspalkka} = \frac{12\,600}{12} = 1\,050 \text{ e/kk.}$$

11.3 Lapsenhoitoajan eläkepalkka

Työsuhdeaika on 1.7.1988—31.3.1999, jossa lapsenhoitoaikaa vuosina 1995—1996. Vuosiansiot ovat työsuhteen päättymisvuoden indeksissä ja niistä on tehty palkansaajan työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk	
1991	19 000	360	1 583,33	
1992	18 800	360	1 566,67	x
1993	19 500	360	1 625,00	x
1994	20 200	360	1 683,33	
1995	14 300	360	1 191,67	
1996	6 700	360	558,33	
1997	20 200	360	1 683,33	
1998	22 000	360	1 833,33	

Lasketaan ensin normaalisäännön mukainen eläkepalkka. Laskentavuosiin tulee silloin mukaan ennen vuotta 1996 vuodet 1992 ja 1993. Lasketaan keskiarvo 50 %:n vertailua varten.

1992	18 800	360	1 566,67
1993	19 500	360	1 625,00
1996	6 700	360	558,33
1997	20 200	360	1 683,33
1998	22 000	360	1 833,33
	87 200	1800	

$$30 \times \frac{87\,200}{1800} = 1\,453{,}33 \text{ e/kk}$$

0,5 x 1 453,33 = 726,67 e/kk

Uusista valintavuosista jätetään pois vuosi 1996, koska se on alle 50 % valintavuosien keskiarvosta. Laskentavuosiin tulevat mukaan vuodet 1997 ja 1998 vanhojen vuosien lisäksi.

1992	18 800	360	1 566,67
1993	19 500	360	1 625,00
1997	20 200	360	1 683,33
1998	22 000	360	1 833,33
	80 500	1440	

$$30 \times \frac{80\,500}{1440} = 1\,677{,}08 \text{ e/kk}$$

Kun palkaton lapsenhoitoaika jätetään pois eläkepalkan laskennasta, putoavat lapsenhoitovuodet 1995 ja 1996 pois valintavuosista. Koska lapsenhoitovuosi 1995 putoaa pois, vanhoista vuosista valintavuosiin tulevat vuodet 1991—1994, ja niistä jäävät laskentavuosiin vuodet 1991 ja 1993.

1991	19 000	360	1 583,33
1993	19 500	360	1 625,00
1997	20 200	360	1 683,33
1998	22 000	360	1 833,33
	80 700	1440	

$$30 \times \frac{80\,700}{1440} = 1\,681{,}25 \text{ e/kk}$$

Eläkepalkka lasketaan jättäen lapsenhoitoaika pois, koska se on niin laskettuna suurempi.

11.4 Yhteensovitus, eläke julkiselta ja yksityiseltä puolelta

Työntekijä on syntynyt 19.7.1944. Työkyvyttömyyseläke 16.9.2002 alkaneen työkyvyttömyyden perusteella muodostuu eri työsuhteista ja yrittäjätoiminnasta seuraavasti:

TEL-työsuhde A 1.9.1964—15.4.1971. Eläkepalkka on 1 700 e/kk vuoden 2002 indeksissä. Eläkkeeseen oikeuttava aika on

1971 4 15
1967 7 19 (23 v.)
3 v 8 kk 27 pv = 44 kk

Eläke: $\frac{44}{800}$ x 1 700 = 93,50 e/kk

LEL-työskentely vuonna 1988, josta LEL-ansiot yhteensä 11 000 e vuoden 2002 indeksitasossa.

Eläke: $\frac{11000}{800}$ = 13,75 e/kk

YEL-toiminta 1.1.1989—31.3.1990. Eläkkeen perusteena oleva työtulo on 1 300 e/kk vuoden 2002 indeksitasossa.

Eläkkeeseen oikeuttava aika

1990 3 30
1989 1 1
1v 2 kk 30 pv = 15 kk

Eläke: $\frac{15}{800}$ x 1 300 = 24,38 e/kk

TEL-työsuhde B 17.4.1990—15.9.2002. Eläkepalkka on 1 500 e/kk.

Eläkkeeseen oikeuttava aika

2002 9 15	2004 7 19	2009 7 19
1990 4 17	2002 9 16	2004 7 20
12 v 4 kk 29 pv	1 v 10 kk 4 pv	5 v - kk - pv
= 148 + 29/30 kk	= 22 + 4/30 kk	= 60 kk

Eläke työsuhdeajalta:

$$\frac{148 + 29/30}{800} \times 1\,500 = 279{,}31 \text{ e/kk}$$

Eläke tulevalta ajalta:

$$\frac{22 + 4/30}{1000} \times 1\,500 = 33{,}20 \text{ e/kk}$$

$$\frac{60}{1500} \times 1\,500 = 60 \text{ e/kk.}$$

Työsuhteen eläke on 279,31 + 33,20 + 60 = 372,51 e/kk.

TEL- ja LEL-eläkkeet yhteensä ovat 93,50 + 13,75 + 372,51 = 479,76 e/kk.

Työntekijä sai vuonna 1988 ansioon suhteutettua päivärahaa yhteensä 78 päivältä, joista muodostuu työeläkelisä kolmelta kuukaudelta.

Työeläkelisä TEL- ja LEL-eläkkeisiin on

$$\frac{3}{504 - 3} = 0{,}005988$$

479,76 x 0,005988 = 2,87 e/kk.

TEL-, LEL- ja YEL-eläke sekä työeläkelisä ovat yhteensä
479,76 + 24,38 + 2,87 = 507,01 e/kk.

Yhteensovitus:

KVTEL-työsuhdeaika on 16.4.1971—8.5.1988. Työsuhteen eläkepalkka on 1 900 e/kk ja karttunut peruseläke 650 e/kk vuoden 2002 indeksissä.

TEL-, LEL-, YEL- ja KVTEL-eläke yhteensä ovat
507,01 + 650 = 1 157,01 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,60 x 1 900 = 1 140 e/kk.

Ylite = 1 157,01 - 1 140 = 17,01 e/kk.

TEL-, LEL- ja YEL-eläkkeestä vähennettävä ylite on

$$\frac{507{,}01}{1157{,}01} \times 17{,}01 = 7{,}45 \text{ e/kk.}$$

Yhteensovitettu TEL-, LEL- ja YEL-työkyvyttömyyseläke, jonka yksityisen puolen eläkelaitos maksaa, on 507,01 - 7,45 = 499,56 e/kk.

Kuntien eläkevakuutus yhteensovittaa KVTEL-eläkkeen.

11.5 Yhteensovitus ensisijaisen etuuden kanssa

Työntekijän TEL-työkyvyttömyyseläke 30.4.2002 alkaneen työkyvyttömyyden perusteella on 1 000 e/kk. Yhteensovitusperuste on viimeisen työsuhteen eläkepalkka 2 000 e/kk.

1.12.1991 alkanut liikennevakuutuslain (LVL) mukainen korvaus oli 30.9.2001 asti 600 e/kk. Korvaus nousi 1.10.2001 haitta-asteen muutoksen takia 900 euroon kuukaudessa. Kaikki rahamäärät ovat vuoden 2002 TEL-indeksissä.

Yhteensovitettava LVL-korvaus on 900 - 600 = 300 e/kk.

Yhteensovitusraja on 60 % x 2 000 e/kk = 1 200 e/kk.

TEL-eläkkeestä vähennettävä ylite on 1 300 - 1 200 = 100 e/kk.

Yhteensovitettu työkyvyttömyyseläke on 1 000 - 100 = 900 e/kk.

11.6 Rekisteröity TEL-lisäeläke

Työntekijä on ollut TEL-työsuhteessa 1.2.1973 alkaen 12.4.2000 saakka, jolloin hän täyttää työsuhteeseen liittyvän lisäeläkejärjestelyn mukaisen eläkeiän, 60 vuotta. Eläkeikä on ollut sama koko työsuhdeajan. Työsuhteen eläkepalkka on 3 000 e/kk.

Peruseläkkeeseen oikeuttava aika 1.2.1973—12.4.2000 on 326 kk 12 pv. Lisäeläkkeen tavoitetta määrättäessä peruseläke lasketaan muuten normaalisääntöjen mukaan, mutta koko työsuhdeaika 1,5 prosentin karttumalla.

Työsuhteen peruseläke 1,5 prosentin karttumalla on

$$\frac{326 + 12/30}{800} \times 3\,000 = 1\,224 \text{ e/kk.}$$

Työnantaja on järjestänyt TEL-peruseläkettä täydentävän lisäeläkkeen. Vakuutussopimuksen mukaan työsuhteen peruseläkkeen ja lisäeläkkeen yhteismäärä (täysi tavoite-eläke) on 60 % peruseläkkeen eläkepalkasta, jos eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on vähintään 30 vuotta. Jos työsuhteesta kertyy eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa vähemmän kuin 30 vuotta eli 360 kuukautta, tavoite-eläke on eläkkeeseen oikeuttavan ajan osoittama suhteellinen osuus täyteen eläkkeeseen oikeuttavasta ajasta.

Tavoitelisäeläke:

$$\frac{326}{360} \text{ x } 0{,}60 \text{ x } 3\,000 - 1\,224 = 406 \text{ e/kk.}$$

Lisäeläkkeen rajoitus:

Vakuutussopimuksessa lisäeläkkeen määrää on rajoitettu niin, että se yhdessä TEL-peruseläkkeiden kanssa on enintään 60 % korkeimmasta TEL-peruseläkkeen eläkepalkasta.

Eläke työsuhteesta normaalikarttumasääntöjen mukaan:

Eläkkeeseen oikeuttava aika, jolloin eläke karttuu 1,5 prosentin mukaan on 1.2.1973—31.12.1999 eli 323 kk.

$$\frac{323}{800} \text{ x } 3\,000 = 1\,211{,}25 \text{ e/kk}$$

Eläkkeeseen oikeuttava aika, jolloin eläke karttuu 2,5 prosentin mukaan on 1.1.—12.4.2000 eli 3 + 12/30 kk.

$$\frac{3 + 12/30}{480} \text{ x } 3\,000 = 21{,}25 \text{ e/kk}$$

Eläke yhteensä: 1 211,25 + 21,25 = 1 232,50 e/kk.

Työntekijän aikaisemman TEL-työsuhteen 1.1.1968—31.1.1972 eläkepalkka on 2 400 e/kk ja peruseläke 147 e/kk vuoden 2000 indeksissä. Eläke vastaa työsuhteen 65 vuoden eläkeikää.

Aikaisemman työsuhteen 65 vuoden eläkeikää vastaava peruseläke muunnetaan varhennusvähennysprosentilla vastaamaan viimeisen työsuhteen alennettua 60 vuoden eläkeikää.

60 x 0,4 % = 24 %

Vähennys = 0,24 x 147 = 35,28 e/kk

147 - 35,28 = 111,72 e/kk

Lisäeläke rajoitetaan siten, että se peruseläkkeiden kanssa on enintään 60 % korkeimmasta eläkepalkasta.

0,60 x 3 000 - 1 232,50 - 111,72 = 455,78 e/kk.

Rajoitus ei vaikuta tavoitelisäeläkkeen määrään.

Perus- ja lisäketurvan mukaiset vanhuuseläkkeet yhteensä
1 232,50 + 111,72 + 406 = 1 750,22 e/kk.

11.7 EU/ETA-eläke

Työntekijä on syntynyt 31.5.1947 ja hän on työskennellyt Ruotsissa ja Suomessa. Työkyvyttömyys alkaa 1.6.2002 Suomessa työssä ollessa.

TEL-työsuhde	= 20 v
Eläkepalkka	= 1 700 e/kk
Ansaittu eläke	= 510 e/kk
Ruotsin työsuhde	= 9 v
EU-aika	= 29 v

Ruotsi	Suomi	Tuleva aika
9 v	20 v	10 v

Sosiaaliturvasopimuksen mukainen kansallinen eläke:

$$510 + \left(\frac{20}{29} \times \frac{60}{1000} \times 1\,700 + \frac{20}{29} \times \frac{60}{1500} \times 1\,700\right)$$

= 510 + 70,34 + 46,90 = 627,24 e/kk.

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 700 = 1 020 e/kk Yhteensovitus ei vaikuta eläkkeeseen.

Pro rata-eläke:

Teoreettinen eläke:

$$\frac{29}{20} \times 510 + \left(\frac{60}{1000} \times 1\,700 + \frac{60}{1500} \times 1\,700\right)$$

= 739,50 + 102 + 68 = 909,50 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta.

Pro rata-eläke: $\frac{20}{29}$ x 909,50 = 627,24 e/kk.

Eläke myönnetään sosiaaliturvasopimuksen mukaisena kansallisena eläkkeenä = 627,24 e/kk (kansallinen eläke ja pro-rata eläke ovat yhtä suuret).

11.8 Osa-aikaeläke ja alennettu eläkeikä

Osa-aikatyö jatkuu alennetun eläkeiän (w60) täyttämisen jälkeen

```
Kokoaikatyö A                  Osa-aikatyö B1       Osa-aikatyö B2
   (w60)                          (w60)                (w65)
*-----------------------------------*-------------------------*---------------------------*
                              58 v                   60 v                    62 v

                                 Osa-aikaeläkejakso C
                                        (w65)
                              *-------------------------------------------------------*
                              58 v                                                62 v
```

Kokoaikatyön eläkepalkka on 1 700 e/kk ja osa-aikaeläkkeelle siirtymiseen mennessä ansaittu eläke 1 082 e/kk (w65).

Ansionalenema on 850 e/kk.

Osa-aikaeläke 58-vuotiaana: 0,5 x (1 700 - 850) = 425 e/kk

(Enimmäismäärä on 0,75 x 1 082 = 811,50 e/kk.)

Osa-aikatyön ja osa-aikaeläkejakson eläkepalkka on 850 e/kk.

Eläke B1 = 24/800 x 850 = 25,50 e/kk (w60)
Eläke B2 = 24/480 x 850 = 42,50 e/kk (w65)
Eläke C = 48/800 x 850 = 51,00 e/kk (w65)

Vanhuuseläke 62-vuotiaana:

10 LISÄESIMERKKEJÄ

Kokoaikatyösuhteen A eläke 60 vuoden ikää vastaavana	= 822,32 e/kk
Osa-aikatyön B1 eläke	= 25,50 e/kk
Osa-aikatyön B2 eläke 60 vuoden ikää vastavana	= 32,30 e/kk
Osa-aikaeläkejakson C eläke 60 vuoden ikää vastaavana	= 38,76 e/kk
Yhteensä	918,88 e/kk

Yhteensovitusraja on 0,6 x 1 700 = 1 020 e/kk. Yhteensovitus ei vaikuta.

Vanhuuseläke lykätään 62 vuoden ikään kertomalla eläke eläkeikää (w60) vastaavalla kertoimella ja tulo jaetaan eläkkeelle siirtymisikää (62) vastaavalla kertoimella (Liite 11).

Vanhuuseläke lykättynä 62 vuoden ikään on 1 035,31 e/kk.